

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta

Ústav východoevropských studií

Bakalářská práce

Mgr. Petra Hatalová

**Ruština jako součást postkoloniálního prostoru: Jazykové
biografie mluvčích ruštiny z Kazachstánu a Kyrgyzstánu**

Russian as a Part of the Post-Colonial Space: Language Biographies
of Russian Speakers from Kazakhstan and Kyrgyzstan

Praha 2025

Studijní program: Ruský jazyk a literatura
Vedoucí práce: PD Dr. phil. Markus Giger,
mimořádný profesor Univerzity Karlovy

Poděkování:

Mé poděkování patří vedoucímu bakalářské práce, panu PD Dr. phil. Markusi Gigerovi, mimořádnému profesorovi UK, za jeho ochotu, doporučení a inspirativní rady. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, přátelům a kolegům, kteří mě v průběhu celého studia podporovali. V neposlední řadě děkuji všem respondentům za jejich účast na výzkumu, stejně jako těm, kteří mi pomohli je oslovit.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 31. 7. 2025

Mgr. Petra Hatalová

Klíčová slova:

ruština; jazyková biografie; Kazachstán; Kyrgyzstán; kazaština; kyrgyzština; postkoloniální prostor; Střední Asie; jazyková situace; identita

Keywords:

Russian; language biography; Kazakhstan; Kyrgyzstan; Kazakh; Kyrgyz; post-colonial space; Central Asia; language situation; identity

Abstrakt:

Ruština hrála historicky důležitou roli při kolonizaci různých oblastí Ruského impéria a později Sovětského svazu, tím pádem je tento jazyk dodnes neoddělitelnou součástí identity milionů lidí žijících mimo dnešní Ruskou federaci. Cílem této bakalářské práce je zmapovat aktuální roli ruského jazyka, jak jej vnímají respondenti původem z Kazachstánu a Kyrgyzstánu, žijící tou dobou v České republice. V práci je využito především metod kvalitativního výzkumu a na základě série 16 individuálních rozhovorů s vybranou skupinou respondentů ve věku od 18 do 30 let je popsána aktuální jazyková situace mladé generace pocházející z obou zemí. Na základě získaných dat jsou v práci vytvořeny dvě skupinové jazykové biografie charakterizující vztahy mezi respondentem a ruským jazykem, včetně jeho vztahů s dalšími jazyky regionu, a popisující společenskou hodnotu i negativní aspekty ve vnímání daných jazyků. Jazykové biografie představují aktuální příspěvek k popisu sociolingvistické situace mladé generace pocházející z Kazachstánu a Kyrgyzstánu, přičemž reflektují hodnotná svědectví, jež jsou stěžejním výchozím bodem pro hlubší porozumění a detailnější studium vztahu mezi ruštinou a státními jazyky analyzovaných zemí.

Abstract:

Russian has historically played an important role in the colonisation of various regions of the Russian Empire and later the Soviet Union, therefore the language remains an inseparable part of the identity of millions of people living outside the Russian Federation. The aim of this bachelor's thesis is to examine the current role of the Russian language as perceived by respondents originally from Kazakhstan and Kyrgyzstan who are currently living in the Czech Republic. The thesis mainly applies qualitative research methods and based on a series of 16 individual interviews with a selected group of respondents aged between 18 and 30, it describes the current language situation of the young generation from both countries. Two group language biographies are developed from the collected data, illustrating the relationships between the respondents and the Russian language, including their relation to other languages in the region, portraying both the social value and negative aspects of how these languages are perceived. The language biographies offer an up-to-date contribution to the description of the sociolinguistic situation of the young generation from Kazakhstan and Kyrgyzstan, reflecting valuable testimonies that serve as a crucial starting point for a deeper understanding and more detailed study of the relationship between Russian and the state languages of the analysed countries.

Obsah

Úvod	6
1 Teoretický a historický kontext	8
1.1 Vymezení základních lingvistických pojmů	8
1.2 Geografický rámeček	10
1.2.1 Regionální kontext Střední Asie	10
1.2.2. Jazyková realita Střední Asie.....	11
1.3 Kazachstán a Kyrgyzstán ve vztahu k ruštině v sociohistorickém kontextu	13
1.3.1 Carské období	14
1.3.2 Sovětská éra.....	15
1.3.3 Křižovatka cest po rozpadu Sovětského svazu.....	18
1.4 Dění ve světle posledních let	19
1.4.1 Aktuální jazyková situace v Kazachstánu	20
1.4.2 Aktuální jazyková situace v Kyrgyzstánu	21
1.4.3 Jazyky a současná politika.....	23
1.4.4 Shrnutí před praktickým výzkumem	24
2 Metodologická východiska výzkumu	25
2.1 Cíl a design biografického výzkumu	25
2.2 Výběr respondentů a technika oslovování	28
2.3 Metoda rozhovorů a průběh sběru dat	30
2.4 Forma záznamu a přepisu dat	34
2.5 Metoda rámcové analýzy	35
2.6 Etické aspekty výzkumu.....	37
3 Analýza dat a interpretace prostřednictvím jazykových biografii	38
3.1 Rámcová analýza	38
3.2 Skupinové jazykové biografie	41
3.2.1 Téma I – Jazykové kompetence a jejich používání	41
3.2.1.1 Jazyková biografie KZ: Jazykové kompetence a jejich používání.....	41
3.2.1.2 Jazyková biografie KG: Jazykové kompetence a jejich používání	43
3.2.2 Téma II – Studium a vzdělávání.....	46

3.2.2.1 Jazyková biografie KZ: Studium a vzdělávání.....	46
3.2.2.2 Jazyková biografie KG: Studium a vzdělávání	47
3.2.3 Téma III – Překážky versus přínosy	49
3.2.3.1 Jazyková biografie KZ: Překážky versus přínosy	49
3.2.3.2 Jazyková biografie KG: Překážky versus přínosy	50
3.2.4 Téma IV – Stereotypy a jazykové konflikty.....	52
3.2.4.1 Jazyková biografie KZ: Stereotypy a jazykové konflikty	52
3.2.4.2 Jazyková biografie KG: Stereotypy a jazykové konflikty.....	53
3.2.5 Téma V – Proměny a budoucnost.....	54
3.2.5.1 Jazyková biografie KZ: Proměny a budoucnost.....	54
3.2.5.2 Jazyková biografie KG: Proměny a budoucnost	56
3.2.6 Téma VI – Identita.....	57
3.2.6.1 Jazyková biografie KZ: Identita	57
3.2.6.2 Jazyková biografie KG: Identita.....	59
4 Diskuse.....	61
4.1 Mezi ruštinou a národním jazykem	61
4.2 Stopy sovětských hodnot a identity	62
4.3 Současné proměny.....	63
4.4 Ruština v roli lingua franca	64
4.5 Omezení výzkumu a podněty pro další bádání.....	65
Závěr	66
Použité prameny a zdroje	68
Seznam obrázků.....	77
Příloha 1: Вопросы, использованные в рамках интервью с респондентами.....	78
Příloha 2: Questions used in the interviews with respondents	79
Příloha 3: Transkripty rozhovorů s respondenty z Kazachstánu	80
Příloha 4: Transkripty rozhovorů s respondenty z Kyrgyzstánu.....	127

Úvod

*„Nič nepomáha všetko formulkuvaňja, nič všetko suchá theoria,
ked' sa od života odtrhne, ba s ním práve do odporu postaví.“*

*Ludevít Štúr,
(Nárečja slovenskuo, 1846, s. 25–26)¹*

Ruský jazyk je i přes řadu politických i socioekonomických změn dodnes v řadě zemí více než jen reliktem dob minulých. V důsledku expanze Ruského impéria a sovětské jazykové politiky zůstává nedílnou součástí každodenního života miliónů lidí za hranicemi současné Ruské federace. V této práci se zaměříme konkrétně na dvě bývalé svazové republiky situované ve Střední Asii – Kazachstán a Kyrgyzstán, v nichž je ruština více než jazykem mezinárodní komunikace, totiž má zde ústavně ukotvenou pozici úředního jazyka, což podtrhuje její přetrvávající význam v institucionálním, společenském či kulturním kontextu.

S osamostatněním po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 nastala v obou zemích doba „resuscitace titulárních jazyků“ a odklonu od ruštiny. Vládní strategie v oblasti jazykové politiky naznačují, že aktuální vývoj v zemích na toto směřování dále navazuje. V tomto bodě proto vzniká otázka, proč i více než 30 let po získání nezávislosti uvádí jazyková studie Ministerstva vědy a vysokého školství Kazašské republiky, že až 90,6 % respondentů hovoří rusky, a to navzdory odlivu ruskojazyčného obyvatelstva po rozpadu Sovětského svazu. Podobně se můžeme ptát, proč stále převažuje na univerzitách v Kyrgyzstánu výuka v ruském jazyce. Otázky obdobného charakteru začaly vyvstávat rovněž v průběhu letní školy v Biškeku před třemi lety, během níž se nabídla možnost navštívit další lokality země i sousední Kazachstán. Skutečnost, že ruština byla vesměs všudypřítomná, se stala impulzem a motivací pro realizaci tohoto výzkumu, jehož záměrem je v našem poměrně monolingválním prostředí poskytnout celistvý obraz toho, jak funguje multilingvální společnost a jaké faktory v ní hrají roli.

Cílem této práce je prozkoumat aktuální roli ruštiny v současné jazykové situaci Kazachstánu a Kyrgyzstánu a zároveň objasnit procesy, které v těchto zemích v současnosti probíhají. Vzhledem k tomu, že prioritou výzkumu je zachytit autentické skutečnosti

---

¹ Citováno z: Ondrejovič, 2008, s.7.

a zprostředkovat živá svědectví jednotlivců, bude naší stěžejní snahou efektivně navrhnout a zrealizovat biografický výzkum, jenž nám na základě série šestnácti individuálních rozhovorů s respondenty ve věku od 18 do 30 let původem z Kazachstánu a Kyrgyzstánu, žijícími tou dobou v České republice, umožní sestavit dvě skupinové jazykové biografie, jež zachytí vztah respondentů k ruštině i její postavení vůči národním jazykům regionu. Naším záměrem bude zmapovat jazykové repertoáry respondentů, přiblížit stav školství, identifikovat konotace připisované ruštině a její vliv na identitu i společenské proměny v postkoloniálním kontextu zkoumaných zemí. Výsledky tohoto výzkumu tak budou představovat aktuální příspěvek ke hlubšímu porozumění sociolingvistické situace generace mladých lidí pocházejících z Kazachstánu a Kyrgyzstánu.

V první kapitole práce poskytneme teoretický kontext, který ozřejmí historický i současný jazykový vývoj, jak jej uvádí odborná literatura. V rámci druhé kapitoly budou podrobně představena metodologická východiska, jež byla pro účely tohoto výzkumu navržena. Kvalitativní data budou zpracována metodou rámcové analýzy a jejich následnou interpretací vzniknou dvě skupinové jazykové biografie, které budou prezentovány ve třetí kapitole. Závěrečná, čtvrtá kapitola bude věnována diskusi, jež umožní komparaci klíčových zjištění z výpovědí informantů s teoretickými východisky, která byla předmětem první části.

1 Teoretický a historický kontext

Výzkum v rámci této bakalářské práce se soustředí na jazykovou situaci v Kazachstánu a Kyrgyzstánu, dvou samostatných středoasijských republikách s osobitým vztahem k ruštině. Ta zde totiž dodnes po boku státních jazyků plní roli ústavně ukotveného úředního jazyka (Genzor, 2015, s. 272). Ruština v obou zemích dlouhodobě spoluutváří jazykovou politiku a ovlivňuje identitu místního obyvatelstva. Toto specifické pozadí formované historickými a politickými faktory otevírá podnětný prostor pro sociolingvistický výzkum, jenž tvoří jádro praktické části naší analýzy s cílem hlouběji prozkoumat pozici ruštiny ve vztahu k současné jazykové situaci v těchto republikách.

Předtím, než přistoupíme k samotné praktické analýze, považujeme za nezbytné zasadit Kazachstán a Kyrgyzstán do širšího kontextu, který nám poslouží k lepšímu porozumění podmínkám, z nichž současná jazyková situace vychází. K dosažení adekvátního teoretického východiska bude využito odborné literatury z období Sovětského svazu, těsně po jeho rozpadu i aktuálních prací z posledních let.

1.1 Vymezení základních lingvistických pojmů

Na úvod je vhodné vymežit několik klíčových lingvistických pojmů, které se budou v této práci opakovaně objevovat, a zároveň objasnit kontext, v němž budou používány. Konkrétně se jedná o termíny *národní jazyk*, *státní jazyk*, *úřední jazyk*, *oficiální jazyk*, *lingua franca* a *mateřský jazyk*.

Autoři Nekvapil, Sloboda a Wagner (2009, s. 55) uvádějí, že jako úřední, oficiální nebo státní jazyk lze definovat jazyk, v němž probíhá převážná část komunikace a dokumentace ve státní správě. Může se jednat o výrazově blízká pojmenování, která fungují jako synonyma, nebo o několik jazyků v případě, že si to vyžaduje specifická situace v dané zemi. Pro tuto práci je příhodně aplikovatelná druhá varianta.

Terminologie použitá v platných ruskojazyčných mutacích znění ústav současného Kazachstánu a Kyrgyzstánu využívá dva rozdílné pojmy – rus. „государственный язык“ a rus. „официальный язык“. Velký slovník Lingea (2009) uvádí český překlad slova „государственный“ (s. 99) jako *státní*, a proto termín „государственный язык“ přeložíme jako *státní jazyk*, přičemž jako překlad termínu „официальный язык“ je uveden *úřední jazyk* (s. 325). Pro další postup bude zachována výše zmíněná terminologie a varianta *oficiální jazyk* v češtině používat nebudeme.

Jako *státní jazyk* charakterizujeme kazašský jazyk pro Kazachstán a kyrgyzský jazyk pro Kyrgyzstán. V této práci budou jako synonymní pojmenování vystupovat dva alternativní termíny – *národní jazyk* a *titulární jazyk*. Podle Ripky (1996, s. 18) je *národní jazyk* přirozený jazyk národa jako společenského celku. Kromě toho např. Mistrík (2002, s. 113) dokládá, že pojem *národního jazyka* zahrnuje celkové bohatství dorozumívacích prostředků národa, včetně nářečí, slangu či lidové slovesnosti. Dovolujeme si tedy tento termín považovat za vhodný pro náš kontext. Druhým termínem, který bude v synonymním smyslu využíván, je *titulární jazyk*. Jedná se o doslovný český překlad velice častého pojmu v anglicky psané odborné literatuře, o níž se budeme v dalším postupu opírat. Anglický pojem „*titular language*“ používají např. Kosmarskaya a Savin (2021), Kolstoe (1995), Kreindler (1997), Pavlenko (2006, 2008, 2011) a další. Často se setkáváme i s výrazy jako ang. „*titular nation*“ nebo ang. „*titular ethnic group*“, které v našem kontextu označují Kazachy, resp. Kyrgyzy. Oxford ilustrovaný anglický výkladový slovník (2011, s. 872) definuje první význam přídavného jména „*titular*“ jako „*of or relating to a title*“, tedy jako něco vztahující se k titulu, názvu. Jedná se tudíž o odkaz na názvy jednotlivých republik, které jsou odvozeny od hlavních národů v zemi. Jelikož tento název považujeme za výstižný, rozhodli jsme se jej používat, i když pro české prostředí není zcela běžný.

Naše pozornost se bude soustředit především na *úřední jazyk* obou zemí, ruštinu, a v následujících podkapitolách bude nastíněn vývoj, v jehož důsledku je stále vnímána jako *lingua franca* postsovětského prostoru, tj. jako společný jazyk, kterým lidé s různými *mateřskými jazyky* mohou vzájemně komunikovat (Fiedler a Brosch 2022, s. 9; Pavlenko, 2006, s. 78; Shegebayev, 2016, s. 468). Budeme se zajímat o to, jaké funkce ruština v Kazachstánu a Kyrgyzstánu plní a do jaké míry ovlivňuje identifikaci *mateřského jazyka* místních obyvatel. *Mateřským jazykem* označujeme jazyk, v němž myslíme, sníme, počítáme, vyjadřujeme silné emoce nebo jím hovoříme se zvířaty či nemluvnaty (Stranjik, 2022, s. 204). V tomto ohledu lze usoudit, že kupříkladu v českém prostředí je pro značný počet lidí identifikace jejich *mateřského jazyka* samozřejmá, avšak to neplatí pro případ Kazachstánu a Kyrgyzstánu, a proto se tuto otázku budeme snažit podrobněji přiblížit na příkladech prezentovaných v praktické části této práce.

1.2 Geografický rámec

1.2.1 Regionální kontext Střední Asie

Kazachstán a Kyrgyzstán tvoří spolu s Tádžikistánem, Turkmenistánem a Uzbekistánem skupinu pěti republik Střední Asie, vnitrozemských států, jejichž území je převážně pokryto stepmi či horami. Kromě geografické lokace vykazují republiky řadu společných rysů – všechny se vyznačují multilingválním, multietnickým a převážně muslimským složením obyvatelstva, absencí předchozí politické nezávislosti a původní neochotou odtrhnout se od Sovětského svazu, jehož součástí byly po několik desetiletí (Roux, 2007, s. 8).

Tato sdílená charakteristika má své kořeny již v předchozím vývoji regionu, kdy byla území dnešních republik volně sdružena v rámci útvaru označovaného jako Ruský neboli Západní Turkeistán, tj. relativně izolované oblasti později připojené k Ruskému impériu ve druhé polovině 19. století. V průběhu sovětské éry můžeme sledovat opakované administrativní reorganizace tohoto prostoru, které nakonec vyústily ve vytvoření pěti svazových republik – státních útvarů, které přetrvaly až do rozpadu Sovětského svazu, a následně se osamostatnily (Grenoble, 2003, s. 137; Isaacs, 2018, s.45–46; Roux, 2007, s. 8).

Republika Kazachstán je od 16. prosince 1991 nezávislým státem s hlavním městem Astana. V současnosti je devátou největší zemí světa a v období SSSR byla po Rusku druhou největší svazovou republikou. Kazachstán se rozkládá na ploše více než 2,7 milionu km², což je zhruba rozloha západní Evropy (Lansford, 2021, s. 861–862; Smagulova, 2006, s. 303). Na základě informací dostupných na stránkách statistického úřadu Kazachstánu lze konstatovat, že počet obyvatel překročil hranici 20 milionů ještě v roce 2024². Dále dle aktuálních údajů z března 2025 tvoří z celkového počtu obyvatel 71,3 % Kazachů, 14,6 % Rusů, 3,3 % Uzbeků, 1,8 % Ukrajinců a 9 % zastupují jiné etnické skupiny³.

Sousední Republika Kyrgyzstán vznikla jako samostatný stát 31. srpna 1991. Hlavním městem je Biškek a celková rozloha země představuje 198 500 km² (Lansford, 2021, s. 925). Statistický úřad Kyrgyzstánu ve svých oficiálních materiálech informuje, že na základě nejaktuálnějších údajů z roku 2024 žije v zemi 7,3 miliónu obyvatel, přičemž z toho 77,8 %

---

² Dostupné z: <https://stat.gov.kz/ru/>

³ Dostupné z: <https://stat.gov.kz/ru/industries/social-statistics/demography/publications/281562/>

zastupují Kyrgyzové, 14,2 % Uzbekové, 3,8 % Rusové, 1 % Dungani, 0,9 % Tádžikové a zbylých 2,3 % tvoří jiné etnické skupiny⁴.

1.2.2. Jazyková realita Střední Asie

Vedle společného historicko-politického vývoje sdílejí středoasijské republiky s výjimkou Tádžikistánu také jazykové příbuzenství. Kazaština, kyrgyzština, podobně jako uzbečtina a turkmenština, patří do skupiny turkických jazyků, jedné ze tří jazykových větví altajské jazykové rodiny (Genzor, 2015, s. 272). Konkrétně kazaštinu a kyrgyzštinu navíc řadíme do tzv. kypčacké větve turkických jazyků (Johanson, 2006, s. 161). Naopak tádžičtina je jazykem íránským, blízce příbuzným perštině používané v Íránu a Afghánistánu (Kreindler, 1997, s. 100). Ani jeden z těchto jazyků však není strukturou blíže příbuzný slovanským jazykům, a tedy ani ruštině, na kterou se bude soustředit naše pozornost.

Turkické jazyky obecně vykazují vysoký stupeň vzájemné srozumitelnosti a blízkosti. Do této jazykové kontinuity však výrazně zasáhla jazyková politika Sovětského svazu. Nejprve byla v rámci modernizačních snah mezi lety 1927 a 1937 zavedena jednotná latinská grafická soustava, která nahradila dříve používané tradiční arabské písmo a která měla zvýšit gramotnost a posílit vzájemnou čitelnost turkických jazyků (Metzler-Lexikon Sprache, 2000, s. 752, Muhamedowa, 2016, s. XIX). Nicméně obrat nastal na konci 30. let 20. století, kdy byla latinka nahrazena cyrilicí, a to konkrétně novými specifickými abecedami navrženými přímo pro jednotlivé jazyky. Jak ve své publikaci podotýká Johanson (2006, s. 162–163), tento krok měl za následek fragmentaci kdysi propojeného turkického jazykového prostoru. Na období jazykové modernizace nahlíží kriticky i Muhamedowa (2016, s. XVIII), která poukazuje na to, že zmiňované inovace byly provázeny politikou rusifikace, což mělo za následek marginalizaci národních jazyků. Dokazuje to na příkladu kazaštiny, jež začala být vnímána jako „zaostalý venkovský jazyk“, vhodný spíše jen pro soukromé použití v kruhu rodiny.

Na prahu rozpadu SSSR přijaly jednotlivé svazové republiky zákony, které legislativně udělily status nově ustanoveným státním jazykům a položily základy jazykové politiky pro období odtržení od Sovětského svazu a následného vzniku samostatných států (Grenoble, 2006, 457). Pavlenko (2006, s. 83–90) analyzuje rozdílné strategie bývalých

---

⁴ Dostupné z: <https://www.stat.gov.kg/media/publicationarchive/6c2a81bf-3d53-4066-83c9-d27d0d2a2d29.pdf>

svazových republik při vymezování nové role ruštiny na svém území. My se zaměříme na to, jak popisuje vývoj situace ve Střední Asii a pro doplnění této analýzy dále uvedeme komparaci se zněním jednotlivých ústav.

Kazachstán i Kyrgyzstán ruštinu legalizoval v ústavě jako úřední jazyk, zatímco oficiální ústava Tádžikistánu ji v Článku 2⁵ definuje jako jazyk mezinárodní komunikace. Ústavy Turkmenistánu⁶ a Uzbekistánu⁷ uznávají jako státní jazyky výhradně jazyky vlastní a ve svých zněních žádné jiné jazyky nezmiňují. Přesto je nutné dodat, že v případě Turkmenistánu je ruština označena za jazyk mezinárodní komunikace ve znění místního Zákona o jazyce. Jelikož se tato práce zabývá konkrétně Kazachstánem a Kyrgyzstánem, považujeme za nezbytné se podrobně obeznámit s relevantními články ústav obou států.

Kazachstán ústavně zakotvil ruštinu jako druhý jazyk v roce 1995, čímž potvrdil nejen její rovnocenné postavení vedle kazaštiny ve státní správě, ale i komunikační a společenskou roli ruštiny v zemi (Tlepbergen, Akzhigitova a Zabrodsckaja, 2023, s. 3)

Znění článku 7 Ústavy Republiky Kazachstán je následující:

„1. Kazašský jazyk je státním jazykem v Republice Kazachstán.

2. Ve státních organizacích a orgánech místní samosprávy se oficiálně používá ruský jazyk rovnocenně s kazašským jazykem.

3. Stát dbá na vytváření podmínek pro studium a rozvoj jazyků obyvatel Kazachstánu.“⁸

V důsledku toho získala ruština v podstatě rovnocenné postavení jako kazaština. Oba jazyky mohou být legálně používány ve státních a místních správních institucích včetně soudnictví a armády, v právní, obchodní, celní a jiné administrativě, na dopravním značení a dalších nápisech či v médiích a oba jazyky jsou rovněž povinnými vyučovacími předměty na školách (Suleimenova a Smagulova, 2006, s. 175–176).

Podobně jako v případě Kazachstánu udělil ruštině status úředního jazyka také Kyrgyzstán, a to v roce 2001. Tímto rozhodnutím se rovněž z Kyrgyzstánu stala de facto bilingvní země (Johanson, 2006, s. 276).

Článek 13 Ústavy Kyrgyzské republiky má následující znění:

„1. Kyrgyzský jazyk je státním jazykem Kyrgyzské republiky. Postup při používání státního jazyka stanovuje ústavní zákon.

2. Ruský jazyk se v Kyrgyzské republice používá jako úřední jazyk.

---

⁵ Dostupné z: <https://mfa.tj/ru/main/tadzhikistan/konstitutsiya>

⁶ Dostupné z: <https://www.saylav.gov.tm/ru/law?id=2>

⁷ Dostupné z: <https://constitution.uz/ru/clause/index>

⁸ Dostupné z: https://www.akorda.kz/ru/official_documents/constitution (překlad autora)

3. *Zástupcům všech etnických skupin, které tvoří lid Kyrgyzské republiky, se garantuje právo na vytvoření podmínek pro zachování, studium a rozvoj jejich mateřského jazyka.*⁹

Tento článek zajišťuje ruštině právo fungovat v komunikačním prostoru spolu se státním jazykem – kyrgyzštinou, přičemž mají oba jazyky podobná, i když ne zcela identická práva (Tagaev a Protassova, 2020, s. 134). Začlenění ruštiny do přímého znění ústav obou republik bylo motivováno celou řadou faktorů. Podle Pavlenko (2006, s. 84–85) šlo nejen o praktickou potřebu zachovat ruštinu jako prostředek mezietnické komunikace a propojení s postsovětským prostorem, ale roli sehrála také vysoká míra rusifikace místního obyvatelstva či snahy zabránit emigraci kvalifikovaných odborníků do zahraničí. Na důsledky jazykové politiky v souvislosti s odlivem obyvatel upozorňuje také Johanson (2006, s. 276), podle kterého hned v prvních letech po získání nezávislosti Kyrgyzstán opustil značný počet obyvatel nemluvících kyrgyzsky. Podobný trend popisuje Smagulova (2008, s. 172) v případě Kazachstánu.

Lze tak konstatovat, že Kazachstán a Kyrgyzstán představují z jazykově-politického hlediska vhodný komparativní pár s obdobnou institucionální konfigurací – turkický státní jazyk doplněný ruštinou jako úředním jazykem – což poskytuje podmínky vhodné pro náš výzkum. Volbu dále legitimizuje úzká etnická a kulturní příbuznost Kazachů a Kyrgyzů, kterou badatelé zkoumají již několik desítek let (Kolstoe 1995, s. 217).

1.3 Kazachstán a Kyrgyzstán ve vztahu k ruštině v sociohistorickém kontextu

Enzyklopädie der Neuzeit (2005, s. 874–875) definuje kolonialismus jako vztah nadvlády mezi kolektivy, v němž jsou zásadní rozhodnutí o způsobu života kolonizovaných činěna kulturně odlišnou a jen málo přizpůsobivou menšinou kolonizátorů. Aktuální jazyková situace v Kazachstánu a Kyrgyzstánu je neoddělitelně spjata právě s koloniálním kontextem, jenž se v jejich případě projevoval jak politickým podmaněním území, tak kulturní a jazykovou nadvládou. Tento vývoj je výsledkem historického začlenění obou zemí nejprve do struktur Ruského impéria a následně do Sovětského svazu. Cílem následujících podkapitol proto bude nastínit základní vývoj výskytu a používání ruského jazyka v tomto regionu napříč posledními staletími.

---

⁹ Dostupné z: <https://www.gov.kg/ru/p/constitution> (překlad autora)

1.3.1 Carské období

Ruština se do Střední Asie dostala již v období Ruského impéria jako přímý důsledek územního rozšiřování. Za počátek ruské expanze lze označit rok 1552, kdy Ivan IV. Hrozný dobyl Kazaň, přičemž v následujících stoletích byla připojena další území – nejprve byla ovládnuta část Ukrajiny a oblast obývaná Kozáky, a později, za vlády Petra Velikého a Kateřiny Veliké, byly připojeny pobaltské oblasti, části Polska a Kavkaz (Lewis, 1972, s. 17).

Ačkoli představovaly středoasijské stepi pro Rusy značnou výzvu, po úspěšném ovládnutí Sibíře jejich odhodlání v expanzi pokračovat posílilo (Roux, 2007, s. 315). Od počátku 18. století začaly být jednotlivé kočovné kmeny postupně začleňovány do impéria, a to buď na základě politických dohod, nebo v důsledku vojenského podrobení. Tento proces byl motivován konflikty mezi jednotlivými kmeny i vnějšími hrozbami a vedl k výraznému posílení ruského vlivu v regionu (Smagulova, 2016, s. 89–90). Do roku 1881 byla expanze Střední Asie prakticky završena získáním Turkestánu carem Alexandrem II., což z Ruského impéria učinilo etnicky a jazykově ještě rozmanitější útvar, zahrnující v daný moment přibližně 180 jazykových skupin (Lewis, 1972, s. 17).

Dle Lowe (2003, s. 108) se ve Střední Asii s příchodem Rusů začal proměňovat způsob sebeidentifikace místního obyvatelstva a zdejší národy se už neidentifikovaly podle etnické příslušnosti, ale především skrze náboženskou příslušnost k islámu, kdy označení „muslim“ sloužilo jako rozlišující prvek mezi místními a nemuslimskými Evropany. Právě ti měli být vnímáni jako nositelé pokroku a snažili se místní obyvatele různými způsoby „zcivilizovat“ (Vydra, 2017, s. 248). Vydra v této souvislosti dokládá slovy F. M. Dostojevského: „*V Evropě jsme byli jen žebráci a otroky, do Asie přicházíme jako páni. Pro Evropu jsme byli Tatary, v Asii jsme Evropané.*“ (2017, s. 220).

Jedním z klíčových předpokladů této proměny bylo osvojení ruského jazyka místním obyvatelstvem. Již v 19. století byly proto jak na území dnešního Kazachstánu, tak Kyrgyzstánu zakládány školy, v nichž byla ruština vyučována. Cílem bylo v neposlední řadě uspokojit potřeby rostoucího byrokratického aparátu a vychovat mezi místními obyvateli úředníky, překladatele či správce (Orusbaev, Mustajoki a Protassova, 2008, s. 208; Smagulova, 2016, s. 90). Kromě toho vznikly v tomto období ruské vojenské pevnosti, tj. budoucí metropole jako Biškek (pevnost Piškek, později Frunze) nebo Almaty (pevnost Věrnij), které zůstaly po dlouhou dobu kulturně a jazykově převážně ruskými a podíl obyvatel jiných etnických skupin zde rostl jen velmi pomalu (Kosmarskaya, 2018, s. 246).

Na konci 19. století lze identifikovat další významný zdroj šíření ruštiny ve Střední Asii – imigraci. Po zrušení nevolnictví v roce 1861 přijala carská vláda v roce 1889 zákon, jenž umožnil dobrovolné přesídlení obyvatel z venkova na státní území v jiných částech impéria, což vedlo k první vlně migrace ruských a ukrajinských rolníků na území Kazachstánu, kde jim byla přislíbena půda. Výstavba Transsibiřské magistrály (1891–1905) a Stolypinova agrární reforma¹⁰ (1906–1917) tento proces dále urychlily, a podle Smagulové (2006, s. 305) tvořili tito migranti v roce 1911 téměř třetinu obyvatelstva území dnešního Kazachstánu.

Expanze impéria přirozeně proměnila také význam a roli ruského jazyka a kultury. Přestože byly v Ruském impériu pokusy o jazykovou rusifikaci zaměřeny na asimilaci jen omezeně, jazyková politika carské administrativy byla celkově vnímána jako útlak a kritizovala ji nejen inteligence etnických menšin, ale i celá ruská opozice (Alpatov, 2020, s. 13; Kosmarskaya a Savin, 2021, s. 70). Je tak zřejmé, že ruština v tomto období již nesměla být vnímána jako etnický prvek spojený výlučně s ruským obyvatelstvem, nýbrž jako mocenský a správní nástroj impéria.

1.3.2 Sovětská éra

Po bolševické revoluci v roce 1917 se jazyková situace v regionu Střední Asie nepřestávala vyvíjet. Celkově lze říct, že během sovětské éry dochází k výraznému posunu směrem k ruskému jazyku, kdy jazykové kompetence a vzdělání v ruštině představovaly nejen znak společenského postavení, ale byly také nezbytnou podmínkou pro otevření mnoha profesních či akademických dveří (Reagan, 2019, s. 444).

Rané jazykové politiky Sovětského svazu používání národních jazyků jednotlivých republik na úrovni státní správy a vzdělávání podporovaly (Grenoble, 2006, s. 457). Jednalo se o vládu oficiálně deklarovanou politiku tzv. korenizace (rus. *коренизация*), tj. nacionalizace, která byla koncipována pro podporu jednotlivých titulárních národů (Marková, 2011, s. 10; Skorvid, 2021, s. 276).

Ve 30. letech minulého století začala komunistická strana naopak na celém svém území aktivně podporovat politiku rusifikace, upřednostňující ruštinu před ostatními jazyky (Smagulova, 2016, s. 94). Ruštině tak byla přisouzena pozice, v níž měla podporovat

---

¹⁰ Pod tímto názvem se rozumí série modernizačních agrárních reforem zavedených tehdejšími předsedou vlády Petrem A. Stolypinem, díky nimž rolníci získali možnost volného pohybu a měli právo vystoupit z vesnické občiny. Součástí programu bylo také osidlování odlehlých oblastí impéria (Výdra, 2017, s. 212; 265–267).

sblížení národností obývajících Sovětský svaz. Jak říká Smagulova (2006, s. 303), ruský jazyk plnil roli „lingvistického lepidla“, které prakticky i symbolicky stmelovalo různé etnické skupiny do jednoho národa. Podle oficiální sovětské ideologie měly rozdíly postupně slábnout, až mělo nakonec dojít k jejich absolutnímu sloučení (Fierman, 2006, s. 98). Vláda tak implementovala koncepci hybridní rusko-sovětské kultury, jež měla překonat etnické rozdíly a vytvořit sjednocený lid.

Je známo, že Kazachstán ani Kyrgyzstán před sovětským obdobím jako samostatná republika nikdy neexistoval a hranice byly uměle vytyčeny bolševickým režimem (Kreindler, 1997, s. 99). Jedním z hlavních kritérií při jejich stanovení byla jazyková situace a dostupné dialektologické mapy, na jejichž základě sovětská národnostní politika vytvářela nové administrativní celky a zároveň iniciovala vznik spisovných jazyků pro jednotlivé republiky (Lowe, 2003, s. 106). Tento přístup v sobě pravděpodobně nesl ozvěny myšlenek evropského nacionalismu přelomu 18. a 19. století, kdy filozofové jako J. G. Herder a J. G. Fichte považovali jazyk za klíčový prvek národní identity a základní kámen politického společenství (Vihman a Barkhoff, 2014, s. 3–4). Sovětská moc sice jazykové a kulturní faktory zohledňovala, avšak stalo se tak v rámci shora řízeného státního inženýrství, což ve výsledku vedlo ke vzniku administrativně vymezených jednotek, jejichž existence byla spíše politickým projektem než přirozeným historickým vývojem.

Umělá konstrukce národních identit byla součástí širšího projektu, jehož cílem mělo být budování národního uvědomění v jednotlivých sovětských republikách. Lowe (2003, s. 106) v tomto kontextu popisuje středoasijský region jako „laboratoř“, kde probíhaly experimenty s utvářením moderních národních států. Fierman (2012, s. 1080) uvádí, jak byly rozmanité turkické dialekty v jednotlivých oblastech sjednocovány pod nová národní označení a vznikaly standardizované jazykové normy a příslušné spisovné jazyky jako kazaština pro Kazachstán a kyrgyzština pro Kyrgyzstán, které pak sloužily nejen ve školní výuce, ale také při vydávání učebnic či jiné literatury. Faktem však zůstává, že v národních jazycích bylo publikováno relativně málo, zatímco ruština umožňovala přístup k překladům světových děl a kultuře obecně (Orusbaev, Mustajoki a Protassova, 2008, s. 209).

Celkově můžeme konstatovat, že v době bolševického převratu byla úroveň vzdělání a gramotnosti ve Střední Asii velmi nízká. Stringer (2003, s. 156) popisuje masivní rozvoj školství v sovětském období, kdy podle dostupných sovětských statistik měla gramotnost mezi místním obyvatelstvem vyrůst z necelých 4 % v roce 1926 na více než 50 % v roce 1959, přičemž na konci sovětské éry měla již být srovnatelná s celosvazovým průměrem.

Školství hrálo důležitou roli při zlepšování znalostí ruštiny mezi obyvateli napříč svazovými republikami, i když je potřeba zmínit, že Sovětský svaz ji jako jediný vyučovací jazyk nikdy oficiálně nezavedl (Laihonen, Zabrodskaja a Sloboda, 2016, s. 14; Pavlenko, 2011, s. 39). Dekret z roku 1938 stanovil ruštinu jako povinný předmět ve všech neruských školách, avšak po školských zákonech z let 1958–1959 neexistoval již žádný právní předpis, který by ruštině uděloval zvláštní status, a stala se tak spíše jazykem, který si všichni „dobrovolně zvolili“ (Kreindler, 1997, s. 91; Smagulova, 2016, s. 94). Jazykový posun od centra k republikám se projevil až zákony z let 1988–1989, které oficiálně prohlásily titulární jazyky republik za jazyky státní (Kreindler, 1997, s. 92).

Sovětský svaz jakožto multietnická a multilingvální země s jednou z nejsložitějších jazykových situací na světě použil ruštinu jako prostředek nejen ideologického formování, ale i vědecko-technického rozvoje, v němž měli například ve vztahu ke středoasijským národům Rusové a další Evropané vystupovat jako kulturní zprostředkovatelé (Kosmarskaya a Savin, 2021, s. 71). V tomto kontextu stojí za povšimnutí, že v rámci rusifikačních kampaní vůdci středoasijských republik často ruštinu sami propagovali, a ta postupně získávala zejména ve městech stále dominantnější pozici (Kreindler, 1997, s. 100). Na to navazují také další autoři, např. v Kyrgyzstánu, kde kyrgyzštinu v tomto období označují jako jazyk venkova, zatímco ruština byla vnímána jako jazyk města (Orusbaev, Mustajoki a Protassova, 2008, s. 208–209).

V neposlední řadě je nutno zmínit jakožto další významný faktor jazykové situace migraci během sovětského období, která výrazně ovlivnila demografickou situaci regionu. Změny souvisejí především s politikou nucených deportací v letech 1930 až 1950, hladomorem v letech 1931 a 1932, kdy více než 1,5 milionu Kazachů zemřelo v důsledku rozvratu tradiční ekonomiky, jenž donutil kazašské nomády opustit svůj dosavadní kočovný způsob života. Dalším faktorem byla pracovní migrace, a to zejména příslušníků slovanských etnik. V období industrializace (1920–1940) a osidlování neobdělávaných půd¹¹ (1950–1960) imigrovaly např. do Kazachstánu přibližně 2 miliony lidí, což výrazně proměnilo jeho etnické složení (Smagulova, 2008, s. 170; Zharkynbekova a Akynova, 2016, s. 410).

---

¹¹ pozn. autora: ruský překlad je *целина*

1.3.3 Křižovatka cest po rozpadu Sovětského svazu

Na základě posledního sčítání lidu Sovětského svazu bylo v roce 1989 na jeho území evidováno přibližně 130 etnických skupin a 150 jazyků, přičemž odhady lingvistů naznačují, že jejich skutečný počet mohl být až okolo 200. Nejvyšší zastoupení mluvčích dosáhla v této statistice ruština – až 81 % obyvatel uvedlo, že ruštinu ovládá plynně, a to buď jako svůj první, nebo druhý jazyk (Grenoble, 2006, s. 457). I když mohou být data ze sčítání lidu zatížena určitou mírou nepřesnosti ze strany informantů, nelze zpochybnit, že se jedná o velice významný podíl.

Krátce nato došlo v roce 1991 k rozpadu Sovětského svazu a následnému vzniku nových států, což spustilo vlnu politické a národní emancipace, která v různé míře zasáhla všechny v daný moment již bývalé svazové republiky (Marková, 2022, s. 27). To přirozeně zapříčinilo zásadní změny také v jazykové situaci Střední Asie, kde v jejich důsledku přišla ruština o svůj dřívější status nadnárodního jazyka a míra jejího ovládnutí mezi titulárními národy a dalšími místními etniky v následujícím období poklesla (Fierman, 2012, s. 1077). Z výše uvedeného vyplývá, že následkem osamostatnění v regionu nastává čas odklonu od ruštiny a přiblížení se k titulárním jazykům, což Lowe ve své publikaci (2003, s. 118) výstižně označuje jako „resuscitaci titulárních jazyků“.

Přestože byla postupně v Kazachstánu i Kyrgyzstánu ruštině přidělena pozice ústavně ukotveného úředního jazyka (viz podkapitola 1.1.2), státní jazyky – kazaština a kyrgyzština – své postavení postupně posilovaly, a to zejména ve sférách jako vzdělávání, média či úřední komunikace. Autoři (Kosmarskaya a Savin, 2021, s. 72; Pavlenko, 2008, s. 8) se shodují, že tento vývoj výrazně přispěl k rozšíření jejich používání a k procesu derusifikace společnosti. Jak dále demonstruje Muhamedowa (2016, s. XIX) na příkladu Kazachstánu, domácí jazyková politika se začala více zaměřovat na podporu kazaštiny a její začlenění do veřejného života, což se odrazilo např. v nárůstu počtu tištěných médií publikujících v kazaštině, ve zvyšujícím se počtu kazašských škol, a zároveň počtu jejich absolventů, či v legislativní úpravě, jež zavazuje masová média k vyčlenění části vysílacího času pro státní jazyk.

Kazachstán prohlásil kazaštinu za svůj státní jazyk již v roce 1989 (Kolstoe, 1995, s. 233). K tomuto datu dle Kolstoeho (1995, s. 84–85), který vychází z údajů o národnostním složení obyvatelstva SSSR ze sčítání lidu v roce 1989, až 59,8 % populace Kazachstánu bez ohledu na etnicitu titulární jazyk neovládalo. Současně činila podle Kreindler (1997, s. 100) úroveň bilingvismu ve stejném roce vysokých 60,4 % pro jazykovou kombinaci kazaština

jako první jazyk a ruština jako druhý jazyk, zatímco bilingvismus v případě ruštiny jako prvního jazyka a kazaštiny jako jazyka druhého, dosáhl jen pouhých 0,8 %. To svědčí o asymetrické funkci jazyků, kdy ruština fungovala jako dominantní komunikační prostředek, jehož znalost eliminovala praktickou nutnost osvojit si kazaštinu.

Pokud se vrátíme k údajům použitým Kolstoem (1995, s. 84–85) z národnostního složení obyvatelstva SSSR z roku 1989, k tomuto datu nemělo bez ohledu na etnicitu ovládat titulární jazyk až 46,4 % všech obyvatel Kyrgyzstánu. Pro doplnění uvádí např. Metzler-Lexikon Sprache (2000, s. 344), že dle sovětských statistik mělo v rámci Kyrgyzstánu ve stejném roce kyrgyzštinou mluvit jen zanedbatelných 2,1 % obyvatel nekyrgyzských etnických skupin. Když Kyrgyzstán v průběhu téhož roku prohlásil kyrgyzštinu za státní jazyk svého obyvatelstva (Kolstoe, 1995, s. 227), šlo v tomto případě i o symbolický krok v procesu posilování národní identity a snahy o emancipaci od sovětského kulturního a jazykového dědictví.

Nezávislost přinutila republiky čelit novým výzvám a obrovským, nejen jazykovým problémům. Hlavní roli zde sehrál nedostatek národního uvědomění a jednoty, výrazná emigrace, či fakt, že právě u etnických skupin s kočovnickou minulostí bez předchozí tradice spisovného jazyka, jako jsou dnešní Kazaši a Kyrgyzové, měla rusifikace hlubší dopad než u jiných, již usedlých etnik (Kosmarskaya a Savin, 2021, s. 71; Lowe, 2003, s. 106; Orusbaev, Mustajoki a Protassova, 2008, s. 206).

1.4 Dění ve světle posledních let

Kazachstán i Kyrgyzstán začal získáním nezávislosti v roce 1991 psát svou vlastní historii. V průběhu následujících více než tří desetiletí došlo v obou zemích k výrazným demografickým nárůstům titulárních etnických skupin. Zatímco podle posledního sovětského sčítání lidu z roku 1989 zastupovali etničtí Kazaši něco málo přes 39 % obyvatelstva Kazachstánu a etničtí Kyrgyzové v Kyrgyzstánu jen něco málo přes 52 % populace (Pavlenko, 2008, s. 10), nejaktuálnější statistiky uvádí podíl 71,3 % Kazachů pro Kazachstán¹² a 77,8 % Kyrgyzů pro Kyrgyzstán¹³ (viz podkapitola 1.2.1). Mohli bychom se domnívat, že tyto změny měly zásadní vliv také na jazykovou situaci v obou zemích, avšak nesmíme zapomínat na to, že specifikem „ruské kultury“ ve státech Střední Asie je

---

¹² Dostupné z: <https://stat.gov.kz/ru/industries/social-statistics/demography/publications/281562/>

¹³ Dostupné z: <https://www.stat.gov.kg/media/publicationarchive/6c2a81bf-3d53-4066-83c9-d27d0d2a2d29.pdf>

právě široká míra její konzumace u titulárních etnik (Kosmarskaya, 2018, s. 265). Jaký je aktuální vývoj jazykové situace v Kazachstánu a Kyrgyzstánu stručně shrneme v rámci této podkapitoly.

1.4.1 Aktuální jazyková situace v Kazachstánu

Jazyková politika v Kazachstánu je výrazně motivována potřebou posílit pozici kazašského jazyka v zemi. V roce 2023 vstoupila v platnost nová Koncepce rozvoje jazykové politiky pro období 2023–2029, která se soustředí na zachování a další rozvoj kazašského jazyka (Vláda Republiky Kazachstán, 2023, online)¹⁴. V souladu s novými opatřeními má kazaština postupně získat postavení hlavního pracovního jazyka ve státní správě a její znalost bude povinná pro úředníky, zohledňována při hodnocení jejich výkonu, vyžadována při veřejných vystoupeních a upřednostňována při zpracování oficiální dokumentace.

Dostupné statistiky z oblasti vzdělávání naznačují, že politika odklonu od ruštiny je již v procesu také v této sféře. Uvedeme příklad, kdy v akademickém roce 2017/2018 navštěvovalo 50 % všech žáků školy s výukou čistě v kazaštině, necelých 17 % v ruštině a více než 27 % kombinovaně v obou jazycích. V tom samém roce studovalo až 64 % vysokoškolských studentů v kazaštině a pro porovnání jen 32 % v ruštině (Shaibakova, 2019, s. 129). Z uvedeného vyplývá, že kazaština skutečně dominuje jakožto vyučovací jazyk na různých stupních vzdělávání. Shaibakova (2019, s. 127) ještě doplňuje, že v současnosti na školách obecně dochází k poklesu počtu hodin věnovaných výuce ruštiny.

Kromě zvyšování kompetencí v kazaštině se Kazachstán soustředí na globální jazyk 21. století – angličtinu. V roce 2007 začala vláda zavádět projekt trojjazyčnosti (ang. *Trinity of Languages*), jehož součástí má být především zařazení angličtiny do obchodní komunikace, zlepšování úrovně její výuky na školách a univerzitách či jazykové vzdělávání a zvyšování kompetencí státních úředníků (Zharkynbekova a Aimoldina, 2016, s. 440). Někteří odborníci se k samotné implementaci projektu staví velmi rezervovaně a soudí, že tato politika klade v podstatě větší důraz na rozvoj angličtiny než na zlepšování znalostí kazaštiny, což by naopak mělo být podle nich prioritou (Smagulova, 2021, s. 266).

Mnozí věří, že aby mohla být kazaština efektivně využita jako nástroj obrody a posílit národní identitu v Kazachstánu, je potřeba umět využít její celkový potenciál (Tlepbergen,

---

¹⁴ Dostupné z: <https://www.gov.kz/memleket/entities/kyzylorda-sayasat/press/article/details/206305?lang=ru>

Akzhigitova a Zabrodskaja, 2023, s. 4). V rámci snah udělat z kazaštiny moderní jazyk byl v roce 2017 představen plán postupného přechodu na latinku, který by měl být završen již letos (Bekzhanova a Makoelle, 2022, s. 2). Ačkoli se jedná o politický projekt zaměřený na odstranění ruského vlivu jako součásti sovětského dědictví, zaznívají varování před možnou polarizací společnosti či negativními důsledky opakovaných změn písma (Alpatov, 2020, s. 19; Bekzhanova a Makoelle, 2022, s. 13).

Závěrem ještě dodáme, že kromě oficiálních nařízení a zákonů působí v Kazachstánu vysoký počet dobrovolnických iniciativ na podporu rozvoje kazašského jazyka ze strany společnosti. Škála je různorodá: může se jednat se o jednotlivce, skupiny či organizace¹⁵, které se svými aktivitami snaží posílit status kazaštiny ve své zemi (Tlepbergen, Akzhigitova a Zabrodskaja, 2023, s. 4–6).

1.4.2 Aktuální jazyková situace v Kyrgyzstánu

Jazyková politika Kyrgyzstánu se v poslední letech pořád více soustředí na realizaci kroků podporujících rozšiřování kyrgyzského jazyka v zemi. Z pohledu odborné literatury proces „kyrgyzace“ již pokročil ve všech oblastech veřejného života (Tagaev a Protassova, 2019, s. 135). V současnosti je realizován Program rozvoje státního jazyka a zdokonalování jazykové politiky v Kyrgyzské republice na období 2021–2025, který má docílit efektivnější a všestrannější fungování kyrgyzského jazyka. Mezi pět klíčových oblastí programu patří posílení právního rámce, modernizace výuky kyrgyzštiny, podpora vědeckého využití jazyka, zapojení veřejnosti a v neposlední řadě digitalizace kyrgyzštiny (Vláda Kyrgyzské republiky, 2020, s. 3).

Kromě toho byl v roce 2023 podepsán ústavní zákon (Prezident Kyrgyzské republiky, 2023)¹⁶ vymezující povinnost používání státního jazyka např. v činnostech státních orgánů, místní samosprávy, podniků či institucí všech forem vlastnictví. Rovněž byl vymezen okruh osob povinných státní jazyk ovládat a používat při výkonu služebních povinností. Mezi ně patří státní a obecní zaměstnanci, poslanci, příslušníci policejních a bezpečnostních složek, soudci, advokáti, pedagogové, vědci, zdravotníci a další. Kromě toho nově nesmí být rozsah vysílání všech televizních a rozhlasových stanic v kyrgyzštině nižší než 60 % a státní jazyk by měl být také dostatečně zastoupen i ve formátech pro osoby se zrakovým postižením,

---

¹⁵ Konkrétní příklady z praxe jsou k nalezení v publikaci autorů.

¹⁶ Dostupné z: <https://president.kg/ru/news/all/24519>

tj. v audioknihách nebo materiálech v Braillově písmu. Tyto jazykové požadavky by nově měly získat platnost a jejich porušení by mělo být trestáno napomenutím nebo pokutou, což vyvolalo bouřlivou diskusi veřejnosti. Někteří zástupci občanského sektoru dokonce vyzvali prezidenta, aby zákony posilující používání kyrgyzštiny vetoval. Ozývají se názory, že státní jazyk nepotřebuje ochranu, nýbrž podporu a zvýšení kvality jeho výuky, avšak ne na úkor ruštiny (Chvan, 2025)¹⁷.

V roce 2024 přesáhl celkový počet žáků na školách v Kyrgyzstánu 1,5 milionu. Z celkového počtu žáků navštěvovalo přibližně 35 % školy s výukou výhradně v kyrgyzštině a 9,7 % školy s výukou jen v ruštině. Zajímavostí však je, že většina žáků navštěvuje bilingvální nebo dokonce multilingvální školy, přičemž 53 % se učilo ve školách, kde byla jedním z vyučovacích jazyků kyrgyzština, a přibližně 52 % žáků mělo ve své jazykové kombinaci ruštinu. Pro srovnání v roce 2009, kdy počet žáků činil něco přes 1 milion, navštěvovalo kyrgyzské školy více než 47 % žáků, zatímco podíl žáků v čistě ruskojazyčných školách tvořil 11,6 %. Přibližně 30 % tehdy studovalo na školách s výukou v kyrgyzštině v kombinaci s jiným jazykem a více než 31 % mělo ve své jazykové kombinaci také ruštinu (Národní statistický úřad Kyrgyzské republiky, 2025)¹⁸. Co se týká hlavního města Biškeku, které je často vnímáno jako centrum ruštiny v Kyrgyzstánu, podle oficiálních údajů statistického úřadu zde funguje 211 škol. Podle aktuálně zveřejněných informací v současnosti neexistuje ve městě ani jedna škola, která by neměla třídy s výukou v kyrgyzském jazyce. Ve městě je momentálně celkem jen 14 čistě kyrgyzských škol, zatímco všechny ostatní školy fungují dvojjazyčně (Kaktus Media, 2025)¹⁹. Z těchto dat a jejich interpretace lze nabýt dojem, že ve školství v Kyrgyzstánu postupně dochází k posilování postavení kyrgyzského jazyka.

Literatura však dále uvádí, že obyvatelé Kyrgyzstánu si i přesto stále uvědomují důležitost ruštiny pro jejich budoucí vzdělání a kariéru, jelikož jak výuka na univerzitách, tak výukové a výzkumné materiály jsou dostupné převážně v ruském jazyce. V současnosti sice v zemi obecně vychází více literatury v kyrgyzštině než v ruštině, avšak kupříkladu internetové zdroje se šíří výrazně rychleji v ruštině (Tagaev a Protassova, 2019, s. 136, 147).

---

¹⁷ Dostupné z: <https://www.dw.com/ru/novij-zakon-o-azyke-pocemu-obsestvennost-kyrgyzstana-vystupaet-za-veto/a-73202451>

¹⁸ Dostupné z: <https://stat.gov.kg/ru/statistika-o-detyah/obrazovanie/>

¹⁹ Dostupné z: https://oper.kaktus.media/doc/528061_viktorii_mozgacheva:_vse_shkoly_bishkeka_vedyt_obychenie_na_kyrgyzskom_iazyke.html

1.4.3 Jazyky a současná politika

Při zkoumání jazykové situace v Kazachstánu a Kyrgyzstánu nelze opomenout její politický rozměr, poněvadž zde tato otázka bývá často politizována. Iskender²⁰ (2024) ve svém článku vysvětluje, že pozice ruštiny ve Střední Asii představuje jednu z mála oblastí, v níž si kazašské a kyrgyzské úřady dovolují zaujmout sebevědomější postoj vůči Rusku, které má v regionu silný vliv, a ruštinu se snaží nadále protlačovat. Autor identifikuje opakující se vzorec, v němž Kazachstán nebo Kyrgyzstán podniknou kroky k upevnění postavení svého národního jazyka, ruští činitelé vyjádří svou nespokojenost a Biškek, resp. Astana, je ujistí, že ruský jazyk vytlačován není, zatímco ve své vlastní jazykové politice nadále pokračují.

Významným faktorem, který nemůžeme v politickém kontextu ignorovat, je válka na Ukrajině, další bývalé republiky Sovětského svazu, v níž ruština také dlouhodobě zaujímala významné postavení. I bez statusu úředního jazyka zde byla běžně používána v každodenním či pracovním životě a značná část populace dokonce upřednostňovala ruský tisk, média a literaturu před domácími alternativami (Pavlenko, 2006, s. 86). Na skutečnost, že ruská agrese posílila politickou pozici titulárních jazyků ve Střední Asii a zvýšila také pozornost věnovanou národním jazykům a identitě naznačují články ruských nezávislých médií jako *The Moscow Times* (autor neuveden, 2023)²¹ a *Meduza* (viz Iskender), či ruskojazyčná odnož *Deutsche Welle* (Ivanova, 2025)²².

Téma války a jazyka rezonuje i v dalších souvislostech. Například kazašské výzkumné centrum Paperlab v rámci své studie o vnímání rusko-ukrajinské války veřejností ve Střední Asii, realizované s podporou nadace Friedrich-Ebert-Stiftung, potvrdilo, že jazyky hrají významnou roli v tom, jak místní obyvatelé vnímají rusko-ukrajinský konflikt (Muzaffar et al., 2024, s. 26). Bylo zjištěno, že rusky mluvící respondenti v Kazachstánu a Kyrgyzstánu častěji považují za viníka invaze Ukrajinu, přičemž studie dále prokázala, že jazyková vybavenost respondentů rovněž úzce souvisí s volbou médií, které konzumují (Muzaffar et al., 2024, s. 20).

---

²⁰ Dostupné z: <https://meduza.io/en/feature/2024/05/03/watch-your-language>

²¹ Dostupné z: <https://www.themoscowtimes.com/2023/10/06/kazakhstan-moves-to-promote-its-language-over-russian-a82689>

²² Dostupné z: <https://www.dw.com/ru/v-kyrgyzstane-povysaut-status-kyrgyzskogo-azyka-po-otnoseniu-k-russkomu/a-73044139>

1.4.4 Shrnutí před praktickým výzkumem

Shrneme-li hlavní poznatky ze všech podkapitol této části, dojdeme k závěru, že Kazachstán i Kyrgyzstán od získání nezávislosti systematicky posiluje postavení svého národního jazyka vůči ruštině. Ta je však i nadále vnímána jako lingua franca postsovětského prostoru a běžně vystupuje jako dorozumivací prostředek v komunikaci (Shegebayev, 2016, s. 468). Již před téměř dvaceti lety si Pavlenko ve své studii *Russian as a lingua franca* (2006, s. 79) položila otázku, jak dlouho si ruština tento status ještě udrží a jaké faktory budou její jazykovou a symbolickou pozici v budoucnu ovlivňovat. V této práci se k úvahám o postavení ruštiny vracíme a v rámci praktické analýzy se budeme při interpretaci našich zjištění ve třetí kapitole snažit poskytnout bližší pohled na aktuální jazykovou situaci v Kazachstánu a Kyrgyzstánu z perspektivy místních obyvatel.

2 Metodologická východiska výzkumu

2.1 Cíl a design biografického výzkumu

Hlavním cílem této bakalářské práce je prostřednictvím série 16 individuálních rozhovorů s vybranou skupinou respondentů z Kazachstánu a Kyrgyzstánu žijících v českém prostředí prozkoumat roli ruského jazyka v otázce jejich jazykové a osobní sebeidentifikace. Na základě sesbíraných výpovědí, jež představují cenný materiál k analýze, budou následně sestaveny jazykové biografie jednotlivých skupin mluvčích, které přiblíží aktuální jazykovou situaci mladé generace pocházející ze zemí, v nichž má ruština dodnes významné postavení a představuje jeden z hlavních jazyků v nejrůznějších oblastech života, což poskytuje široké spektrum možných vlivů na tázané respondenty.

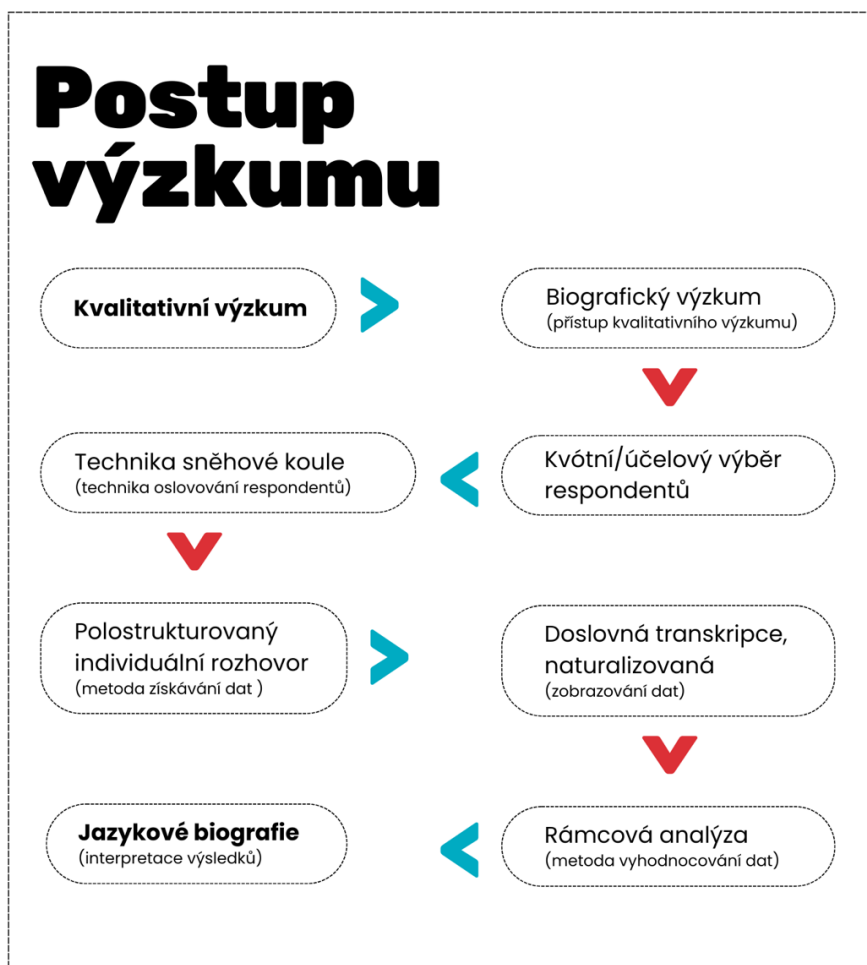
Pro realizaci analýzy byl zvolen a naplánován kvalitativní výzkumný proces. Jedná se o typ výzkumu, jenž se snaží zjistit, jakým způsobem lidé vnímají určité situace a jaký individuální dopad tyto situace na jednotlivce mají, přičemž sběr dat probíhá pomocí intenzivního kontaktu výzkumníka s terénem (Decsi a Staroňová, 2009, s. 29–31). Pojem kvalitativní výzkum zastřešuje širokou škálu přístupů a metod ke zkoumání společenského života. Data, která jsou v rámci obdobného výzkumu sbírána jsou převážně nekvantitativní povahy – jde především o informace a materiály textového charakteru, jako jsou terénní poznámky, dokumenty či přepisy rozhovorů (Saldaña, 2011, s. 3–4), což je přesně typ dat, který budeme v rámci výzkumu sbírat a následně analyzovat i my.

Kvalitativní typ výzkumu je proto často definován jako opak kvantitativního zkoumání, jež je založeno na ověřování teorií konstruovaných pomocí konceptů a měřených čísel (Hendl, 1999, s. 18). Námí zvolený způsob zkoumání je výrazně flexibilnější než kvantitativní přístup a umožňuje v průběhu zkoumání původní výzkumný plán zpřesnit či doplnit (Bačíková a Janovská, 2018, s. 120). Další výhodou kvalitativních dat, již stojí za to v našem případě zmínit, je skutečnost, že nám umožňují zkoumat běžné události v reálném prostředí, a lépe tak pochopit, jak vypadá „skutečný život“ s důrazem na konkrétní případ zasazený do kontextu, jak to tvrdí Miles a Huberman (1994, s. 10).

V rámci kvalitativního výzkumu se uplatňuje řada přístupů, které jsou v této oblasti dlouhodobě etablované. Pro potřeby naší studie jsme zvolili tzv. biografický výzkum, který Hendl (2008, s. 128) klasifikuje jako specifickou formu případové studie. Daný přístup se zaměřuje na jednu osobu či menší skupinu osob a jeho jádro spočívá v rekonstrukci a interpretaci životního příběhu zkoumaných jedinců. Biografie umožňuje porovnání

různých případů, čímž podněcuje identifikaci podobností, opakujících se vzorců a širších významových struktur, a tím nabízí možnost hlouběji porozumět společenským jevům. V našem případě aplikujeme biografickou metodu konkrétně k detailnímu poznávání jazykových situací, podobně jako Nekvapil (2001, s. 65) ve své studii.

Záměrem předložené práce je na základě celkem 16 rozhovorů s 8 respondenty z Kazachstánu a 8 respondenty z Kyrgyzstánu představit dvě skupinové jazykové biografie (ang. *language biography*), tedy biografická svědectví a osobní výpovědi, jejichž středobodem budou jazyky, se kterými se mluvčí v průběhu života setkali, osvojili si je a aktivně je využívají (Stranjik, 2022, s. 92–93). Jazykové biografie mají vysokou dokumentační hodnotu a poskytují poznatky o tom, jak informanti s konkrétními jazyky zacházejí, přičemž nám umožňují poznávat vztah mezi subjektivním prožíváním jazyka a prožíváním vlastní identity (Franceschini a Miecznikowski, 2004, s. VIII; Sloboda, 2011, s. 283). V jazykových biografích se objevují i aspekty cizích biografí, např. rodiny či národního společenství, a právě proto představují vhodný nástroj pro získání přesnějšího obrazu jazykové situace obecně (Nekvapil, 2001, s. 66).

Obrázek 1: Postup výzkumu | grafické zpracování: autor práce

Výzkumné úsilí se bude soustředit především na kompetence a míru využívání znalostí ruštiny (úředního jazyka v obou zemích), včetně znalostí dalších jazyků regionu – kazaštiny/kyrgyzštiny (národních jazyků), ale také na vztah respondentů ke zkoumaným jazykům, jejich společenskou hodnotu či související negativní konotace. Naší stěžejní snahou bude získaná data zpracovat, zanalyzovat a následně představit ve srozumitelné a přehledné podobě, která umožní identifikaci opakujících se motivů, ale zároveň zachová prostor pro jedinečnost hodnotných svědectví jednotlivých respondentů a přispěje k popisu sociolingvistické situace vybrané cílové skupiny.

Za účelem naplnění hlavního výzkumného cíle byly stanoveny následující dílčí cíle, které staví pozici ruštiny do porovnání s národním jazykem – kazaštinou nebo kyrgyzštinou – a budou tvořit základ pro formulaci otázek v rámci rozhovorů:

- a) zmapovat jazykové repertoáry respondentů a způsob, jak jednotlivé jazyky využívají;
- b) prozkoumat vlivy na volbu jazyku v oblasti vzdělávání;
- c) identifikovat překážky a výhody spojené s užíváním jednotlivých jazyků;
- d) popsat zkušenosti se stereotypy, předsudky či konflikty ve vztahu k jazykům;
- e) zaznamenat nedávné proměny jazykových postojů, včetně možných změn po roce 2022, a seznámit se s osobními názory na budoucnost jazykové politiky v zemi původu;
- f) zanalyzovat otázku identity a jazyků.

Na základě dílčích cílů byly zformulovány výzkumné otázky, na které se v průběhu realizace výzkumu budeme aktivně zaměřovat a budeme je v rámci interpretace ověřovat:

1. Jaké jazyky respondenti ovládají a jak je využívají?
2. Jakou roli hraje pro respondenty jazyk ve vzdělávání, případně kariéře?
3. Vnímají respondenti používání ruštiny nebo národního jazyka jako výhodu, nebo překážku?
4. Jaké mají respondenti zkušenosti se stereotypy nebo negativními reakcemi kvůli výběru jazyka?
5. Jaké nové trendy zaznamenali respondenti v posledních letech v postojích k jednotlivým jazykům, případně vnímají posun směrem k národnímu jazyku?
6. Jakou roli hrají jazyky v otázce identity ve zkoumaných zemích?

2.2 Výběr respondentů a technika oslovování

V průběhu plánování kvalitativního výzkumu jsme se rozhodli implementovat přístup kvótního, resp. účelového výběru respondentů, jehož princip spočívá jak v identifikaci vhodného typu mluvčích, kteří budou zkoumáni, tak ve stanovení jejich počtu, tzn. kvóty, kterou je v rámci výzkumu nutné naplnit (Milroy a Gordon, 2012, s. 41). Vzhledem k tomu, že se náš výzkum zaměřuje na dvě samostatné země, bylo od počátku naším záměrem zachovat rovnoměrné zastoupení respondentů v poměru 1:1, a to i přesto, že se počet obyvatel Kazachstánu a Kyrgyzstánu liší téměř v poměru 3:1.²³ Jako kvóta byl proto původně zvolen počet 10 osob z Kazachstánu a 10 osob z Kyrgyzstánu a za cílovou skupinu byli zvoleni mladí imigranti ve věku 18–30 let žijící v České republice. Je potřeba dodat, že při oslovování potenciálních respondentů nebyla brána v úvahu jejich etnická příslušnost, tedy zda jsou příslušníky titulárních skupin země původu. Naším cílem bylo zachytit individuální jazykové zkušenosti a postoje bez ohledu na etnický původ, čímž zároveň reflektujeme skutečnost, že jazyková identita nemusí vždy kopírovat identitu etnickou.

Volba cílové skupiny byla motivována osobní zkušeností z července 2022, kdy během účasti na měsíční letní škole na American University of Central Asia v Biškeku selhaly veškeré pokusy o realizaci rozhovorů s místními obyvateli přímo v zemi. Setkali jsme se s nedůvěřivým postojem a neochotou vyjadřovat se k jazykové situaci formou rozhovoru, během kterého by odpovědi měly být jakoukoliv formou zaznamenány. Jako možné vysvětlení této zkušenosti se nabízí politicko-historický kontext, stejně jako skutečnost, že výjezd proběhl jen několik měsíců po začátku války na Ukrajině, tj. v jiné zemi postsovětského prostoru, kde byla ruština také obecně velmi široce využívána (Pavlenko, 2006, s. 86).

Tento neúspěch se stal výchozím bodem, jenž poukázal na to, jakým způsobem ve výzkumu dále nepostupovat, čímž zároveň nastínil podmínky, za nichž by bylo možné výzkum efektivně zrealizovat. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli cílovou skupinu respondentů omezit na osoby žijící v České republice, které však pocházejí z daného jazykového a kulturního prostředí, a mohou nám tak poskytnout cenné informace, postřehy a osobní dojmy načerpané během let života v zemi původu. Jejich přítomnost v České

---

²³ Dle dat dostupných na oficiálních webových stránkách statistických úřadů obou zemí k červenci 2025 žije v Kazachstánu přes 20 300 000 obyvatel, zatím co v Kyrgyzstánu dosahuje počet obyvatel přibližně 7 300 000. <https://stat.gov.kg/ru/>
<https://stat.gov.kz/ru/>

republiky je zároveň možno považovat za relativní výhodu z hlediska přístupu k cílové skupině a logistiky.

Dalším klíčovým předpokladem, který bylo po neúspěšných pokusech v terénu potřeba zohlednit, je skutečnost, že lidé z cílových zemí mohou být při vyjadřování obezřetnější, pokud tazatele osobně neznají. Jelikož bylo ale již před zahájením sběru dat zřejmé, že potřebného počtu respondentů nelze dosáhnout pouze mezi osobními kontakty a oslovovat potenciální respondenty náhodně by mohlo působit nedůvěryhodně, přistoupili jsme k využití tzv. techniky sněhové koule. Technikou sněhové koule (ang. *snowball sampling*), známou také jako techniku řetězového doporučení (ang. *chain referral sampling*), chápeme široce využívaný postup v kvalitativním sociologickém výzkumu, jenž umožňuje získat vzorek prostřednictvím doporučení mezi lidmi, kteří znají jiné osoby, jež sdílejí určité charakteristiky relevantní pro daný výzkum. Metoda je zvláště dobře aplikovatelná v případě, že je předmětem výzkumu např. relativně soukromá otázka, nebo pokud je sociální viditelnost cílové populace velmi nízká a její oslovení jiným způsobem nebylo možné (Biernacki a Waldorf, 1981, s. 141–142). V našem případě se do určité míry projevují obě tyto skutečnosti. Téma využívání jazyků může být pro některé respondenty vnímáno jako citlivé, osobní, či případně až kontroverzní. Zároveň platí, že lidé původem z Kazachstánu a Kyrgyzstánu nejsou bez předchozího osobního kontaktu alespoň s jedním představitelem této komunity snadno identifikovatelnou skupinou. Zvolený přístup na základě doporučení přinesl výhody:

- (a) zvýšil pravděpodobnost, že potenciální respondent bude ochoten se výzkumu účastnit;
- (b) přispěl k větší otevřenosti při sdílení osobních postojů, zkušeností a názorů.

Jak již bylo zmíněno, původním plánem bylo zrealizovat 20 rozhovorů s 10 respondenty z Kazachstánu a 10 respondenty z Kyrgyzstánu. Postupně se však ukázalo, že tento plán bude ze několika důvodů obtížné zrealizovat. Prvním faktorem, který byl při plánování podceněn, byla obsáhlost samotných rozhovorů, které nás nakonec přiměly zredukovat počet respondentů na celkem 16 osob, tj. 8 z každé země, abychom zachovali formát vhodný pro kritéria bakalářské práce. Poněvadž jsme se také soustředili na zachování rovnoměrné kvóty u obou skupin respondentů, ukázalo se být náročným zapojit dostatečný počet osob z Kyrgyzstánu, ochotných se výzkumu účastnit, a to i přes využití rozsáhlé sítě kontaktů hlavně mezi lidmi s postsovětským pozadím. Navíc jsme u některých otázek dosáhli saturace, tj. bodu nasycení, jelikož až na jednoho účastníka pocházeli všichni oslovení

účastníci z hlavního města Biškeku, a rozhovory nám postupně přestaly poskytovat nová relevantní data pro tuto skupinu (Eger a Egerová, 2022, s. 107). Naproti tomu v případě účastníků z Kazachstánu probíhalo oslovování plynuleji a v závěru bylo nutné některé dobrovolníky z výzkumu vyřadit, protože stanovený počet byl rychle přesažen. S ohledem na uvedené skutečnosti jsme využili flexibility kvalitativního výzkumu a rozhodli se pokračovat s menším výzkumným vzorkem, který však zachovává rovnoměrné zastoupení obou skupin a je zároveň dostatečně velký, aby bylo možné identifikovat opakující se vzorce v odpovědích respondentů.

2.3 Metoda rozhovorů a průběh sběru dat

Sběr dat pro náš výzkum je realizován za využití metody rozhovoru neboli interview. Jak vysvětlují Wang a Yan (2012, s. 231), tato metoda spočívá v cíleném dialogu za účelem získání informací, v němž tazatel a dotazovaný zastupují specifické role – tazateli je dána možnost klást otázky, přičemž dotazovaný respondent je omezen na odpovídání. Naplánované rozhovory jsme se rozhodli vést individuální formou, jednou z nejčastěji využívaných strategií sběru dat v kvalitativním výzkumu, která zároveň poskytuje dostatečný prostor a je méně náchylná k tomu, aby účastníci upravovali sdělené informace kvůli přítomnosti jiného respondenta (Beitin, 2012, s. 244). Celkově bylo naplánováno a zrealizováno 16 individuálních rozhovorů.

Co se týče struktury rozhovoru, byla jako nejvhodnější možná varianta vybrán polostrukturovaný typ, jehož základ tvoří předem zformulované otázky. Mišovič (2019, s. 84) v této souvislosti uvádí: „*Polostrukturovaný rozhovor obsahuje připravené otázky, důsledně a tematicky orientované k identifikaci výzkumných témat pomocí detailních odpovědí. (...) Výzkumník i aktér jsou rovnocennými účastníky rozhovoru a odpovědi se rodí v situační interakci, pod vlivem subjektivity aktéra.*“ Tento formát umožňuje vyjádření hlubších osobních postojů, aniž by byl rozhovor zcela volný nebo nekoordinovaný.

Oslovení respondenti byli předem informováni o tématu a účelu rozhovoru, avšak otázky jim předem poskytnuty nebyly, neboť bylo naším záměrem zachytit autentické reakce a odpovědi. V přípravné fázi byl vytvořen návrh celkem 13 otázek, který následně prošel dvěma revizemi a konzultacemi, na jejichž základě vznikl finální set 15 následujících otázek použitých při rozhovorech:

1. *Jaké jazyky ovládáte a na jaké úrovni?*
2. *Který jazyk identifikujete jako svůj mateřský?*
3. *Byla pro Vás někdy Vaše úroveň v některém z jazyků překážkou?*
4. *Kdy proběhl Váš úplně první kontakt s ruštinou, resp. kazaštinou/kyrgyzštinou v životě?*
5. *V jakém jazyce jste komunikovali doma a s přáteli?*
6. *Máte zkušenost s vysokoškolským studiem ve Vaší rodné zemi?*
7. *V jakém jazyce jste navštěvovali školku, základní a střední školu?*
8. *Předcházel podle Vás výběr jazyka vzdělání uvažování o budoucím uplatnění či sociálním statusu?*
9. *Jsou určitá slova, která vždy používáte v jednom nebo druhém jazyce?*
10. *Co si spojíte s ruštinou a co s kazaštinou/kyrgyzštinou? Znáte nějaké stereotypy?*
11. *Byli jste někdy svědky nepřátelského chování nebo konfliktu kvůli používání ruštiny nebo kazaštiny/kyrgyzštiny ve Vaší zemi? Pokud ano, popište situaci.*
12. *Vnímali jste někdy znalost ruštiny nebo kazaštiny/kyrgyzštiny jako svoji konkurenční výhodu?*
13. *Jakou roli hraje podle Vás kazaština/kyrgyzština v národní identitě Kazachstánu/Kyrgyzstánu?*
14. *Změnil se podle Vás postoj k ruštině po vypuknutí války na Ukrajině v roce 2022?*
15. *Jaký je Váš osobní názor: Měla by Vaše země v budoucnu udělat víc pro zachování kazaštiny/kyrgyzštiny, nebo by se naopak měla zachovat ruština?*

Použité otázky byly připraveny ve třech jazykových mutacích – česky, anglicky a rusky²⁴, aby si respondenti mohli dle vlastních preferencí zvolit, v jakém jazyce chtějí rozhovor absolvovat. Naším cílem bylo jak podpořit větší otevřenost respondentů, a tím získat přesnější a upřímnější výpovědi, tak zabránit tomu, aby se některý z účastníků musel vyjadřovat v jazyce, v němž se necítí dostatečně komfortně.

Jak již bylo zmíněno, při výběru a oslovování respondentů byl kladen důraz na dodržení stejného počtu zúčastněných pro obě země. Docílit stejného zastoupení mužských a ženských respondentů však zcela možné nebylo, povedlo se to jen v případě kazachstánských účastníků, kterých bylo více, než jsme potřebovali, a tudíž bylo možné výběr ovlivnit. Naopak v případě Kyrgyzstánu pozorujeme výraznou převahu respondentů

---

²⁴ Anglická a ruská mutace setu otázek k rozhovorům jsou k dispozici jako přílohy této bakalářské práce.

ženského pohlaví. Pro zachování přehlednosti a jednotnosti v této práci však budeme při popisech využívat generické maskulinum.

Mapa původu respondentů

KAZACHSTÁN

| Almaty [3]
| Astana [1]
| Ekibastuz [1]
| Karaganda [1]
| Kostanaj [1]
| Taraz [1]

KYRGYZSTÁN

| Biškeek [7]
| Oš [1]

Obrázek 4: Mapa původu respondentů | zdroj mapy: <https://www.mapchart.net> | grafické zpracování: autor práce

Co se týče věkového ohraničení, snažili jsme se oslovovat respondenty ve věku od 18 do 30 let. Nejmladším zúčastněným respondentům bylo 21 let, nejstarším respondentům 30 let. Průměrný věk všech zúčastněných vychází na 25 let. Celkově se výzkumu zúčastnilo více respondentek než respondentů. Přikládáme stručný přehled:

Respondenti z Kazachstánu	4 muži
	4 ženy
Respondenti z Kyrgyzstánu	1 muž
	7 žen
Celkový počet respondentů	5 mužů
	11 žen
Průměrný věk respondentů Kazachstánu	25 let
Průměrný věk respondentů Kyrgyzstánu	25 let
Celkový průměrný věk	25 let

Tabulka 1: Věk a pohlaví respondentů

Všechny naplánované rozhovory proběhly na přelomu jara a léta 2025. Z celkového počtu 16 zrealizovaných rozhovorů proběhlo 15 online a jen 1 osobně. V tomto ohledu je možné zkonstatovat, že nám lokace respondentů uvnitř České republiky logisticky příliš nepomohla. Většina rozhovorů (14) proběhla v ruštině, angličtinu si jako jazyk provedení zvolili jen 2 respondenti z Kyrgyzstánu. Ani jeden z oslovených respondentů si nakonec nevybral jako jazyk rozhovoru češtinu. Průměrná délka všech rozhovorů byla 22 minut.

Níže přikládáme dva přehledy základních demografických charakteristik všech účastníků výzkumu podle země původu a informace o průběhu jednotlivých rozhovorů s kódy, které jim byly pro další účely tohoto výzkumu přiděleny:

Respondenti z Kazachstánu

Respondent	Pohlaví	Věk	Místo původu	Emigrace do ČR	Jazyk rozhovoru	Forma rozhovoru	Délka rozhovoru
KZ01	Ž	22	Almaty	2020	ruský	online	40 min.
KZ02	M	21	Astana	2022	ruský	online	22 min.
KZ03	M	21	Taraz	2022	ruský	online	16 min.
KZ04	M	24	Kostanaj	2018	ruský	online	30 min.
KZ05	M	29	Almaty	2014	ruský	online	35 min.
KZ06	Ž	26	Ekibastuz	2019	ruský	online	19 min.
KZ07	Ž	30	Almaty	2012	ruský	online	19 min.
KZ08	Ž	28	Karaganda	2014	ruský	online	11 min.

Tabulka 2: Přehled rozhovorů a charakteristik respondentů z Kazachstánu

Respondenti z Kyrgyzstánu

Respondent	Pohlaví	Věk	Místo původu	Emigrace do ČR	Jazyk rozhovoru	Forma rozhovoru	Délka rozhovoru
KG01	Ž	25	Biškek	2021	anglický	osobně	25 min.
KG02	M	24	Biškek	2019	ruský	online	19 min.
KG03	Ž	27	Biškek	2017	ruský	online	15 min.
KG04	Ž	23	Biškek	2024	ruský	online	16 min.
KG05	Ž	21	Biškek	2024	anglický	online	19 min.
KG06	Ž	24	Biškek	2024	ruský	online	18 min.
KG07	Ž	30	Biškek	2013	ruský	online	19 min.
KG08	Ž	27	Oš	2024	ruský	online	32 min.

Tabulka 3: Přehled rozhovorů a charakteristik respondentů z Kyrgyzstánu

2.4 Forma záznamu a přepisu dat

Ke všem 16 rozhovorům zrealizovaným pro účely této práce byly zhotoveny doslovné transkripty, které převádějí kompletní verbálně získaný materiál do textové podoby a slouží jako základ pro interpretační analýzu (Mayring, 2002, s. 89). Odborná literatura (Hendl, 2008, s. 208) a zkušenosti z jiných studentských závěrečných prací (Zahálková, 2017, s. 13) upozorňují, jak velmi časově náročný úkon transkripce představuje, a z toho důvodu jsme se rozhodli pro využití nejvyspělejších dostupných nástrojů pro automatický přepis. Každý rozhovor byl zaznamenán za použití online aplikace Tactiq²⁵, která pomocí umělé inteligence od společnosti OpenAI umožňuje transkribovat mluvenou řeč v reálném čase. Aplikace podporuje přes 60 jazyků včetně angličtiny a ruštiny, ve kterých proběhly všechny naplánované rozhovory s respondenty. Automatické přepisy byly následně editovány, překlepy a nerozpoznané pasáže upraveny tak, aby korespondovaly se skutečným obsahem rozhovorů. Využití této metody vedlo k signifikantnímu snížení počtu hodin věnovaných úpravě přepisů rozhovorů. Přesto však celý proces dodatečné úpravy rozhovorů trval přibližně 32 pracovních hodin.

Vzhledem k tomu, že všechny rozhovory byly provedeny v cizích jazycích, které jsou v našem odborném a akademickém odvětví dostatečně známé, po konzultaci jsme došli

²⁵ <https://tactiq.io/>

k závěru, že originální transkripty do češtiny přeloženy nebudou. Pro další postup jsou využity výhradně jazyky originálu²⁶, čímž bude zachována maximální možná míra autenticity výpovědi a předejde se možným významovým posunům v překladu.

Transkripty zahrnují odpovědi na všech 15 otázek, přičemž byly repliky tazatele zkráceny pouze na podobu původního znění kladených otázek (viz podkapitola 2.3). Poněvadž se v našem případě nejedná o foneticky zaměřený výzkum a předmětem tohoto zkoumání není způsob mluvy účastníků, nýbrž jde o výzkum biografického charakteru s fokusem na sociolingvisticky relevantní fakta a celkový obsah výpovědí, byly jednotlivé repliky respondentů zestručněny a zbaveny nadbytečných jazykových prvků, jako např. částice váhání, do čisté podoby. Pro transkripci odpovědí zúčastněných respondentů byla doslovná transkripce naturalizována (ang. *naturalized transcription*), tedy mluvený projev byl proveden do psané podoby s ohledem na čitelnost a srozumitelnost pro recipienty (Bucholtz, 2000, s. 1461). Jak uvádí McMullin (2023, s. 141), tento přístup umožňuje drobné úpravy gramatiky, vynechání opakování, vycpávkových slov a zjevných přeráknutí, aniž by došlo k narušení významu výpovědi. Při editaci jsme se však snažili zachovat omezené množství výplňových výrazů, aby text zůstal přirozený, ale zároveň byl kladen důraz na to, aby se prvky zbytečně neopakovaly a výsledná podoba představovala kompromis mezi obsahově přesným a čtivým textem. Finální verze jednotlivých transkriptů jsou k dispozici jako přílohy k této práci.

2.5 Metoda rámcové analýzy

Jako metoda k vyhodnocování sesbíraných kvalitativních dat byla po důkladném zvážení různých možností zvolena tzv. rámcová analýza (ang. *framework analysis*). Jak vysvětlují autorky této metody, Ritchie a Spencer (1994, s. 173–174), jedná se o analytický přístup, který byl vyvinut v 80. letech 20. století v rámci specializovaného oddělení kvalitativního výzkumu v Národním institutu sociálního výzkumu ve Velké Británii. Hlavním pilířem rámcové analýzy je určení tematických rámců, k nimž odkazuje již samotný název této metody (Macků, 2014, s. 70). V podstatě jde o srovnávací formu tematické analýzy, která využívá systematickou strukturu témat odvozených, čímž vzniká rámec, k průřezové analýze dat (Goldsmith, 2021, s. 2061). Metoda se zaměřuje na identifikaci

---

²⁶ Pro čtenáře bez znalostí ruského a anglického jazyku budou v jazykových biografiích poskytnuty české překlady použitých citací formou poznámek pod čarou.

společných rysů, rozdílů a vztahů mezi jednotlivými částmi dat s cílem vytvoření závěrů ohledně určitých témat (Gale, 2013, s. 2).

Díky své struktuře umožňuje rámcová analýza pracovat s odpověďmi respondentů podle předem stanovených tematických okruhů, které jsme se snažili do maximální možné míry zohlednit již při formulaci otázek pro realizaci rozhovorů a zachytit rozdíly a podobnosti mezi zkoumanými respondenty. Dále bylo vzhledem k celkovému počtu získaných rozhovorů nezbytné zvolit pro analýzu metodu, která umožní zpracování dat v přehledné, ale současně detailní a výpovědně bohaté podobě.

Při dalším postupu se budeme opírat o dílo Hendla (2008, s. 217–219, 362–363) a autorek Ritchie a Spencer (1994, s. 178–193). V metodě rámcové analýzy identifikujeme několik hlavních kroků, které se budeme snažit dodržet (využíváme terminologii pojmenování kroků, jak je uvádí výše zmínění autoři):

(a) první seznámení (ang. *familiarization*)

= prvotní proniknutí do hrubých dat

(b) identifikace tematického rámce (ang. *identifying a thematic framework*)

= určení základních témat a otázek vycházející ze zadaných cílů, ale i informací od respondentů

(c) označování (ang. *indexing*)

= přidělování kódů vybraným částem textu

(d) tabulky a grafy (ang. *charting*)

= tvorba tabulek a/nebo grafů demonstrujících zkušenosti respondentů

(e) zobrazení a interpretace (ang. *mapping and interpretation*)

= tvorba typologií a hledání asociací a vysvětlení

Jednotlivé kroky rámcové analýzy sesbíraných dat budou rozebrány ve třetí kapitole naší práce. K samotné interpretaci výsledků v bodě (e) bude následně využita biografická metoda, jejímž výstupem se stanou skupinové jazykové biografie, jak bylo uvedeno již v podkapitole 2.1.

2.6 Etické aspekty výzkumu

Všichni potenciální respondenti byli ještě před souhlasem s účastí na rozhovoru informováni o účelu výzkumu pro praktickou část bakalářské práce vypracované v rámci studia na Ústavu východoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a o možnosti svou účast zrušit. Dále byli současně všichni informováni o anonymizaci odpovědí a o tom, že rozhovor bude zaznamenáván formou transkripce. Vzhledem k převážné online formě setkání přes platformu Google Meet, kdy jen jeden rozhovor proběhl osobně, nebyl vyžadován fyzicky podepsaný souhlas. Svůj souhlas s účastí ve výzkumu respondenti poskytli písemně prostřednictvím online chatové komunikace, v rámci níž proběhlo plánování a domluva ohledně vhodných podmínek realizace rozhovoru, což v rámci kvalitativního výzkumu považujeme za eticky přijatelnou alternativu.

3 Analýza dat a interpretace prostřednictvím jazykových biografii

Třetí kapitola této bakalářské práce je věnována aplikaci rámcové analýzy a následnému vyhodnocení dat, která byla nashromážděna během 16 individuálních rozhovorů s 8 respondenty z Kazachstánu a 8 respondenty z Kyrgyzstánu. Výsledkem analýzy je rekonstrukce dvou skupinových jazykových biografii, které reflektují autentická svědectví z terénu a představují hodnotný příspěvek k lepšímu porozumění jazykové situaci, každodenní praxi a postojům ve zkoumaných zemích.

3.1 Rámcová analýza

V rámcové analýze vycházíme z odborné literatury (zejména Hendl, 2008, s. 217–219, 362–363; Ritchie a Spencer, 1994, s. 178–193) a dodržujeme kroky charakteristické pro tento analytický postup: (a) seznámení s daty, (b) identifikace tematického rámce, (c) označování, (d) vytváření tabulek a schémat a (e) zobrazení a interpretace.

(a) Seznámení s daty

Aby bylo možné se sesbíranými kvalitativními daty dále efektivně pracovat, je v tomto kroku zapotřebí data zredukovat a uspořádat do co nejpřehlednější podoby, vhodné pro další fáze analýzy (Hendl, 2008, s. 217). Šlo o časově náročný proces, během něhož byl každý přepis naformátován do předem připravené šablony a odpovědi byly seřazeny podle jednotlivých otázek. V průběhu editace i po jejím dokončení jsme se snažili datům hlouběji porozumět opakovaným čtením a stylistickou úpravou přepisů jednotlivých rozhovorů s cílem důkladně pochopit jejich obsah. Výchozím bodem dalšího analytického postupu se staly finální verze transkriptů, které jsou v jazyce originálu dostupné v příloze této bakalářské práce.

(b) Identifikace tematického rámce

Po prostudování transkriptů jsme se zaměřili na identifikaci a vytvoření tematického rámce, který slouží k dalšímu třídění a uspořádání materiálů (Ritchie a Spencer, 1994, s. 180). Tento rámec vychází jak z námi zadaných otázek, tak z informací sdílených samotnými respondenty. Pro další postup bylo vymezeno šest hlavních témat, s nimiž budeme dále pracovat (viz tabulka 4).

Téma	Otázky
(I) Jazykové kompetence a jejich používání	(1) Jaké jazyky ovládáte a na jaké úrovni?
	(2) Který jazyk identifikujete jako svůj mateřský?
	(4) Kdy proběhl Váš úplně první kontakt s ruštinou, resp. kazaštinou/kyrgyzštinou v životě?
	(5) V jakém jazyce jste komunikovali doma a s přáteli?
	(9) Jsou určitá slova, která vždy používáte v jednom nebo druhém jazyce?
(II) Studium a vzdělávání	(6) Máte zkušenost s vysokoškolským studiem ve Vaší rodné zemi?
	(7) V jakém jazyce jste navštěvovali školku, základní a střední školu?
	(8) Předcházel podle Vás výběr jazyka vzdělání uvažování o budoucím uplatnění či sociálním statusu?
(III) Překážky versus přínosy	(3) Byla pro Vás někdy Vaše úroveň v některém z jazyků překážkou?
	(12) Vnímali jste někdy znalost ruštiny nebo kazaštiny/kyrgyzštiny jako svoji konkurenční výhodu?
(IV) Stereotypy a jazykové konflikty	(10) Co si spojujete s ruštinou a co s kazaštinou/kyrgyzštinou? Znáte nějaké stereotypy?
	(11) Byli jste někdy svědky nepřátelského chování nebo konfliktu kvůli používání ruštiny nebo kazaštiny/kyrgyzštiny ve Vaší zemi? Pokud ano, popište situaci.
	(14) Změnil se podle Vás postoj k ruštině po vypuknutí války na Ukrajině v roce 2022?
(V) Proměny a budoucnost	(15) Jaký je Váš osobní názor: Měla by Vaše země v budoucnu udělat víc pro zachování kazaštiny/kyrgyzštiny, nebo by se naopak měla zachovat ruština?
(VI) Identita	(13) Jakou roli hraje podle Vás kazaština/kyrgyzština v národní identitě Kazachstánu/Kyrgyzstánu?

Tabulka 4: Rozdělení otázek dle tematického rámce

Na základě odpovědí zúčastněných respondentů jsme identifikovali ještě dvě doplňkové tematické oblasti, které nevycházejí přímo z položených otázek – mnohonárodnost a vztah k angličtině. Téma mnohonárodnosti se týká zejména skupiny dotazovaných z Kazachstánu a bude začleněno do kapitoly věnované identitě. Otázka vztahu k angličtině se objevovala spíše okrajově, proto ji neřešíme jako samostatné téma, ale reflektujeme ji v těch částech analýzy, kde je to pro daný kontext relevantní.

(c) Označování

V rámci označování dat bylo potřebné jednotlivé přepisy znovu přečíst a následně určit, jaké téma nebo více témat jednotlivé výpovědi pokrývají, a teprve poté jim přiřadit odpovídající označení, které bude dále využito v následujícím postupu. Ani v tomto kroku se však nejedná o rutinní činnost, poněvadž samotný proces označování vyžaduje řadu rozhodnutí ohledně významu a důležitosti jednotlivých dat (Ritchie a Spencer, 1994, s. 182).

(d) Tabulky a grafy

V této fázi byly za využití tematických označení z předchozího kroku vytvořeny dvě tabulky v prostředí MS Excel, které slouží k přehlednému zachycení jednotlivých témat ve výpovědích respondentů. Každá vytvořená tabulka odpovídá jedné datové jednotce – v našem případě skupině 8 respondentů z každé země, tj. z Kazachstánu nebo Kyrgyzstánu. Struktura použitých tabulek vychází z principu, jež ve své publikaci uvádí Hendl (2008, s. 219) v tabulce 7.2. Tabulky obsahují zestručněné, ale obsahově výstižné informace a zachovávají přitom významové jádro výpovědí.

(e) Zobrazení a interpretace

Interpretace výsledků našeho výzkumu bude provedena prostřednictvím formulace dvou skupinových jazykových biografí. Jazykové biografie nebudou prezentovány jako jeden souvislý narativní text²⁷, ale půjde o tematicky strukturované jazykové biografie, v nichž budou výpovědi uspořádány podle šesti předem definovaných hlavních témat. Tato forma umožní výsledky systematicky prezentovat a usnadní komparaci mezi oběma zeměmi. Skupiny respondentů budou v následujících podkapitolách označeny jako „KZ“ pro části jazykové biografie vztahující se k respondentům z Kazachstánu a „KG“ pro části popisující výpovědi respondentů z Kyrgyzstánu.

---

²⁷ Tento přístup nacházíme v jiných pracích jako např. u Stranjik (2022, s. 120–191) nebo Zahálkové (2017, s. 17–40).

3.2 Skupinové jazykové biografie

3.2.1 Téma I – Jazykové kompetence a jejich používání

3.2.1.1 Jazyková biografie KZ: Jazykové kompetence a jejich používání

Ve všech rozhovorech s respondenty z Kazachstánu pozorujeme dominantní roli ruského jazyka v každodenní komunikaci nezávisle na tom, z jaké části země respondent pochází. Většina dotazovaných označuje ruštinu jako svůj hlavní nebo mateřský jazyk, přičemž tento trend pozorujeme i u respondentů, kteří deklarují určité znalosti kazaštiny. Jako odůvodnění se nabízí nedostatečná hloubka těchto znalostí, dosahující pouze nižší úroveň. Používání kazaštiny bývá často omezené nebo pasivní, bez aktivního užívání v praxi. Na základě odpovědí respondentů lze získat dojem, že jejich znalosti jsou ohraničeny na určitou tematickou oblast nebo gramatické jevy. Respondenti uvádí: „*У меня базовый казахский именно по теме говорить, представиться, сказать, откуда я и так далее – это без проблем.*“²⁸ (KZ01) nebo „*Так вышло, что был один хороший преподаватель за все это время, он научил меня только слагать и в общем видоизменять слова. То есть, я могу взять любое слово, его проспрягать и так далее, но я не могу составить с этим словом предложение.*“²⁹ (KZ04).

Vyšší úroveň kazaštiny dosahující B2 až C2 uvádí z celkového počtu osmi respondentů jen tři – KZ02 a KZ05 pocházející z etnicky kazašských rodin a respondent KZ06 z etnicky nekazašské rodiny. I přes dobrou úroveň kazaštiny však identifikuje např. KZ05 jako svůj hlavní jazyk ruštinu: „*Мой основной язык в любом случае русский, потому что я жил в русскоговорящей семье, но я сам казах из Казахстана. (...) Родным языком, как языком общения, считаю русский. Я думаю на русском языке, общаюсь на русском языке.*“³⁰ Naopak respondent KZ06 se v průběhu let života v Kazachstánu cítil v obou jazycích stejně zdatně.

Dále lze konstatovat, že u respondentů z etnicky kazašských i nekazašských rodin pozorujeme pozitivní emocionální vztah ke kazašskému jazyku, a to jak v případě, že je

---

²⁸ „*Mám základní znalost kazaštiny, zejména co se týče témat jako představení se, říct odkud jsem a podobně – to není problém.*“ (pozn.: všechny výpovědi respondentů byly přeloženy autorem této práce)

²⁹ „*Dopadlo to tak, že za celou tu dobu jsem měl jen jednoho dobrého učitele, který mě naučil pouze skládat slova a obecně měnit jejich tvar. To znamená, že mohu vzít jakékoliv slovo, ohýbat ho a tak dále, ale neumím s ním vytvořit větu.*“

³⁰ „*Můj hlavní jazyk je v každém případě ruština, protože jsem vyrůstal v rusky mluvící rodině, ale sám jsem Kazach z Kazachstánu. (...) Za svůj mateřský jazyk, tedy jazyk, kterým běžně komunikuji, považuji ruštinu. Myslím v ruštině, komunikuji v ruštině.*“

jejich úroveň jazykových znalostí vysoká, např. u respondenta KZ02, tak i když je jejich úroveň nižší, jak dokazuje respondent KZ01:

„ (...) если какой из них ближе ко мне, наверное, казахский.“³¹ (KZ02)
„И, как говорит моя бабушка и моя мама, я души не чаяла в казахском, я обожала этот язык (...) Я очень люблю казахский и как лингвист. Для меня этот язык очень интересен.“³² (KZ01).

Výslovně pozitivní emocionální vazbu na ruský jazyk vesměs nepozorujeme, výjimkou je jen respondent KZ05: „Я люблю русский язык, мне нравится, как он звучит, как он формулируется, что он свободный сам по себе.“ Kromě toho celkově respondenti uvádí spíše praktické výhody znalosti ruštiny, které dále rozvedeme v podkapitole 3.2.3.1. Zároveň jsme se nesetkali ani s částečným či absolutním odmítáním používání ruského jazyka, což potvrzuje samotný fakt, že všech osm rozhovorů s respondenty z Kazachstánu proběhlo v ruštině.

Všichni respondenti zaznamenali svůj první kontakt s ruským jazykem již po narození. Na druhé straně s kazašským jazykem byla od narození v kontaktu přesně polovina respondentů (KZ02, KZ05, KZ06, KZ07). Další čtyři respondenti, včetně KZ04, získali první větší kontakt v mateřské škole nebo na základní škole, kde kazaština tvoří součást povinné výuky: „С казахским, тяжело сказать, в первом классе, где-то так. Если не считать различные вывески вокруг на улице, а именно целенаправленное изучение и попытку разговора, то, скорее всего где-то в этом возрасте.“³³

Co se týče využívání jazyků v prostředí domova, mluví s rodinou výhradně kazašsky pouze respondent KZ02 a respondenti KZ05 a KZ07 mluví nebo v minulosti mluvili s rodinou částečně rusky a částečně kazašsky. Ostatní respondenti používají pro komunikaci v rodině ruštinu. S přáteli využívají dotazovaní převážně ruský jazyk, i když respondenti s vyšší znalostí kazaštiny připouští možnost přepínání jazyků v závislosti na tom, jakým jazykem mluví jejich komunikační partner.

V rámci rozhovorů nás zajímala rovněž zkušenost s využíváním kazašských slov v ruštině a naopak ruských slov v kazaštině, a to i v případě respondentů, kteří neovládají oba jazyky plynně. Někteří uvádí jako používaná kazašská slova především vulgarismy (KZ03, KZ06) nebo běžné výrazy denní potřeby jako poděkování (kaz.: *рақмет*), oslovení

---

³¹ „ (...) pokud bych měl říct, který z nich je mi bližší, tak asi kazaština.“

³² „А как říká moje babička i moje maminka, byla jsem do kazaštiny úplně zamilovaná, ten jazyk jsem zbožňovala (...) Kazaštinu mám opravdu moc ráda i jako lingvistka. Je to pro mě velmi zajímavý jazyk.“

³³ „S kazaštinou je těžké to přesně říct, asi tak v první třídě. Když nepočítám různé nápisy kolem na ulici, ale myslím tím cílené učení a pokus mluvit, to bylo pravděpodobně právě v tom věku.“

blízké osoby, drahý/drahá (kaz.: *жаным*), či dobrou chuť (kaz.: *асыңыз дәмді болсын*). Respondenti KZ04 a KZ08 však zmiňují, že kazaštinu používají jen pro zábavu: „*Фразы какие-то можно сказать в шутку, но, чтобы его использовать на серьезном, нет, только по-русски.*“³⁴ (KZ08). Zajímavé přitom je, že i mimo tuto konkrétní otázku respondenti přirozeně vkládali do ruštiny kazašská slova, pravděpodobně bez vědomého záměru. Jde např. o slova spjaté s kazašskými reáliemi jako „aul“ (kaz.: *аул*), což je vesnice nomádského typu, nebo kazašská slova „apaški“ a „agaški“ (kaz.: *апаишки и агаишки*), které označují starší ženy a muže, tj. babičky a dědečky.

Pohled na situaci z druhé strany poskytuje respondent KZ05, dle něhož se v kazaštině doposud využívá významné množství ruských slov, protože se jejich kazašské ekvivalenty ještě nestihly v jazyce dostatečně ustálit: „*То есть, если послушать казахскую речь, я могу смотреть видео на казахском, и они там постоянно вставляют русские слова, потому что люди не знают аналога на казахском. Они есть, но они просто еще не успели устояться в языке.*“³⁵ Na všudypřítomné prolínání obou jazyků přitom upozorňuje rovněž respondent KZ01.

3.2.1.2 Jazyková biografie KG: Jazykové kompetence a jejich používání

V případě kyrgyzských respondentů je jazyková situace podobně komplexní jako u dotazovaných z Kazachstánu. Konstatujeme, že všichni účastníci disponují velmi dobrými znalostmi ruštiny, přičemž převážná většina ji považuje současně za svůj mateřský jazyk a ve svém okolí ji využívá více než kyrgyzštinu. Pokud jde o kompetence v kyrgyzštině, polovina respondentů uvádí, že tento jazyk ovládá pouze na základní konverzační úrovni. Setkáváme se přitom i s případy etnicky kyrgyzských rodin, v nichž časem došlo k postupnému vymizení jazykových znalostí kyrgyzštiny. V některých případech starší generace kyrgyzštinu ovládaly, ale vědomě se rozhodly ji svým dětem nepředávat např. pod vlivem tehdejších jazykových a politických priorit: „*Например, один дедушка был, другой дедушка, у меня был коммунист. Он был очень сильным патриотом и считал, что СССР – самая сильная страна в мире и будет самой сильной еще долго.*“

---

³⁴ „*Nějaké fráze se dají říct z legrace, ale používat kazaštinu vážně – ne. Jen rusky.*“

³⁵ „*To znamená, že když se zaposlouchám do kazašské řeči, můžu se dívat na videa v kazaštině a lidé tam neustále vkládají ruská slova, protože neznají kazašské ekvivalenty. Ty sice existují, ale zatím se v jazyce nestihly ustálit.*“

*По этой причине он со своими детьми разговаривал только на русском языке, так как он думал, что это будущий язык всего мира.*³⁶ (KG02).

Plynulou znalost kyrgyzštiny uvádí druhá polovina respondentů, přičemž u jednoho z nich došlo v posledních letech k výraznému zhoršení úrovně v důsledku nedostatku jazykové praxe. Pouze dva z těchto čtyř respondentů označují kyrgyzštinu za svůj mateřský jazyk, zatímco ostatní pocítují dominanci ruštiny. Např. respondent KG08 to vysvětluje takto: *„Я, наверное, скажу русский, это самый совершенный для меня язык, потому что я в школе училась на русском, дома мы разговариваем наполовину на кыргызском и на русском, но все книги, которые я читала в школьное время, были на русском.*“³⁷

Ve vztahu k ruštině respondenti hodnotí spíše praktické výhody jako rozšířenost v postsovětském prostoru či dostupnost odborných materiálů, jejichž kyrgyzské mutace neexistují. Současně ale silnější osobní vazba k ruskému jazyku opět absentuje. Na druhé straně jsme u některých respondentů spíše svědky emocionální vazby ke kyrgyzštině: *„My mother tongue (...) I would say Kyrgyz perhaps, because whenever I feel emotions, I want to speak in Kyrgyz.*“³⁸ (KG05).

První kontakt s ruským jazykem respondenti nejčastěji získali v rodinném prostředí, kde se mluvilo rusky (KG01, KG02, KG06) nebo v bilingválních domácnostech, kde rodiče nebo případně pouze starší generace používali i kyrgyzštinu (KG04, KG07, KG08). Alternativně mohlo dojít k prvnímu kontaktu na úrovni mateřské školy nebo ve výuce na základní škole, kde jsou stejně jako v Kazachstánu přítomny oba jazyky. Obdobně zažili svůj první kontakt s kyrgyzským jazykem přibližně ve stejném věku respondenti z rodin, v nichž se kyrgyzština vůbec nepoužívá. Jeden z nich přitom popisuje svou první zkušenost jako negativní a matoucí zážitek z dětství: *„С кыргызским языком где-то на базаре сначала в детстве, когда со мной разговаривали, и я не понимал ни слова. Вот это первое самое.*“³⁹ (KZ02).

Polovina respondentů mluví doma výhradně rusky. Někteří z nich sice disponují určitou mírou pasivní znalosti kyrgyzštiny, která jim umožňuje částečné porozumění, ale aktivní komunikace zůstává omezená. V jiných případech komunikace vůbec není možná: *„But we also communicate in Kyrgyz with my family, with some relatives that live in the village,*

---

³⁶ „Tak například jeden můj dědeček byl policista, druhý dědeček byl komunista. Byl to velký vlastenec a věřil, že SSSR je nejsilnější zemí na světě a ještě dlouho jí bude. Z toho důvodu mluvil se svými dětmi pouze rusky, protože si myslel, že je to jazyk budoucnosti celého světa.“

³⁷ „Asi řeknu ruština. Ze všech jazyků ji umím nejlépe, protože jsem se v ní chodila do školy, doma mluvíme napůl kyrgyzsky a napůl rusky, ale všechny knihy, které jsem ve škole četla, byly v ruštině.“

³⁸ „Můj mateřský jazyk (...) Řekla bych, že asi kyrgyzština, protože kdykoli cítím emoce, chci mluvit kyrgyzsky.“

³⁹ „S kyrgyzštinou nejprve někde na tržišti jako dítě, když na mě mluvili a já nerozuměl ani slovo. To bylo to první.“

*but I don't speak to them. And if we meet, yeah, there's a language barrier.*⁴⁰ (KG01). Naopak respondenti s vyšší úrovní kyrgyzského jazyka mluví doma převážně kyrgyzsky, někdy to dokonce označují jako jedinou možnost, jak tento jazyk aktivně používat, jelikož všichni respondenti jednotně uvádí, že s přáteli využívají zpravidla ruštinu, případně angličtinu.

Dále se naše pozornost soustředila na využívání ruských slov v kyrgyzštině a kyrgyzských slov v ruštině. Výpovědi se shodují v tom, že kyrgyzsky mluvící dotazovaní často přeskakují z kyrgyzštiny do ruštiny nebo používají ruská slova, pokud jim nestačí vlastní slovní zásoba v kyrgyzštině. Často je tomu tak v případech, kdy se jedná o složitější technická témata. Jiný příklad používání ruských slov v kyrgyzštině podmíněný spíše praktickými důvody uvádí respondent KG08: *„Но у нас в Кыргызстане многие не знают, по крайней мере я и моя семья, наименования месяцев. Там, январь, февраль, март, мы используем только русские. (...) Вот это я могу сказать за всю свою семью, за всех тех людей, которых я знаю, это действительно сложно. Также я использую дни недели на русском – понедельник, вторник, среда, и так далее.*“⁴¹

Mezi často používaná kyrgyzská slova, jež ve svých výpovědích respondenti zmínili, patří poděkování (kyr.: *рахмам*), jehož běžné používání dle jejich úsudku v posledních letech sílí a může být interpretováno jako rituální vyjádření solidarity k tomuto jazyku. Dále byla zmiňována familiární oslovení „eže“ (kyr.: *эже*) a „bajke“ (kyr.: *байке*), v překladu sestra a bratr, která se v běžné mluvě často používají i mimo rodinný kontext jako přátelský způsob oslovování neznámých osob.

Ve výpovědích kyrgyzských respondentů je celkově výraznější citová rovina než u respondentů z Kazachstánu, přičemž častým motivem je vyjádření lítosti nad nedostatečnou znalostí kyrgyzštiny, touha po jejím zlepšení či sebereflexe, v níž někdy zaznívá hořkost: *„Я, например, по национальности кыргыз, поэтому хочу жить дома. И поэтому как бы придется учить язык.*“⁴² (KG02)

---

⁴⁰ *„Ale s mojí rodinou, s některými příbuznými, kteří žijí na vesnici, komunikujeme také kyrgyzsky, ale já s nimi nemluvíme. A když se potkáme, tak ano, je tam jazyková bariéra.“*

⁴¹ *„Ale v Kyrgyzstánu mnoho lidí nezná, alespoň já a moje rodina, jména měsíců. Tam leden, únor, březen používáme jen rusky. (...) To můžu říct za celou svou rodinu, za všechny lidi, které znám, je to opravdu těžké. Já také používám dny v týdnu v ruštině - pondělí, úterý, středa a tak dále.“*

⁴² *„Já jsem například národností Kyrgyz, proto chci žít doma. A proto se ten jazyk budu muset naučit.“*

3.2.2 Téma II – Studium a vzdělávání

3.2.2.1 Jazyková biografie KZ: Studium a vzdělávání

Téma vzdělávání je úzce spjato s úrovní jazykových znalostí, jež byla představena v předchozí podkapitole. Naši respondenti navštěvovali školy v Kazachstánu přibližně mezi lety 2012 až 2021. Jejich zkušenosti se vzděláváním v Kazachstánu poukazují na silnou přítomnost ruštiny ve školním prostředí od úrovně mateřské školy, základního i středního vzdělání. Školní docházka v Kazachstánu trvá 11 let a po jejím dokončení se žákům nabízí možnost univerzitního studia. Ani jeden z našich respondentů však nemá osobní zkušenost s vysokoškolským vzděláváním v Kazachstánu a všichni si pro studium zvolili zahraničí, s čímž se ale při plánování našeho výzkumu počítalo.

Pouze respondent KZ02 absolvoval veškeré vzdělání v kazaštině: *„У меня все образования, начиная с садика, с начальной школы до конца школы, все было на казахском языке. Именно само образование.“*⁴³ V rámci výuky v kazaštině musejí žáci absolvovat v průběhu celých 11 let také hodiny ruského jazyka. Respondent popisuje dostatek kazašských škol ve hlavním městě Astana, odkud pochází, a výběr jazyku výuky byl v jeho případě ovlivněn používáním kazaštiny v rodinném prostředí.

Další zkušenost sdílel respondent KZ06, jenž absolvoval v kazaštině pouze mateřskou školu, ale tato zkušenost mu dále pomohla se v jazyce rozvíjet, ačkoliv jeho rodina komunikuje doma výhradně rusky a školní docházku absolvoval také v ruštině.

Ostatní respondenti buď navštěvovali školy s ruštinou jako jazykem výuky, nebo navštěvovali ruské třídy v rámci smíšených škol, kde si rodiče mohli vybrat, v jakém jazyce jejich děti absolvují výuku (KZ05, KZ07). Respondent KZ05 se situaci ve školách snaží přiblížit následovně: *„У русских классов казахский пять раз в неделю, а у казахских классов, наоборот, пять раз русский. Есть и отдельно казахские школы, отдельно русские школы, есть смешанные. Вот моем случае, это было смешано.“*⁴⁴

V ruských školách se sice kazaština ve výuce objevovala povinně, ale většinou její praktické zvládnutí zůstávalo omezené. V odpovědích se opakovaně setkáváme s nespokojeností a otevřenou kritikou výuky kazaštiny v ruskojazyčných školách. Respondenti se na rozdíl od ruštiny necítí v tomto jazyce jistě: *„У нас был каждый день*

---

⁴³ „Celé mé vzdělání, počínaje mateřskou školou, základní školou a konče školou, bylo v kazaštině. Prostě vzdělávací proces celkově.“

⁴⁴ „V ruských třídách se pětikrát týdně vyučuje kazaština a v kazašských třídách naopak pětikrát týdně ruština. Existují samostatné kazašské školy, samostatné ruské školy a smíšené školy. V mém případě byla smíšená.“

казахский, но мы как бы не учили его, по сути. Нам давали такие упражнения, чтобы просто закрыть оценки, потому что учителям это надо было.“⁴⁵ (KZ03) nebo „Это не было эффективно. Это была просто бутафория. Будто бы учили казахский, но на самом деле все вышли пустые и абсолютно без знаний.“⁴⁶

Zajímavým a trochu nečekaným zjištěním je, že jazyková volba vzdělávání v Kazachstánu není nutně ovlivněna uvažováním o budoucím uplatnění či sociálním statusu a není také vnímána jako politické rozhodnutí. Motivace je mnohdy spíše praktická a volbu ovlivňuje také renomé školy: „И они не думали о том, казахский язык или какой-то другой, просто это была хорошая школа“⁴⁷ (KZ04) nebo jazykové kompetence rodičů „(...) переживали, что не смогут мне помочь с домашним заданием, потому что они сами казахский не очень хорошо знают“⁴⁸ (KZ07). Setkali jsme se také s názorem, že by ruskojazyčné školy měly žákům a jejich rodičům zaručit vyšší kvalitu vzdělávání.

Na závěr je nutno poznamenat, že respondenti upozorňují na jazykové posuny v oblasti vzdělávání. Lidé v současnosti více přemýšlí, v jakém jazyce by jejich děti měly školní docházku absolvovat a dostupnost výuky v kazaštině v posledních letech roste:

„В казахскую школу шли именно те люди, которые не могли говорить по-русски и выбор был просто очевиден. Сейчас все немного по-другому. Двадцать лет спустя уже есть какой-то выбор.“⁴⁹ (KZ04).

„Сейчас да, об этом уже думают, но тогда об этом даже не думали, когда мы учились. (...) даже та же школа, в которой я учился, она уже перестраивается. Там уже больше казахского упора, предметы на казахском уже, а раньше такого не было.“⁵⁰ (KZ03).

3.2.2.2 Jazyková biografie KG: Studium a vzdělávání

Také pro respondenty z Kyrgyzstánu hrála ruština klíčovou roli během let školního vzdělávání, a to bez ohledu na jejich etnický původ. I tato skupina účastníků absolvovala školní docházku přibližně mezi lety 2012 až 2021. Pro mnohé z nich představovalo toto

---

⁴⁵ „Kazaštinu jsme měli každý den, ale moc jsme se ji neučili. Taková cvičení jsme dostávali jen proto, abychom dostali známky, protože to učitelé potřebovali.“

⁴⁶ „Nebylo to efektivní. Byla to jen přetvářka. Vypadalo to, jako by se učili kazaštinu, ale ve skutečnosti všichni odešli s prázdnou a naprosto bez znalostí.“

⁴⁷ „А nepřemýšleli о том, jestli je то kazaština nebo jiný язык, была то просте́ добрая школа.“

⁴⁸ „(...) obávali se, že mi nebudou schopni pomoci s domácími úkoly, protože sami kazašsky příliš dobře neumějí.“

⁴⁹ „До кazašské школы ходили те, которые не умели русски, а выбор был ясный. Те́д же все́ тро́чу ина́к. По двaдцати лeтeч уже не́какý вы́бeр.“

⁵⁰ „Те́д а́но, у́ж се о том прeмýшлeли, а́лe тéдý се о том прeи студиу а́ни нeува́жовало. (...) Дoкoнцe и тa сaмaя шкoлa, дo кoтeрe я сeм хoдил, сe у́ж прeстaвувe. Je там вéтší дýрaз нa кazaštину, прeдмeты jsou в кazaštинe, а́лe д́рив то так нeбыло.“

období jedinou šancí osvojit si alespoň základy národního jazyka, pro jiné se jednalo o příležitost rozvinout komplexnější znalosti v ruštině, které by byly v porovnání s úrovní ovládnání kyrgyzštiny na profesionálnější úrovni. Školní systém v Kyrgyzstánu funguje podobně jako v Kazachstánu, i v tomto případě se jedná o jedenáctiletou školní docházku, po níž se otevírá možnost vysokoškolského studia. S vysokoškolským studiem v Kyrgyzstánu v ruském jazyce má zkušenost jen jeden z našich respondentů, ale jednalo se jen o krátkodobou záležitost a respondent následně podobně jako ostatní dotazovaní odjel za studiem do zahraničí. Z tohoto důvodu se budeme v této podkapitole zaměřovat na zkušenosti z nižších stupňů studia. Další podstatnou skutečností je, že až 7 z celkově 8 tázaných respondentů pochází původem z hlavního města Biškek, a je proto nezbytné poznamenat, že následující tvrzení budou reprezentovat zejména tuto oblast země.

Jako jazyk výuky může být v Kyrgyzstánu zvolena jak ruština, tak kyrgyzština: *„У нас есть такое разделение: можно пойти в кыргызскую школу, либо в русскую школу. Если все предметы на кыргызском языке, имеется русский язык и русская литература, а в русской школе все идет на русском языке и имеется кыргызский язык и кыргызская литература.“*⁵¹ (KG08). Ze všech zúčastněných absolvovalo plnohodnotnou školní docházku v ruském jazyce až 7 z nich. Pouze respondent KG05 absolvoval první ročník základní školy v kyrgyzštině, ale následně přestoupil na soukromou mezinárodní školu s jazykem výuky angličtinou, kde navštěvoval hodiny ruštiny a kyrgyzštiny jako doplňující předměty. Soukromou školu si zvolili i rodiče jiného respondenta, v tomto případě se však jednalo o ruskojazyčnou školu s větším důrazem na angličtinu. Z výše uvedeného vyplývá, že se nám nepodařilo získat bližší postřehy z kyrgyzskojazyčného školního prostředí.

K důležitému porovnání naopak dochází v ruskojazyčných školách, kde respondenti uvádí frekvenci hodin kyrgyzštiny jednou nebo maximálně dvakrát týdně: *„У нас были уроки кыргызского языка каждую неделю, там 1–2 раза в неделю, прям с 1-ого по 11-й класс все это время.“*⁵² (KG04). To je markantní rozdíl oproti Kazachstánu, kde byla výuka kazašského, respektive ruského jazyka, součástí každodenního rozvrhu. Stojí proto za úvahu, jakou míru znalostí mohla tato strategie žákům skutečně poskytnout, vzhledem k tomu, že i ti, kteří se druhému jazyku věnovali pětikrát týdně, poukazují na nedostatečné vyučovací podmínky. Tuto domněnku potvrzuje řada výpovědí: *„На нем не было какого-*

---

⁵¹ „Existuje takové rozdělení: můžete jít do kyrgyzské školy, nebo do ruské školy. Pokud jsou všechny předměty v kyrgyzském jazyce, máte tam ruský jazyk a ruskou literaturu, a v ruské škole je všechno v ruském jazyce, a navíc je tam kyrgyzský jazyk a kyrgyzská literatura.“

⁵² „Každý týden jsme měli hodiny kyrgyzštiny, 1-2x týdně po celou dobu od 1. do 11. třídy.“

то акцента, просто как бы был урок всех 11 школьных лет и все.“⁵³ (KG06) nebo „ (...) у нас как будто бы мы английский язык учили больше, чем кыргызский.“⁵⁴ (KG04).

Při odpovědi na otázku, jaké faktory mohly motivovat volbu jazyka výuky, se začaly opakovat komentáře poukazující na to, že absolutní většina škol v hlavním městě funguje v ruštině: „I was also going to a Russian one because mostly schools are in Russian.“⁵⁵ (KG01). Toto tvrzení koresponduje s vysokou převahou zkušeností s návštěvou čistě ruských škol. Dále se u respondentů překvapivě objevují praktická odůvodnění bez ohledu na samotnou volbu jazyka: „Никто ничего не знал, времени думать там не было, что было рядом туда и отдавали. А по привычке все было на русском языке.“⁵⁶ (KG02). Na to navazují rovněž respondenti z kyrgyzsky mluvících rodin: „Я не уверена, какие мысли были у моих родителей, но я думаю, это просто из-за того, что было удобно. Садик был возле моего дома, и он был русский. Школа была тоже возле дома, и она была русская.“⁵⁷ (KG03).

V této souvislosti je třeba doplnit, že na základě výpovědí prochází popsaná situace v současnosti postupnou proměnou a zdá se, že nabídka škol v kyrgyzštině postupně narůstá, což může reflektovat narůstající poptávku mezi obyvateli.

3.2.3 Тéma III – Překážky versus přínosy

3.2.3.1 Jazyková biografie KZ: Překážky versus přínosy

Zkušenosti respondentů z Kazachstánu s jazykovými překážkami poukazují na to, že pouhá znalost ruštiny bez kombinace s kazaštinou může být v některých případech limitující, zejména v oblasti zaměstnání ve státní správě: „Знать казахский в Казахстане – это преимущество, так как если работать в государственной структуре, то казахский язык очень помогает. Это одно из обязательных условий для того, чтобы работать в государственных органах.“⁵⁸ (KZ08). Znalost ruštiny nebyla dostačující ani v případě respondenta KZ03, který kvůli nekompetenci v kazaštině musel odmítnout nabídnutou práci. Tento trend potvrzuje dále respondent KZ06, který naopak díky

---

⁵³ „Nebyl na to kladen žádný důraz, prostě jsme měli hodiny celých 11 let a hotovo.“

⁵⁴ „ (...) je to, jako bychom se angličtinu učili více než kyrgyzštinu.“

⁵⁵ „Také jsem chodila do ruské školy, protože většinou všechny školy jsou v ruštině.“

⁵⁶ „Nikdo nic nevěděl, nebyl čas přemýšlet. Prostě mě dali tam, co jsme měli poblíž. A už ze zvyku bylo všechno v ruštině.“

⁵⁷ „Nejsem si jistá, jak moji rodiče uvažovali, ale myslím si, že to bylo jen proto, že to tak bylo pohodlné. Školka byla blízko našeho domu a byla ruská. Škola byla také blízko domu a byla ruská.“

⁵⁸ „Znalost kazaštiny je v Kazachstánu výhodou, protože pokud pracujete ve státní sféře, kazaština vám hodně pomůže. Je to jeden z předpokladů pro práci ve státních orgánech.“

svým znalostem kazaštiny úspěšně absolvoval praxi na střední zdravotnické škole se širokým spektrem pacientů.

Přesto je situace komplexnější a obdobný problém představuje rovněž úplná absence znalosti ruštiny, na což upozorňují další respondenti (KZ02, KZ05). Zajímavý příklad uvádí respondent KZ05, jenž vysvětluje případ přistěhovalců, kteří se po několika generacích vrátili do Kazachstánu z Číny nebo Turecka, ale čelí překážkám plně se integrovat do společnosti, jelikož nejsou mluvčími ruštiny: *„И эти люди начинают возвращаться на историческую родину, их называют оралманы. То есть им там предоставляют жилье и так далее, но прикол в том, что вот они приезжают к себе на историческую родину, знают государственный язык этой страны, но они не могут часто себе найти работу, потому что они не знают русского языка.“*⁵⁹

Z výpovědí dále vyplývá, že znalost ruštiny má ve velkých městech stále zásadní význam. Největší výhodou ruštiny zůstává její rozšířenost: *„Русский, он не преимущественный, но преимущество русского языка в Казахстане в том, что на нем говорит 80 процентов населения и это подавляющее большинство.“*⁶⁰ (KZ08). Tuto výhodu akorát v mezinárodním kontextu uvádí např. respondent KZ07, který díky znalostem ruštiny snáze navázal kontakty s lidmi z postsovětského prostoru na studiích v České republice.

Ve výpovědích respondentů zároveň opakovaně zaznívá, že i když by mnozí z nich kazaštinu chtěli ovládat lépe, reálně k tomu často nemají důvod ani příležitost. Ruština stále umožňuje plnohodnotný společenský a v různých oblastech i profesní život.

3.2.3.2 Jazyková biografie KG: Překážky versus přínosy

V případě Kyrgyzstánu se respondenti ve svých odpovědích soustředí méně na ruštinu a více na kyrgyzštinu. Jedním z hlavních motivů je percepce jazykového posunu, jenž v zemi v posledních letech nastal, neboť se kyrgyzština dostává do popředí, což představuje problém pro obyvatele, kteří kyrgyzsky nehovoří: *„When I was growing up, Kyrgyz never was there and now when I go back to Kyrgyzstan, I realize that for non-Kyrgyz speakers it*

---

⁵⁹ „А эти люди се začínají вracет до své исторické vlastи, říká се jim оралмани. Также jim је poskytnuto bydlení а так даје, але леграчнi је, же они приједоу до své исторické vlastи, знајi стáтнi јазык této země, але чáсто немоу најiт прáци, проточе неумѣјi рускы.“

⁶⁰ „Ruština není výhodou, ale její výhodou je, že ní v Kazachstánu mluví 80 procent obyvatel, а то је naprostá většina.“

*becomes a problem in a daily use – you go to the shops or government agencies or whatever.*⁶¹ (KG01).

Respondenti dále popisují podobnou situaci jako v Kazachstánu v kontextu kariéry ve státní správě, kde je znalost kyrgyzštiny pro tuto roli vnímána jako nezbytnost: *„На сегодняшней день знание кыргызского языка очень важно. И законы меняются. У нас сейчас вся документация государственная, если работаешь в государстве, пишется на кыргызском. И без знания кыргызского языка государственным служащим уже не стать, например.*“⁶² (KG02).

Ohledně dalších přínosů znalosti kyrgyzštiny respondenti KG03 a KG08 reagují, že si žádných vědomí nejsou. Respondent KG08 uvádí, že při jeho pracovní zkušenosti měla naopak větší váhu znalost anglického jazyka, přičemž ale KG05 věří, že v kombinaci s mezinárodním jazykem jako právě angličtina by kyrgyzština konkurenční výhodou být mohla: *„I think Kyrgyz would be a better competitive advantage if you combine it. But you have to combine it with an international language like English.*“⁶³

Co se týče výhod ruského jazyka, několik respondentů jeho znalost označuje spíše za základní požadavek než osobní přínos. Situaci popisují následovně: *„I haven't ever thought Russian would be something that will help me because it's like a base.*“⁶⁴ (KG01) nebo *„Русский не был конкурентным преимуществом, потому что все его здесь знают. Это такая база в Кыргызстане, на самом деле.*“⁶⁵ (KG06).

Podobně jako v případě Kazachstánu je spíše jakožto výhoda ruštiny vnímáno její mezinárodní využití: *„ (...) но преимущество именно от того, что я говорю по-русски, потому что по-русски говорят в целом везде – Казахстан, Узбекистан, Грузия, все такие страны.*“⁶⁶ (KG04). Ačkoliv někdo se na tuto argumentaci může dívat skepticky: *„The only reason why Russian is relevant is because of the post-Soviet countries that still use Russian, and I think Russian is on its way to lose some relevance.*“⁶⁷ (KG05).

---

⁶¹ „Když jsem vyrůstal, kyrgyzština tam nikdy nebyla a teď, když se vracím do Kyrgyzstánu, uvědomuji si, že pro nekyrgyzsky mluvící lidi je to problém v každodenním používání – když jdete do obchodu nebo na úřad nebo kamkoli jinam.“

⁶² „Znalost kyrgyzského jazyka je dnes velmi důležitá. Mění se i zákony. Nyní je veškerá státní dokumentace, pokud pracujete ve státě, psána v kyrgyzštině. A bez znalosti kyrgyzštiny se nemůžete stát například státním úředníkem.“

⁶³ „Myslím, že kyrgyzština by byla lepší konkurenční výhodou, kdybyste ji zkombinovali. Musíte ji však kombinovat s mezinárodním jazykem jako je angličtina.“

⁶⁴ „Nikdy jsem si nemyslela, že mi ruština pomůže, protože je to něco jako základ.“

⁶⁵ „Ruština pro mě nebyla konkurenční výhodou, protože ji tu všichni umějí. V Kyrgyzstánu je to opravdu takový základ.“

⁶⁶ „ (...) ale výhoda je právě v tom, že mluvím rusky, protože rusky se mluví obecně všude – v Kazachstánu, Uzbekistánu, Gruzii, ve všech těchto zemích.“

⁶⁷ „Jediným důvodem, proč je ruština důležitá, jsou postsovětské země, které ji stále používají, a myslím si, že ruština je na cestě tuto důležitost ztratit.“

3.2.4 Téma IV – Stereotypy a jazykové konflikty

3.2.4.1 Jazyková biografie KZ: Stereotypy a jazykové konflikty

Ve skupině respondentů z Kazachstánu dotazovaní otevřeně reflektují přetrvávající jazykové stereotypy, které často kopírují historické a sociální hierarchie, i když sami upozorňují, že mnohé z nich pravděpodobně v současnosti postupně ztrácejí na aktuálnosti. Ruština je ve výpovědích často spojována s prestiží, vzděláním a velkoměstským životním stylem, zatímco kazaština je dle sesbíraných svědectví vnímána jako jazyk nižšího společenského statusu, nevzdělanosti či venkova.

Respondent KZ01 říká: *„Кто не владеет русским языком, говорит только на казахском, это чаще всего обозначает человека невоспитанного, необразованного, грубого. (...) В то время русский имел положение языка науки и культуры.“*⁶⁸. Tato i další výpovědi respondentů odrážejí hluboce zakořeněný stereotyp, který pramení z minulosti, kdy byla ruština jazykem pokroku. Ostatní respondenti, KZ05 a KZ06, nám v této souvislosti vysvětlili často používané pejorativní výrazy jako *„бескультурщина“*⁶⁹ nebo *„мамбет“*⁷⁰ k pojmenování rusky nemluvících osob, které mají sloužit k ponižování lidí a zpochybnění jejich kulturní úrovně.

Dalším stereotypem, který se ve výpovědích opakovaně objevoval a uvedla jej polovina respondentů, je dominance ruského jazyka v městském prostředí: *„ (...) человек плохо владеет русским языком в Казахстане, то, скорее всего можно посчитать, что этот человек не из большого города. В основном все люди, кто живет в большом городе, они знают русский язык.“*⁷¹ (KZ02). Byli jsme zároveň upozorněni na to, že skladba obyvatelstva se postupně mění, v důsledku čehož se mnozí z vesnic přesídlují do měst, čímž s sebou mohou přinést i používání kazašského jazyka: *„После двухтысячных, была большая волна переселения людей из сел в города.“*⁷² (KZ04).

Posledním stereotypem je zakořeněná představa toho, že etnicky „evropští“ obyvatelé kazašsky nemluví: *„Ну ладно, у казахов есть стереотип, что русские, если вот человек европейской национальности, он сто процентов не понимает, что говорят по-*

---

⁶⁸ „Ten, kdo neovládá ruský jazyk a mluví pouze kazašsky je obecně vnímán jako člověk nevychovaný, nevzdělaný, hrubý. (...) Tehdy měla ruština postavení jazyka vědy a kultury.“

⁶⁹ česky – buranství, barbarství

⁷⁰ Doslovně jde o mužské jméno turkické původu, které v daném kontextu vyjadřuje hanlivé označení pro venkovského a nevzdělaného Kazacha. Význam a kontext tohoto výrazu nám vysvětlil respondent.

⁷¹ „ (...) jestli člověk v Kazachstánu špatně ovládá ruštinu, pak lze s největší pravděpodobností předpokládat, že nepochází z velkého města. V podstatě všichni lidé, kteří žijí ve velkém městě, umějí rusky.“

⁷² „Po roce 2000 došlo k velké vlně stěhování lidí z vesnic do měst.“

казахски. (...) Ты такой стоишь и думаешь: «Мне сказать, что я их понимаю или дальше молчать?»⁷³ (KZ06).

Dále jsme se zaměřili na projevy vyšší míry nevraživosti spojené s využíváním jazyků a sledovali jsme, s jakými konfliktními situacemi získali respondenti v průběhu života zkušenost. Někteří poukázali na případy napětí v internetových diskusích, kdy se středobodem sporu stává jazyk obsahu v závislosti na tom, zda byl vytvořen v ruštině či kazaštině. Dále jde o případy cílené provokace, kdy jazykoví aktivisté úmyslně navštěvují místa, kde se běžně kazašsky nemluví, a záměrně komunikují výhradně v kazaštině, aby vyprovokovali reakci okolí. Někteří etničtí Kazaši pak reflektovali tlak a očekávání okolí, že budou automaticky používat kazaštinu: „Ты казах, ты должен говорить по-казахски. И при этом, если ты не говорил, то уже на тебя смотрели немножко косо.“⁷⁴ (KZ07). Část respondentů současně uvádí, že se s žádnými výraznějšími negativními reakcemi ve vztahu k jazykovému chování ve svém okolí nesetkala a lidé se naopak k sobě většinou chovají uctivě a snaží se jeden druhého pochopit i přes existující jazykovou bariéru.

3.2.4.2 Jazyková biografie KG: Stereotypy a jazykové konflikty

Na základě rozhovorů s respondenty lze konstatovat, že v jazykové situaci Kyrgyzstánu identifikujeme stejnou skupinu tří hlavních stereotypů, jako tomu bylo v případě Kazachstánu, které připisují pozitivní vlastnosti ruštině a kyrgyzštinu staví do pozice podřazeného jazyka.

Stereotyp, který se v rozhovorech objevuje nejčastěji, je asociace kyrgyzštiny s venkovem a ruštiny s městem: „Но стереотип, что все городские здесь разговаривают на русском языке.“⁷⁵ (KG08). Celkově tento stereotyp uvedla polovina účastníků výzkumu. Současně je kyrgyzština spojována s nižším vzděláním. Respondent KG03 v této souvislosti uvádí: „ (...) в Кыргызстане если ты говоришь на кыргызском языке, чаще всего тебя воспринимают как необразованного человека (...)“. Zároveň je v jeho vyjádření očividné, že tento stav hodnotí s politováním. Třetím stereotypem je předpoklad, že obyvatelé nekyrgyzského původu kyrgyzsky neumějí a nemluví, což

---

⁷³ „No jo, Kazaši mají stereotyp, že Rusové, pokud je někdo evropské národnosti, stoprocentně nerozumí tomu, co se říká kazašsky. (...) Stojíte tam a přemýšlíte: ‚Mám jim říct, že jim rozumím, nebo mlčet?‘“

⁷⁴ „Jsi Kazach, musíš mluvit kazašsky. A zároveň, pokud jste nemluvili, hned se na vás dívali trochu zle.“

⁷⁵ „Stereotypem je, že všichni zdejší obyvatelé města mluví rusky.“

dokazuje výpověď respondentky KG06: „Люди здесь удивляются, если я, допустим, с внешностью более славянской, европейской, скажу что-то на кыргызском.“⁷⁶

Co se týče jazykových konfliktů, výraznějším projevům nevraživosti se sice většina respondentů ve svém životě vyhnula, nicméně několik z nich popisuje příklady nepřátelského chování v online prostředí a konkrétní situace, kdy byli kvůli používání ruštiny v běžném kontaktu slovně napomenuti. Jedná se zpravidla o veřejná místa jako je pošta, obchod nebo taxi. Tři respondenti popsali podobnou zkušenost, kdy jim bylo řečeno, že by měli místo ruštiny mluvit kyrgyzsky. Tyto incidenty však zpravidla nepřerostly v otevřený konflikt a byly spíše občasnými situacemi než systematickou šikanou. Tento dojem sdílejí i někteří další respondenti, podle nichž jsou Kyrgyzové ve své většině „миролюбивые“⁷⁷ a „достаточно спокойные“⁷⁸ (KG07).

V kontrastu k reakcím na komunikaci v ruštině se hodí uvést výpověď respondenta KG05, rodilého mluvčího kyrgyzštiny, který popisuje, že mluvit kyrgyzsky je v současnosti často spojeno s vysoce pozitivními reakcemi a respektem, což naznačuje možnou zastaralost jednoho z výše zmíněných stereotypů: „*I have never experienced someone getting a negative reaction when speaking Kyrgyz, it's like: Wow, respect, you know Kyrgyz, that's so cool.*“⁷⁹ Z výpovědí našich respondentů se tak můžeme domnívat, že ačkoliv je jazykovým stereotypům v Kyrgyzstánu stále věnována značná pozornost a jsou rozšířené, mnohé ztrácí na platnosti a ve společnosti přibývá pozitivní vnímání kyrgyzštiny oproti ruštině.

3.2.5 Téma V – Proměny a budoucnost

3.2.5.1 Jazyková biografie KZ: Proměny a budoucnost

Respondenti z Kazachstánu ve svých výpovědích reflektují možné změny jazykové situace ve společnosti hlavně po začátku války na Ukrajině v roce 2022. Názory se překvapivě liší, nicméně identifikovat určité tendence možné je. Zaznamenáváme posun v jazykových preferencích směrem ke kazaštině, který je přisuzován právě geopolitickému vývoji a zaznívá, že po začátku války lidé začali více upřednostňovat kazaštinu oproti ruštině: „(...) многие казахи, которые в состоянии говорить на казахском,

---

⁷⁶ „Lidé tady se diví, když já, řekněme, s více slovanským, evropským vzhledem, řeknu něco kyrgyzsky.“

⁷⁷ česky – mírumilovní

⁷⁸ česky – docela klidní

⁷⁹ „Nikdy jsem nezažila, že by někdo reagoval negativně, když jsem mluvila kyrgyzsky. Je to spíše jako páni, respekt, ty umíš kyrgyzsky, to je super.“

*переключились больше на казахский и предпочитают говорить больше на казахском.*⁸⁰ (KZ07).

Postoj k ruštině zůstává podle těchto výpovědí pragmatický a její zachování do budoucna je chápáno jako funkční nutnost: „ (...) *достаточно много людей, которые говорят на русском языке и от этого никуда не денешься (...)*“⁸¹ (KZ06). Ruština stále zůstává hlavním jazykem v nekazašských rodinách, v nichž je někdy očividné dělení na pomyslné „my versus oni“, což odráží také výběr zájmen při popisování situace. Ve vztahu ke kazaštině vždy mluví výhradně ve třetí osobě: „*Для казахов и для Казахстана казахский язык важен, но надо и не забывать про русский язык, как многие казахи хотят это сделать.*“⁸² (KZ03). Povedlo se nám ale zachytit také výpověď, v níž jsme se setkali s podporou bilingvismu: „*Канада как-то существует с французским и английским. Бельгия существует также. Есть множество показателей других стран, где несколько языков.*“⁸³ (KZ05).

Respondenti jmenují řadu problémů, které ústup od ruštiny znemožňují a měla by jim být do budoucna věnována větší pozornost. Upozorňují na nedostatek kvalifikovaných učitelů a obecně na ohraničenou dostupnost kvalitní výuky kazaštiny. Respondent KZ05 popisuje situaci po emigrační vlně z Ruska v důsledku událostí na Ukrajině, kdy se objevil problém s nedostatkem výukových materiálů, přestože nově příchozí o osvojení jazyka zájem měli. Dále respondent KZ04 vyjadřuje výrazně kritický postoj k oficiální jazykové politice, a to včetně plánovaného přechodu na latinku, který vnímá jako chaotický a nedostatečně promyšlený. Respondent KZ06 doplňuje nutnost dalšího rozvoje kulturní produkce a popularizace kazaštiny prostřednictvím médií.

Napříč výpověďmi se ukazuje, že je kazaština stále více vnímána jako klíčový jazyk nebo alespoň dochází k uvědomění, že by jí být měla. Hlavně u etnicky kazašského obyvatelstva je přítomna vnitřní potřeba jejího ovládnutí, i když ruština zůstává jazykem s vysokou mírou praktické využitelnosti. Respondenti se domnívají, že výrazný odklon od ní by byl unáhleným řešením, které by způsobilo značné problémy. Budoucnost dle výpovědí patří nebo by měla jednoznačně patřit kazaštině, ale tohoto cíle je možné dosáhnout pouze za předpokladu, že bude její šíření řádně promyšleno a podpořeno jak státními institucemi, tak společnostmi samotnou.

---

⁸⁰ „ (...) *hodně Kazachů, kteří jsou schopni mluvit kazašsky, přešlo spíše na kazaštinu a více ji preferují.*“

⁸¹ „ (...) *je poměrně hodně lidí, kteří mluví rusky a od toho se nemůžete jen tak oprostít (...)*“

⁸² „*Kazaština je pro Kazachy a Kazachstán důležitá, ale je potřeba nezapomínat na ruštinu, jak si mnozí Kazaši přejí.*“

⁸³ „*Kanada nějak existuje s francouzštinou a angličtinou. Belgie také existuje. Je hodně příkladů jiných zemí s více jazyky.*“

3.2.5.2 Jazyková biografie KG: Proměny a budoucnost

Postoje respondentů z Kyrgyzstánu k možným jazykovým změnám po vypuknutí války na Ukrajině v roce 2022 se podobně jako u předchozí skupiny liší. Evidujeme, že přesně polovina z nich žádné zásadní změny nevnímá a zdůrazňuje, že postavení ruštiny zůstává v praxi nezměněné: „Я не видела, чтобы кто-то говорил, давайте, перестанем на русском разговаривать или еще что-то.“⁸⁴ (KG08). Druhá polovina dotazovaných naopak zaznamenala posun nálad ve společnosti směrem k popularizaci kyrgyzského jazyka, zatímco ruština ustupuje do pozadí: „ (...) они стали очень сильно пропагандировать кыргызский язык (...) они пытаются отойти от русского языка.“⁸⁵ (KG07).

Respondenti se však obecně shodují na tom, že Kyrgyzstán zůstává ekonomicky a jazykově spojen s Ruskem, což odráží nutnost zachovat pozici ruštiny ve společnosti alespoň jako jazyka „для общего развития“⁸⁶ (KG04), nebo jako alternativu, dokud se kyrgyzština dostatečně nevyvine, aby mohla převzít vedoucí funkci a fungovat plnohodnotně ve všech sférách. Někteří respondenti ve vztahu k ruštině vyzdvihují výhody bilingvismu a vnímají ho jako cenný kapitál, který jim pomáhá v průběhu celého života: „I'm really grateful that I know it, can speak it and can connect to other people, who have similar post-Soviet background.“⁸⁷ (KG01).

I přesto, že respondenti vesměs myšlenku úplného odstranění ruštiny nepodporují, někteří otevřeně reflektují její negativní historický kontext. U kyrgyzské skupiny jsou tyto myšlenky výraznější než u skupiny respondentů z Kazachstánu. Ruština byla označena jako pozůstatek kolonialismu „it's also tied to colonialism“⁸⁸ (KG05) či „пережиток советского прошлого“⁸⁹ (KG06), od kterého se jiné země již dávno distancují, zatímco znalost kyrgyzštiny identifikují jako schopnost, na niž ostatní lidé reagují vysoce pozitivně. Někteří dále pozorují jazykový posun a nárůst používání kyrgyzštiny při posledních návštěvách Kyrgyzstánu. To může být zapříčiněno, podobně jako v Kazachstánu, stěhováním obyvatelů z vesnic, kde se tradičně mluvilo více kyrgyzsky, do měst, což potvrzuje respondent KG01.

Ačkoliv většina respondentů myšlenku většího rozšíření kyrgyzštiny podporuje, dívají se na situaci realisticky a chápou, že jazykový přechod bude realizovatelný, jen pokud bude

---

⁸⁴ „Neviděla jsem, že by někdo říkal, ať přestaneme mluvit rusky nebo tak něco.“

⁸⁵ „ (...) začali velmi silně propagovat kyrgyzský jazyk (...) snaží se odklonit od ruštiny.“

⁸⁶ „k obecnému rozvoji“

⁸⁷ „Jsem opravdu vděčná, že ji umím a mohu se spojovat s dalšími lidmi, kteří mají podobný postsovětský původ.“

⁸⁸ „je také spojena s kolonialismem“

⁸⁹ „přežitek sovětské minulosti“

pozvolný a promyšlený, jak naznačuje respondent KZ03: „*Маленькие шаги, а не так, что сейчас мы прекратим говорить на русском и начнем говорить на кыргызском.*“⁹⁰. Často přitom sami navrhuji konkrétní opatření, která by měl stát učinit. Patří sem např. zlepšení metodiky výuky ve školách, jež je považována v současném stavu za neefektivní a zastaralou, překlady odborné literatury a učebnic do kyrgyzštiny, větší podpora kulturní produkce a tvorba atraktivního obsahu pro děti, aby si mohly jazyk osvojovat již od narození. Uvedeny byly i příklady dobré praxe – respondent KG04 ocenil jednoduché opatření jako jídelní lístky v kyrgyzštině v kavárnách a restauracích, které vnímá jako důležitý krok k vytvoření pozitivního vztahu lidí k národnímu jazyku. Jiný respondent je zase přesvědčen, že pokud se bude kyrgyzština nadále rozvíjet, lidi budou přirozeně chtít v tomto jazyce mluvit.

Celkově se většina respondentů shoduje, že je posílení kyrgyzštiny na úkor ruštiny do budoucna žádoucí, ale vyžaduje systémovou podporu a dlouhodobý plán. Jak bylo zmíněno v jedné z výpovědí, je přítomna touha národní jazyk ve společnosti více normalizovat. Dokud se tak nestane, upozorňují na praktickou nemožnost ruštinu ignorovat: „*(...) нам приходится говорить на русском языке, потому что у нас нет возможности.*“⁹¹ (KG03). Ruština proto prozatím zůstává významným nástrojem společenské integrace a praktického fungování, přinejmenším v hlavním městě.

3.2.6 Téma VI – Identita

3.2.6.1 Jazyková biografie KZ: Identita

Otázka národní identity se v Kazachstánu ukázala být nesmírně komplexní, a to ještě do větší míry, než se původně očekávalo. Opakovaně se setkáváme především se dvěma motivy – s vlivy mnohonárodnostní situace v zemi a historickým dědictvím Sovětského svazu. Zejména první z těchto motivů je z pohledu čtenáře z českého prostředí zvláště zajímavý, neboť ukazuje specifika každodenního života v kulturně a jazykově pestrém prostředí. Respondenti sami popisují, že etnicky homogenní rodiny nejsou v Kazachstánu pravidlem: „*Дело в том, что Казахстан многонациональная страна, поэтому очень редко бывают чисто русские, чисто казахские, чисто корейские семьи. Такое*

---

⁹⁰ „*Malými kroky, ne tak, že teď přestaneme mluvit rusky a začneme mluvit kyrgyzsky.*“

⁹¹ „*(...) musíme mluvit rusky, protože nemáme na výběr.*“

случается, не прям чтобы редко, но, я даже скажу, скорее исключение, чем правило, чтобы человек был не намешан.“⁹² (KZ01).

Nakonec jsme se také v námi zkoumané skupině setkali s velice různorodým vzorkem dotazovaných, z nichž polovina pochází z kazašských nebo převážně kazašských rodin a druhá polovina má jiný etnický původ. Při oslovování respondentů pro tento výzkum přitom nebyla etnická příslušnost podmínkou ani překážkou se rozhovoru zúčastnit.

Multietnický kontext vede k vnímání jazykové různorodosti jako běžné součásti každodenního života a dodnes zachovává roli ruštiny jako prostředníka mezi různými skupinami. Více respondentů identifikuje kulturní a jazykovou různorodost jako nedílnou součást reality. Diverzita je mnohdy hodnocena pozitivně jako něco, co utváří kolektivní identitu: „У меня в классе было там 20 национальностей, разных абсолютно с точки зрения культуры. Это здорово и классно, как идентичность.“⁹³ (KZ05)

„У нас прям с ранних лет обучают тому, что у нас живет 137 национальностей в стране. Мы все разные, мы все говорим на разных языках и это все окей.“⁹⁴ (KZ06).

V této souvislosti vstupuje do popředí otázka vztahu k jazyku většinového obyvatelstva, tj. kazaštině. Někteří ji chápou jako přirozený symbol a tradici: „И так есть определенная символика, определенные традиции, которые сквозь время проносит собой.“⁹⁵ (KZ06), jiní ji označují za prostředek nezbytný pro zachování identity národa: „Я считаю, что каждая нация должна знать свой язык. (...) Это определенный фактор, один из самых важных для любой национальности.“⁹⁶ (KZ08). Zároveň se ale ukazuje, že pokud někteří zúčastnění výhradně nekazašského původu měli popsat postoj ke kazaštině přímo ve vztahu k jejich osobě, neprojevují k jazyku žádnou citovou vazbu: „Ну для казахов, это прям не что, их язык, их культура.“⁹⁷ (KZ03). Nejedná se však o pravidlo, spíše o polarizaci postojů nekazašských obyvatel: „ (...) я хотела бы выучить его, потому что я человек, родившийся уже в Казахстане, а не в Советском Союзе и поэтому все равно своей родиной я считаю Казахстан и выросла я там и родилась.“⁹⁸ (KZ01).

---

⁹² „Jde o to, že Kazachstán je mnohonárodnostní země, takže se jen velmi zřídka setkáte s čistě ruskými, čistě kazašskými nebo čistě korejskými rodinami. Stává se to, jako ne úplně zřídka, ale řeknu, že je to spíše výjimka než pravidlo, že někdo není smíšený.“

⁹³ „Ve třídě jsem měl 20 národností, naprosto odlišných z hlediska kultury. Je to skvělé a super jako identita.“

⁹⁴ „Už od útlého věku se učíme, že v zemi žije 137 národností. Všichni jsme různí, všichni mluvíme různými jazyky a je to tak v pořádku.“

⁹⁵ „Existuje určitá symbolika, určité tradice, které se časem přenášejí.“

⁹⁶ „Myslím, že každý národ by měl znát svůj vlastní jazyk. (...) To je určitý faktor, jeden z nejdůležitějších pro každou národnost.“

⁹⁷ „Pro Kazachy je to fakt něco, jejich jazyk, jejich kultura.“

⁹⁸ „ (...) chtěla bych se ho naučit, protože jsem člověk, který se narodil v Kazachstánu, ne v Sovětském svazu, takže Kazachstán považuji za svou vlast, vyrostla jsem tam a narodila se tam.“

V tomto bodu se nabízí navázat na druhý faktor, jenž problematiku identity zásadně ovlivňuje, a sice na následky dlouholetého setrvání Kazachstánu jako součásti Sovětského svazu, což dodnes výrazně přispívá k oslabení etnické a jazykové identity Kazachstánu: „Любой человек, родившийся в Советском Союзе, когда его спросят, где ты родился, он скажет: «Я родился в Советском Союзе.»“⁹⁹ (KZ01). Ruština tak dodnes vystupuje jako jeden z hlavních nositelů této historické kontinuity, která oslabuje potřebu opírat se o kazašskou jazykovou identitu: „Тем, как очень много людей в Казахстане все еще говорят по-русски, особенно в крупных городах, то все еще чувствуется идентичность Советского Союза (...)“¹⁰⁰ (KZ07). Z výpovědí je tak patrné, že význam kazaštiny pro kolektivní identitu Kazachstánu je stále v procesu formování.

3.2.6.2 Jazyková biografie KG: Identita

V případě Kyrgyzstánu se skladba naší zkoumané skupiny zásadně lišila od skupiny z Kazachstánu, jelikož až na dva respondenty pocházejí všichni dotazovaní z etnicky kyrgyzských rodin. Problematika národní identity v Kyrgyzstánu je pro mnohé z nich úzce spjata s postavením kyrgyzského jazyka ve společnosti a s tím byly spojené také samotné výpovědi účastníků. Kyrgyzština je vnímána především jako symbol kulturní příslušnosti, který je potřeba zachovat a dále rozvíjet: „Мне кажется, язык играет огромную роль, потому что если люди перестанут на этом языке разговаривать, культура исчезнет сама по себе.“¹⁰¹ (KG08). Výpovědi jasně poukazují na to, že kyrgyzština tvoří zásadní součást národní a osobní identity respondentů: „ (...) очень важно знать свой язык и это очень важно иметь свой язык. Как раз таки из-за идентичности, если мы потеряем свой язык, мы можем потерять себя.“¹⁰² (KG03).

Zároveň nelze přehlédnout, že vztah k národnímu jazyku není kategoricky předurčen etnickým původem. Ambivalentní postoj ke kyrgyzštině vyjadřuje např. respondent KG01, který otevřeně přiznává, že jazyk nevnímá jako podstatnou součást své osobní identity a necítí potřebu se s ním ztotožňovat: „I don't feel it connects me with my country, and I don't want to be connected.“¹⁰³, což stojí v protikladu k výpovědi etnicky

---

⁹⁹ „Кдokoliv, kdo se narodil за Советского свазу, на отазку, где jste se narodil, odpoví ‚Narodil jsem se v Советском свазу‘.“

¹⁰⁰ „Тим, как moc lidí v Kazachstánu ještě pořád mluví rusky, hlavně ve velkých městech, je stále cítit identita Советского свазу (...)“

¹⁰¹ „Мyslím, že jazyk hraje velkou roli, protože pokud lidé přestanou mluvit jazykem, kultura sama zanikne.“

¹⁰² „ (...) je velmi důležité znát svůj jazyk a je velmi důležité mít svůj jazyk. Už jen kvůli identitě, pokud ztratíme svůj jazyk, můžeme ztratit sami sebe.“

¹⁰³ „Necítím, že by mě to spojovalo s mou zemí, a já ani nechci být spojován se svou zemí.“

nekyrgyzského respondenta, jenž naopak zdůrazňuje potřebu se o národní jazyk více zajímat a respektovat jej: „*Даже мы, как не кыргызы, родились в Кыргызстане, это тоже наш дом, и мы должны это место уважать. Это и наша родина. У нас есть наши близкие кто кыргызы, и мы должны говорить с ними на одном языке и тоже понимать его, изучать его и интересоваться им.*“¹⁰⁴ (KG06).

Někteří respondenti dále, podobně jako tomu bylo v případě Kazachstánu, upozorňují na symbolickou rovinu užívání ruského jazyka, která je spojena s koloniálním dědictvím. Např. zkušenost respondenta KG02, popsaná výše v podkapitole 3.2.1.2, ilustruje dlouhodobé dopady jazykové politiky bývalého režimu, v jejímž důsledku rodiny ovlivněné sovětskou ideologií vědomě upřednostňovaly ruštinu, a přerušily tak mezigenerační přenos znalosti kyrgyzštiny. Další respondent kriticky doplňuje: „*(...) мы как будто бы до сих пор, как какая-то колония.*“¹⁰⁵ (KG06).

---

¹⁰⁴ „*I když jsme se jako ne-Kyrgyzové narodili v Kyrgyzstánu, je to také náš domov a měli bychom si ho vážit. Je to také naše vlast. Máme své příbuzné, kteří jsou Kyrgyzové, a měli bychom s nimi mluvit stejným jazykem a také mu rozumět, studovat ho a zajímat se o něj.*“

¹⁰⁵ „*(...) jako bychom pořád byli jakousi kolonií.*“

4 Diskuse

Hlavním výstupem naší analýzy jsou dvě skupinové jazykové biografie zachycující komplexní obraz toho, jaký vztah mají tázání respondenti k ruštině a jak ji zasazují do širšího jazykového kontextu zkoumaného regionu. V této části se zaměříme na porovnání zjištění vyplývajících z výše uvedených jazykových biografií s teoretickými poznatky představenými v rámci první kapitoly. Záměrem je proto zanalyzovat, do jaké míry data z kvalitativního biografického výzkumu potvrzují, rozšiřují či naopak vyvracejí poznatky o jazykové situaci v Kazachstánu a Kyrgyzstánu, získané z odborných zdrojů. Než přistoupíme k samotné diskusi, je zásadní poznamenat, že závěry, které zde budou odprezentovány by neměly být považovány za univerzálně platné (Franceschini, 2004, s. 128–129), nýbrž představují interpretaci konkrétního materiálu získaného z 16 rozhovorů v rámci našeho výzkumu.

4.1 Mezi ruštinou a národním jazykem

Všichni účastníci uvedli vysokou znalost ruského jazyka, což potvrzuje fakt, že až na dva případy proběhly všechny rozhovory v ruštině. Necelá polovina respondentů uvedla současně vysokou nebo středně vysokou úroveň znalosti národního jazyka, přičemž se nejednalo výhradně o respondenty spadající pod titulární etnikum. Obzvláště zajímavou se ukázala být otázka mateřského jazyka: respondenti ji hodnotili v podstatě s ohledem na dva aspekty, kterými jsou jazyková úroveň a emocionalita. Na začátku této práce uvádíme definici mateřského jazyka (Stranjik, 2022, s. 204) jako toho, v němž člověk myslí, sní či vyjadřuje silné emoce. Většina respondentů obou skupin označila za svůj mateřský jazyk ruštinu, poněvadž se jedná o jazyk, který ovládají na nejvyšší úrovni nebo v něm získali základní a středoškolské vzdělání. Setkali jsme se i s případem, kdy respondent KZ05 potvrdil, že v tomto jazyce myslí, ale zároveň v emocionálním smyslu jako svůj mateřský jazyk uvedl jazyk národní. Na druhé straně jsme se setkali i s ojedinělými případy, kdy byl jako mateřský jazyk označen národní jazyk, protože respondenti uvedli, že se jim spojuje s emocemi a blízkostí, i když jeho znalost byla oproti ruštině slabší. U jiných respondentů, jejichž úroveň jim plnohodnotnou komunikaci v národním jazyce neumožňuje, jsme zpozorovali alespoň podporu symbolické hodnoty tohoto jazyka v rituální komunikaci, podobně jako uvádí Giger na příkladu běloruštiny (s. 285–293). Autor vysvětluje, že jednou z funkcí rituálu může být také podtržení skupinové identity, což můžeme vztáhnout na náš

případ, kdy se respondenti alespoň symbolicky snažili vyjádřit svou příslušnost k hlavnímu jazyku své rodné země dobrovolně nebo pod vlivem očekávání společnosti.

Neoddělitelnou součástí jazykových zkušeností každého respondenta představuje školní docházka. Na rozdíl od statistik (Národní statistický úřad Kyrgyzské republiky, 2025)¹⁰⁶; Shaibakova, 2019, s. 129), které deklarují vysoké počty žáků i škol v titulárních jazycích, a to včetně období, kdy absolvovali školní docházku naši respondenti, uvedlo až 14 z nich, že výuka byla v ruštině. U respondentů z Biškeku (7) se dále opakuje tvrzení, že jsou tam vesměs všechny školy ruské, což v podstatě koresponduje s daty (Kaktus Media, 2025)¹⁰⁷, v nichž z celkového počtu 211 je jen 14 škol čistě kyrgyzských, i když ty uvádějí, že v každé škole se již nabízí možnost navštěvovat kyrgyzskou třídu. Poslední tvrzení naši respondenti svými výpověďmi nepotvrdili, ale je nutno brát v potaz, že se může jednat o nově zavedené změny.

4.2 Stopy sovětských hodnot a identity

Při interpretaci sesbíraných dat jsme se dále opakovaně setkávali se stereotypy, jež připisují ruštině pozitivní vlastnosti (jazyk kultury, moderního městského života), zatímco národním jazykům přidělují konotace negativní (nevzdělanost, zaostalý venkovský způsob života). Jedná se o silně zakořeněné představy, jejichž počátek a příčiny popisují autoři Kosmarskaya a Savin (2021, s. 71), Muhamedowa (2016, s. XVIII) či Orusbaev, Mustajoki a Protassova (2008, s. 208–209) v souvislosti s názory charakteristickými pro sovětské období. Nicméně respondenti opakovaně uváděli obecně se měnící postoj vůči národním jazykům, kdy např. respondent KG05 dokonce popsal, že se mu za svou znalost národního jazyka dostává vyjádření respektu. Kontext stereotypů tedy jednoznačně koresponduje s literaturou, avšak začíná být přítomen probíhající posun veřejného mínění.

Motiv vlivu sovětského období se výrazně promítl i do otázky jazyka a identity. Obě skupiny respondentů popsaly dlouhodobé dopady jazykové politiky bývalého režimu, přičemž ruština byla vnímána jako symbol koloniálního dědictví či jako faktor zastavení mezigeneračního přenosu národního jazyka, čímž byla v některých případech narušena

---

¹⁰⁶ <https://stat.gov.kg/ru/statistika-o-detyah/obrazovanie/>

¹⁰⁷ https://oper.kaktus.media/doc/528061_viktorii_mozgacheva:_vse_shkoly_bishkeka_vedyt_obychie_na_kyrgyzskom_jazyke.html

jedna z dimenzí etnické identity, jak ji popisuje Ondrejovič¹⁰⁸ (2008, s. 75). Z odpovědí vyplynulo uvědomění potřeby posílení jazykové identity těchto zemí, které jsou stále v procesu upevňování. Zjištění z jazykových biografií tu reagují na vývoj jazykové situace, jak jej popisují Reagan (2019, s. 444) či Smagulova (2006, s. 303; 2016, s. 94).

Další historický faktor, jenž byl v biografiích ilustrován, je mnohonárodnostní charakter obou zemí, který byl však v případě tázaných respondentů více přítomen v kazašské skupině, což je pravděpodobně ovlivněno skutečností, že tato skupina byla etnicky rozmanitější. Výpovědi jsou tak v souladu např. s daty z posledního sčítání lidu Sovětského svazu v roce 1989 (Grenoble, 2006, s. 457), kdy bylo zaznamenáno 130 etnických skupin a 150 jazyků, ale tento trend sahá až do imperiální éry, v němž Lewis (1972, s. 17) identifikuje 180 jazykových skupin.

4.3 Současné proměny

To, že dynamika změn v současnosti skutečně nabývá na síle, naznačují i opakující se vyjádření respondentů o nutnosti znát titulární jazyk v případě zájmu o práci ve státní sféře. Avšak každá mince má dvě strany a jak zdatnějším mluvčím mohou tyto podmínky poskytnout konkurenční výhodu, tak pro jiné představují naopak překážku. Tvrzení respondentů plně korespondují s poznatky o novém ústavním zákoně v Kyrgyzstánu (Prezident Kyrgyzské republiky, 2023)¹⁰⁹ i aktuální Koncepcí rozvoje jazykové politiky pro období 2023–2029 v Kazachstánu (Vláda Republiky Kazachstán, 2023)¹¹⁰.

Názory v souvislosti s probíhající válkou na Ukrajině se u obou skupin respondentů výrazně lišily. Někteří zaznamenali změny ve vztahu k ruštině a svoji odpověď uvedli bez zaváhání, jiní tuto tendenci znegovali. To možno považovat za poměrně překvapující závěr, jelikož jsme na základě aktuálních článků (Iskender, 2024¹¹¹; The Moscow Times, 2023¹¹²; Ivanova, 2025¹¹³) zmiňovaných v podkapitole 1.4.3 očekávali větší převahu názorů

---

¹⁰⁸ Autor vysvětluje, že v důsledku působení vývojových činitelů, migrace či mezietnických vztahů podléhá etnická identita změnám v čase i prostoru, což se projevuje etnickými procesy jako adaptace, akulturace, asimilace a integrace (Ondrejovič, 2008, s. 75).

¹⁰⁹ Dostupné z: <https://president.kg/ru/news/all/24519>

¹¹⁰ Dostupné z: <https://www.gov.kz/memleket/entities/kyzylorda-sayasat/press/article/details/206305?lang=ru>

¹¹¹ Dostupné z: <https://meduza.io/en/feature/2024/05/03/watch-your-language>

¹¹² Dostupné z: <https://www.themoscowtimes.com/2023/10/06/kazakhstan-moves-to-promote-its-language-over-russian-a82689>

¹¹³ Dostupné z: <https://www.dw.com/ru/v-kyrgyzstane-povysaut-status-kyrgyzskogo-azyka-po-otnoseniu-k-russkomu/a-73044139>

konstatujících výraznější odklon od ruštiny. Náš předpoklad však mohl být ovlivněn diskursem na toto téma v České republice.

Obecně jsme v obou skupinách zaznamenali vyjádření potřeby zlepšení metodologie výuky titulárních jazyků, kvality učebních materiálů či jejich dostupnosti. V podstatě jsme se ani v jedné skupině nesetkali s názorem, který by vyjadřoval absolutní spokojenost s aktuálním stavem jazykové situace v příslušné zemi. V podkapitolách 1.4.1 a 1.4.2 jsme se snažili přiblížit nejaktuálnější snahy vlád momentální stav zlepšit. Kdybychom měli vybrat konkrétní příklady reflektující názory obyvatel, zmínili bychom v případě Kazachstánu kritiku přechodu na latinku, jež by měla být dokončena již tento rok (Bekzhanova a Makoelle, 2022, s. 2), avšak respondent KZ04¹¹⁴ ji ze své zkušenosti vnímá jako chaotickou a nedostatečně zorganizovanou. Když se podíváme naopak na aktuální dění v Kyrgyzstánu v nejnovějších článcích (Chvan, 2025, online)¹¹⁵, které naznačuje odpor veřejnosti k různým opatřením zavazujícím k ovládnutí kyrgyzštiny, je na místě připomenout si slova respondenta KG03¹¹⁶, který varuje, že příliš rychlý přechod by obyvatelům mohl způsobit šok.

4.4 Ruština v roli lingua franca

Obavy spojené s jazykovými změnami jsou zcela pochopitelné. Zvyk je železná košile a zakořeněnost ruštiny v Kazachstánu a Kyrgyzstánu je pro mnohé přirozenou součástí života. K uzavření této diskuse lze dodat, že jazykové biografie potvrdily silnou pozici ruštiny, která je stále lingua franca postsovětského prostoru i společný jazyk mezietské komunikace. Jak tvrdí Louč (2010, s. 74), je nelogické ve smíšené skupině hovořit více jazyky, když existuje jeden společný. V první kapitole jsme citovali Grenoble (2006, s. 457), podle níž mělo krátce před rozpadem Sovětského svazu rusky mluvit až 81 % všech obyvatel. Naši respondenti se sice narodili v již samostatných republikách, ale přesto od nich zaznívaly různé případy využití ruštiny při komunikaci ve skupině příslušníků různých etnických skupin v zemi původu, ale i při komunikaci s jinými studenty regionu na českých

---

¹¹⁴ Respondent KZ04 ve své výpovědi v otázce 15 popisuje aktuální stav přechodu, kdy na základě jeho slov pocítil latinizaci jen ve formě přeložených nápisů oficiálních úřadů či bankovkách apod. Dále dokládá zkušenost z rodiny, jelikož jeho synovec momentálně absoluuje školní docházku v Kazachstánu a tvrdí, že zatím nedošlo k překladu ani jedné učebnice, což hodnotí negativně.

¹¹⁵ Dostupné z: <https://www.dw.com/ru/novyj-zakon-o-azyke-pocemu-obsestvennost-kyrgyzstana-vystupaet-za-veto/a-73202451>

¹¹⁶ Respondent KG03 v otázce 15 popisuje jako vhodný způsob dalšího rozvoje kyrgyzského jazyka postupný a pomalý přechod. Jeho slovy je potřeba zavádět změny krok za krokem, a vyhnout se tak ráznému odklonu od ruštiny.

univerzitách, během cestování v postsovětských zemích nebo při výkonu práce v České republice. To je důkazem, že navzdory sílící roli národních jazyků zůstává ruština důležitým komunikačním nástrojem a stále je součástí jazykového repertoáru značné skupiny obyvatelstva.

4.5 Omezení výzkumu a podněty pro další bádání

Jak bylo vysvětleno ve druhé kapitole při představení metodologie, ještě před samotným začátkem sběru dat a návrhem konkrétního výzkumného designu jsme se rozhodli tento výzkum situovat do České republiky, a zaměřit se tak na potenciální informanty původem z cílového regionu. V tomto kontextu se jednalo o určité omezení ve výzkumném procesu, jelikož nám z některých výpovědí vyplývá, byť jen v ojedinělých případech, že respondenti postupně začínají ztrácet propojení se svou rodnou zemí. S tímto rizikem jsme však při plánování počítali, a proto se většina otázek zaměřila na jejich zkušenosti získané v průběhu let života v zemi původu. Další výzvou, které jsme při výzkumu čelili, byla obsáhlost získaných kvalitativních dat, což vedlo ke snížení plánované kvóty z 10 respondentů na 8 pro každou zemi. Ačkoli bylo původním záměrem získat co možno největší počet relevantních svědectví, byly jsme nuceni se v procesu sběru dat situaci přizpůsobit a přiblížit rozsah kritériím vhodným pro bakalářskou práci.

Účast na tomto výzkumu nebyla podmíněna etnickou příslušností respondentů a účastníkem se mohl stát každý obyvatel Kazachstánu nebo Kyrgyzstánu bez ohledu na svůj etnický původ. Tento přístup se následně projevil ve složení zkoumaných skupin, poněvadž skupina kazašská byla výrazně multietnická oproti skupině kyrgyzské. Domníváme se, že tento faktor může do určité míry ovlivňovat výpovědi a zkušenosti respondentů, a zároveň naznačuje cestu, kterou by se mohl ubírat další výzkum. Ať už by se jednalo o výzkum zaměřený na představitele titulárních etnik, nebo naopak na zástupce dalších etnických skupin, musela by být tato otázka kvůli své mimořádné komplexnosti důkladně promyšlená. Pro lepší představu poslouží případ z našeho výzkumu: Jeden z respondentů, který sám sebe označil jako Kazacha, uvedl, že jeho babička byla jiné etnické příslušnosti a kazašsky nikdy neuměla. Vystává tak otázka, kolik generací v rodinné linii je vhodné zohlednit při určování etnické příslušnosti a jak s těmito faktory dále pracovat.

Závěr

Kvalitativní výzkum realizovaný v rámci této bakalářské práce si kladl za cíl zjistit, jak respondenti původem z Kazachstánu a Kyrgyzstánu žijící v České republice vnímají současné postavení ruštiny v jazykové realitě své rodné země. K dosažení tohoto cíle bylo představeno šest dílčích výzkumných cílů, které se současně promítly do formulace šesti výzkumných otázek. Tematické okruhy obsažené jak v cílech, tak ve výzkumných otázkách, tvořily jádro obsahu šestnácti individuálních rozhovorů s dotazovanými, jež posloužily ke sběru dat. Na základě výstupů rámcové analýzy byla tato data následně interpretována prostřednictvím dvou skupinových jazykových biografií, poskytujících informace ke všem definovaným tematickým okruhům. Výsledky naznačují, že metodologie zvolená pro tento výzkum byla efektivní a její aplikací byla získána relevantní svědectví, která by jiným způsobem možné získat nebylo.

Informace obsažené v jazykových biografiích umožňují vyvodit závěr, že ruština si v regionu nadále udržuje silný vliv důsledkem historické kontinuity. Současně však přetrvává snaha o rozvoj národních jazyků, ačkoliv je nutné poznamenat, že některé pokusy o zlepšení situaci naopak více komplikují. Domníváme se, že Kazachstán i Kyrgyzstán potřebují nastavit dlouhodobý proces, který by dokázal nalézt rovnováhu mezi rozumnou mírou zachování ruštiny a progresivním rozvojem národních jazyků. Konkrétních příkladů, co kazašské a kyrgyzské společnosti ve vztahu k titulárním jazykům schází, tato práce obsahuje mnoho. Co však evidentně funguje dobře, je míra uvědomění si potřeby národní jazyky dále aktivně rozvíjet a podporovat.

Výsledky této práce mohou být přínosné především pro jiné badatele zabývající se otázkou používání ruštiny v postsovětském prostoru. Biografický výzkum na téma Střední Asie v našem akademickém prostředí není dosud příliš rozšířený, a tato práce proto představuje významný příspěvek, jenž má nejen přiblížit jazykovou situaci v Kazachstánu a Kyrgyzstánu, ale zároveň i zvýšit obecné povědomí o těchto zemích a dopomoci k lepšímu porozumění aktuálnímu vývoji, který tam probíhá. Na příkladu našich respondentů lze potvrdit, že mnozí obyvatelé původem z Kazachstánu a Kyrgyzstánu žijí v současnosti i v České republice, a proto bychom přirozeně měli věnovat pozornost lepšímu pochopení jejich kulturního a jazykového původu.

V průběhu našeho výzkumu také vyvstaly otázky, které nebyly původně předpokládány. Z toho důvodu by další výzkum, pokud by byl zrealizován ve smyslu navrženém v diskusi, mohl námi získané poznatky dále doplnit a tvořit komparativní pár k ještě hlubšímu

prozkoumání jazykové reality Kazachstánu a Kyrgyzstánu, případně jen jedné z těchto zemí. Takové doplnění by mohlo přispět k celistvějšímu pohledu na současný stav jazykové situace s ohledem na etnickou identitu.

Použité prameny a zdroje

Tištěné zdroje

- BAČÍKOVÁ, Mária. a JANOVSÁ, Anna. *Základy metodológie pedagogicko-psychologického výskumu: Sprievodca pre študentov učiteľstva*. Košice: ŠafárikPress, 2018. ISBN 978-80-8152-695-4.
- BEITIN, Ben. Interview and Sampling: How Many and Whom. In: GUBRIUM, Jaber. *The SAGE Handbook of Interview Research: The Complexity of the Craft*. Second edition. Los Angeles: SAGE Publications, Inc., 2012. s. 243-253. ISBN: ISBN 978-1-4129-8164-4.
- BIERNACKI, Patrick a WALDORF, Dan. Snowball Sampling. In: *Problems and Techniques of Chain Referral Sampling in Sociological Methods & Research*, Vol. 10 No. 2. s. 141-163, Sage Publications, Inc., 1981.
- DECSI, Karol a STAROŇOVÁ, Katarína. *Techniky vedeckého písania v spoločenských vedách*. Bratislava: Ústav verejnej politiky FSEV UK, 2009. ISBN 978-80-89244-49-2.
- EGER, Ludvík a EGEROVÁ, Dana. *Metodologie výzkumu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2022. ISBN 978-80-261-1108-5.
- FIERMAN, William. *Language and Education in Post-Soviet Kazakhstan: Kazakh-Medium Instruction in Urban Schools*. The Russian Review, Vol 65 (1), 2006. s. 98-116.
- FRANCESCHINI, Rita a Miecznikowski, Johanna. *Leben mit mehreren Sprachen: Sprachbiographien – Vivre avec plusieurs langues: Biographies langagières*. Bern: Peter Lang, 2004. ISBN 3-03910-340-7.
- FRANCESCHINI, Rita. Sprachbiografien: das Basel-Prag-Projekt (BPP). In: FRANCESCHINI, Rita a Miecznikowski, Johanna. *Leben mit mehreren Sprachen: Sprachbiographien – Vivre avec plusieurs langues: Biographies langagières*. Bern: Peter Lang, 2004. s. 121-145. ISBN 3-03910-340-7.
- GALE, Nicola.K. et al. 2013. *Using the Framework Method for the Analysis of Qualitative Data in Multi-disciplinary Health Research*. BMC Medical Research Methodology 2013, 13:117.
- GENZOR, Jozef. *Jazyky světa: Historie a současnost*. Brno: Lingea, 2015. ISBN 978-80-7508-061-5.
- GIGER, Markus. Jazyk jako symbol a rituál: Otázka funkčních domén běloruštiny. In: *Cesty k národnímu obrození: Běloruský a český model*. s. 284-310. ISBN 80-239-8444-6.
- GLÜCK, Helmut. *Metzler Lexikon Sprache*. Weimar: Verlag J. B. Metzler, 2000. ISBN 3-476-01519-X.

- GRENOBLE, Lenore. *Language Policy in the Soviet Union*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 2003. ISBN 1-4020-1298-5.
- GRENOBLE, Lenore. Language Education Policy in Soviet Successor States. In: BROWN, Keith. *Encyclopedia of Language & Linguistics: Second Edition Volume 6*. Oxford: Elsevier, 2006. ISBN 0-08-044299-4.
- HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- ISAACS, Rico. *Film and Identity in Kazakhstan: Soviet and Post-Soviet Culture in Central Asia*. London: I. B. Tauris, 2018. ISBN 978-1-78453-838-5.
- JAEGER, Friedrich. *Enzyklopädie der Neuzeit*: Band 6. J.B. Metzler, 2005. 978-3-476-01935-6.
- JOHANSON, Lars. Kyrgyzstan: Language Situation. In: BROWN, Keith. *Encyclopedia of Language & Linguistics: Second Edition Volume 6*. Oxford: Elsevier, 2006. s. 275-276. ISBN 0-08-044299-4.
- JOHANSON, Lars. Turkic Languages. In: BROWN, Keith. *Encyclopedia of Language & Linguistics: Second Edition Volume 13*. Oxford: Elsevier, 2006. s. 161-164. ISBN 0-08-044299-4.
- KOLSTOE, Paul. *Russians in the Former Soviet Republics*. London: Hurst & co/Indiana University press, 1995. ISBN 978-0253329172.
- LANSFORD, Tom. *Political Handbook of the World 2020-2021*. CQ Press, 2021. ISBN 9781544384719.
- LEWIS, E. Glyn. *Multilingualism in the Soviet Union: Aspects of Language Policy and its Implementation*. Haag: Mouton, 1972. ISBN, 9027933995.
- Lingea velký slovník rusko-český a česko-ruský*. Brno: Lingea, 2009. ISBN 978-80-87062-65-4.
- LOUČ, Michal. *Vlast jsou Čechy, domov je Chorvatsko*. In: Přehled kulturních, literárních a školních otázek 28, 2010. s. 73-81.
- LOWE, Robert. Nation Building and Identity in the Kyrgyz Republic. In: EVERETT-HEATH, Tom. *Central Asia: Aspects of Transition*. London: Routledge, 2003. ISBN 9780203451359.
- MAYRING, Philipp. 2002. *Einführung in die qualitative Sozialforschung*. Weinheim und Basel: Beltz Verlag. ISBN 3-407-25252-8.
- MILES, Matthew.B. a HUBERMAN, A.Michael. 1994. *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks: Sage Publications. ISBN 978-0803955400.

- MILROYOVÁ, Lesley. a GORDON, Matthew. 2012. *Sociolingvistika: Metody a interpretace*. Univerzita Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-2125-8.
- MIŠOVIČ, Ján. 2019. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Sociologické nakladatelství. Praha. ISBN: 978-80-7419-285-2.
- MUHAMEDOWA, Raihan. *Kazakh: A Comprehensive Grammar*. New York: Routledge, 2016. ISBN: 978-1-138-82863-6.
- MUZAFFAR, Abylai et al. *Echoes of War: Public Perception of the Russian-Ukrainian War in Central Asia: Analytical report*. Astana: Paperlab, 2024. ISBN neuvedeno.
- MYSTRÍK, Jozef. *Lingvistický slovník*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2002. ISBN 80-08-02704-5.
- NEKVAPIL, Jiří. 2001. Jazykové biografie a analýza jazykových situací: k osudům německé komunity v České republice. In: *Časopis pro moderní filologii 83 (2)*: 65-79.
- NEKVAPIL, Jiří, SLOBODA, Marián a WAGNER, Peter. *Mnohojazyčnost v České republice: Základní informace. – Multilingualism in the Czech Republic: Basic Information*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-581-4.
- ONDREJOVIČ, Slavomír. *Jazyk, veda o jazyku a societa: Sociolingvistické etudy*. Bratislava: Veda, 2008. ISBN 978-80-224-0994-0.
- ORUSBAEV, Abdykadyr, MUSTAJOKI, Arto a PROTASSOVA, Ekaterina. *Multilingualism, Russian Language and Education in Kyrgyzstan*. In: PAVLENKO, Aneta. *Multilingualism in Post-Soviet Countries*. Great Britain: MPG Books Ltd., 2008. ISBN 978-1-84769-087-6.
- Oxford ilustrovaný anglický výkladový slovník*. Bratislava: Slovart ISBN 978-80-556-0333-9.
- PAVLENKO, Aneta. *Multilingualism in Post-Soviet Countries*. Great Britain: MPG Books Ltd., 2008. ISBN 978-1-84769-087-6.
- REAGAN, Timothy. Language Planning and Language Policy in Kazakhstan. In: *Kirkpatrick, Andy a Liddicoat, Anthony J. The Routledge International Handbook of Language Education Policy in Asia*. New York: Routledge, 2019. ISBN 978-1138955608.
- RIPKA, Ivor. Další smerovanie teritoriálne zameraných výskumov. In: ONDREJOVIČ, Slavomír. *Sociolingvistika a areálová lingvistika*. Bratislava: Veda – Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1996. ISBN 80-224-0479-9.
- RITCHIE, Jane a SPENCER, Liz. Qualitative data analysis for applied policy research In: BRYMAN, Alan a BURGESS, Robert (eds.) *Analyzing Qualitative Data*. London : Routledge, 1994. s.173-194. ISBN 978-0415060639.
- ROUX, Jean-Paul. *Dějiny Střední Asie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-867-9.

- SALDAÑA, Johnny. *Fundamentals of Qualitative Research*. New York: Oxford University Press Inc., 2011. ISBN 978-0-19-973795-6.
- STRANJIK, Helena. *Krajané v Chorvatsku a jejich jazykové biografie*. Praha: Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-5446-1.
- SHEGEBAYEV, Maganat. Linguistic Diversity and Business Communication in Today's Kazakhstan. In: SLOBODA, Marián, LAIHONEN, Petteri a ZABRODSKAJA, Anastassia (ed.). *Sociolinguistic Transition in Former Eastern Bloc Countries: Two Decades after the Regime Change*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2016. ISBN 978-3-631-66272-4.
- SLOBODA, Marián. Doslov: Jazyková autobiografia jako osobná výpoveď, inšpirácia a metóda. In: VASILJEV, Ivo. *Život s více jazyky: Jazyková autobiografie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-120-0.
- SLOBODA, Marián, LAIHONEN, Petteri a ZABRODSKAJA, Anastassia (ed.). *Sociolinguistic Transition in Former Eastern Bloc Countries: Two Decades after the Regime Change*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2016. ISBN 978-3-631-66272-4.
- SKORVID, Sergej. České modlitby a písně psané cyrilicí ze severního Kavkazu a Sibíře. In: SLAVIA časopis pro slovanskou filologii. ročník 90 (3), 2021.
- SMAGULOVA, Juldyz. 2008. Language Policies of Kazakhization and Their Influence on Language Attitudes and Use. In: PAVLENKO, Aneta. *Multilingualism in Post-Soviet Countries*. Great Britain: MPG Books Ltd., 2008. ISBN 978-1-84769-087-6.
- STRINGER, Alex. Soviet Development in Central Asia. In: EVERETT-HEATH, Tom. *Central Asia: Aspects of Transition*. London: Routledge, 2003. ISBN 9780203451359.
- SULEIMENOVA, Eleonora a SMAGULOVA, Juldyz. *Kazakhstan: Language Situation*. In: BROWN, Keith. *Encyclopedia of Language & Linguistics: Second Edition Volume 6*. Oxford: Elsevier, 2006. s.175-177. ISBN 0-08-044299-4.
- ŠTÚR, Ludevít. *Nárečja slovenskuo*. Tlačjareň K. F. Wiganda: Bratislava, 1846.
- VIHMAN, Virve-Anneli a BARKHOFF, Jürgen. *The Shaping of Linguistic Identity in Europe*. Peter Lang Verlag, 2014. ISBN 978-3-0343-0957-8.
- VYDRA, Zbyněk, et. al. *Dějiny Ruska*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-324-2.
- WANG, Jinjun a YAN, Ying. The Interview Question. In: GUBRIUM, Jaber. *The SAGE Handbook of Interview Research: The Complexity of the Craft*. Second edition. Los Angeles: SAGE Publications, Inc., 2012. s. 231-242.. ISBN: ISBN 978-1-4129-8164-4.
- ZHARKYNBEKOVA, Sholpan a AIMOLDINA, Aliya. The Role of English Language in the Context of New Language Policy Implementation in Kazakhstan. In: SLOBODA, Marián,

LAIHONEN, Petteri a ZABRODSKAJA, Anastassia (ed.). *Sociolinguistic Transition in Former Eastern Bloc Countries: Two Decades after the Regime Change*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2016. ISBN 978-3-631-66272-4.

ZHARKYNBEKOVA, Sholpan a AKYNOVA, Damira. Ethnic minorities in Kazakhstan: Analysis of Language Preferences among High School Students. In: SLOBODA, Marián, LAIHONEN, Petteri a ZABRODSKAJA, Anastassia (ed.). *Sociolinguistic Transition in Former Eastern Bloc Countries: Two Decades after the Regime Change*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2016. ISBN 978-3-631-66272-4.

КОМИТЕТ ЯЗЫКОВОЙ ПОЛИТИКИ МИНИСТЕРСТВА НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН. *Социологические и аналитические исследования по вопросам языковой политики в Республике Казахстан*. Astana: EcoVid, 2023. ISBN 978-601-08-3524-5.

ПРАВИТЕЛЬСТВО КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ. *Программа развития государственного языка и совершенствования языковой политики в Кыргызской Республике на 2021–2025 годы*. 2020.

Elektronické knihy a odborné články

ALPATOV, Vladimir. The history of the internationalization of Russian. In: Mustajoki, Arto, Protassova, Ekaterina a Yelenevskaya, Maria. *The Soft Power of the Russian Language Pluricentricity, Politics and Policies*. [online]. London: Routledge, 2019. s. 13-20. eBook ISBN 9780429061110. [cit. 2025-06-26]. Dostupné z: <https://doi.org/10.4324/9780429061110-12>.

BEKZHANOVA, Zhazira a MAKOELLE, Tsedisio Michael. *Latinization of the Kazakh Alphabet: Implications for Education, Inclusion and Social Cohesion in Kazakhstan*. [online]. 2022. [cit. 2025-06-20]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/21582440221138820>.

BUCHOLTZ, Mary. 2000. *The politics of transcription*. In *Journal of Pragmatics*, 32(10), s. 1439–1465. [online]. [cit. 2025-06-20]. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(99\)00094-6](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(99)00094-6).

FIEDLER, Sabine a BROSCH, Cyril Robert. Esperanto. *Lingua Franca and Language Community*. [online]. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2022. [cit. 2025-07-20]. ISSN: 1572-1183. Dostupné z: <https://www.jbeplatform.com/docserver/fulltext/9789027257536.pdf>.

FIERMAN, William. Russian in Post-Soviet Central Asia: A Comparison with the States of the Baltic and South Caucasus. [online]. In: *Europe-Asia Studies*. 2012, Vol 64 (6), s. 1077-1100. [cit. 2025-07-20]. Dostupné z: <http://doi.org/10.1080/09668136.2012.691722>.

GOLDSMITH, Laurie. Using Framework Analysis in Applied Qualitative Research. [online]. In: *The Qualitative Report 2021 Volume 26*, Number 6, s. 2061-2076. Dostupné z: <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2021.5011>.

- KOSMARSKAYA, Natalya a SAVIN, Igor. Between Emotions and Pragmatism: The Russian Language in Kazakhstan and the 'Russian Factor' In: *Edinburgh University Press eBooks* [online]. 2021, s. 68-91 [cit. 2025-05-22]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/359774992>.
- KREINDLER, Isabelle. Multilingualism in the Successor States of the Soviet Union. In: *Annual Review of Applied Linguistics*. [online]. 1997, Vol. 17, s. 91-112. Cambridge University Press, 1997. 0267-1905/97. [cit. 2025-03-20]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S0267190500003299>.
- MARKOVÁ, Alena. 2022. Society and Language: Debates Surrounding the National Language in Belarusian Society at the Beginning of the 1990s. In: *Historická sociologie*. [online]. Vol. 14 (2), 2022. s. 27-48. [cit. 2025-07-15]. Dostupné z: <https://doi.org/10.14712/23363525.2022.15>.
- MARKOVÁ, Alena. „Bělorusizační epizoda“ v procesu formování běloruského národa. [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2011. Disertační práce. [cit. 2025-07-10]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/35230>.
- MACKŮ, Richard. *Rozvoj kompetence k řešení problémů na kurzech Filozofie pro děti a Výchovy zážitkem*. [online]. Brno: Masarykova Univerzita, 2014. Disertační práce. [cit. 2025-05-15]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ohvug/disertacni_prace_Macku_R.pdf.
- McMULLIN, Caitlin. 2023. *Transcription and Qualitative Methods: Implications for Third Sector Research*. In *Voluntas* [online] (2023) 34:140–153. [cit. 2025-07-08] Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s11266-021-00400-3>.
- PAVLENKO, Aneta. *Language rights versus speakers' rights: on the applicability of Western language rights*. [online]. Springer, 2011, Vol. 10, s. 37–58. [cit. 2025-07-08]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10993-011-9194-7>.
- PAVLENKO, Aneta. Russian as a Lingua Franca. In: *Annual Review of Applied Linguistics* [online]. Cambridge University Press, 2006. s. 78–99. 0267-1905/06. [cit. 2025-03-10]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S0267190506000055>.
- SHAIBAKOVA, Damina. The Russian language in Kazakhstan in the 21st century In: Mustajoki, Arto, Protassova, Ekaterina a Yelenevskaya, Maria. *The Soft Power of the Russian Language Pluricentricity, Politics and Policies*. [online]. London: Routledge, 2019. s. 123-133. eBook ISBN 9780429061110. [cit. 2025-07-08]. Dostupné z: <https://doi.org/10.4324/9780429061110-11>.
- SMAGULOVA, Juldyz. Kazakhstan: *Language, identity and conflict*. In: *Innovation*. [online]. Vol. 19, 2006, s. 303–320. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13511610601029854>.

- SMAGULOVA, Juldyz. *The Re-Acquisition of Kazakh in Kazakhstan: Achievements and Challenges*. [online]. 2016. s. 89-107. [cit. 2025-03-10]. Dostupné z: <https://www.academia.edu/28807347/5>.
- SMAGULOVA, Juldyz: *When language policy is not enough* [online]. In: International Journal of the Sociology of Language [online]. De Gruyter Mouton, 2021. s. 265-269 [cit. 2025-06-20]. ISSN 0165-2516. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/ijsl-2020-0101>.
- TAGAEV, Mamed a PROTASSOVA, Ekaterina. Russian in Kyrgyzstan: Status, Functioning, and Collisions between Languages. In: Mustajoki, Arto, Protassova, Ekaterina a Yelenevskaya, Maria. *The Soft Power of the Russian Language Pluricentricity, Politics and Policies*. [online]. London: Routledge, 2019. s. 134-149. eBook ISBN 9780429061110. [cit. 2025-06-26]. Dostupné z: <https://doi.org/10.4324/9780429061110-12>.
- TLEPBERGEN, Dinara, AKZHIGITOVA, Assel a ZABRODSKAJA, Anastassia. Bottom-Up Approach to Language Policy and Planning in Kazakhstan. [online]. MDPI, 2022. [cit. 2025-02-20]. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/soc13020043>.
- ZAHÁLKOVÁ, Tereza. *Jazyková biografie třetí generace řecké menšiny v České republice*. [online]. Praha: Univerzita Karlova. Bakalářská práce. [cit. 2025-01-07]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/87395>.
- КОСМАРСКАЯ Наталья. Русскоязычное культурное пространство в центральной азии: истоки, параметры, перспективы. In: Актуальные проблемы евразийской интеграции. [online]. Центральная Евразия 1 (1) 2018, s. 240–271. [cit. 2025-05-20]. Dostupné z: <https://www.academia.edu/37453936>.

Oficiální weby státní správy

- National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic. *Kyrgyzstan: Brief Statistical Handbook*. Biškek, 2025. [online]. Dostupné z: <https://www.stat.gov.kg/media/publicationarchive/6c2a81bf-3d53-4066-83c9d27d0d2a2d29.pdf>.
- Кабинет Министров Кыргызской Республики. Конституция Кыргызской Республики. [online]. Dostupné z: <https://www.gov.kg/ru/p/constitution>.
- Конституция Республики Узбекистан. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://constitution.uz/ru/clause/index>.
- Министерство иностранных дел Республики Таджикистан. Конституция республики Таджикистан. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://mfa.tj/ru/main/tadzhikistan/konstitutsiya>.
- Национальный статистический комитет Кыргызской Республики. Статистика о детях – Образование. [online]. [cit. 2025-07-11]. Dostupné z: <https://stat.gov.kg/ru/statistika-o-detyah/obrazovanie/>.

Официальный сайт президента Кыргызской Республики. Подписан конституционный Закон «О государственном языке Кыргызской Республики». [online]. [cit. 2025-07-02]. Dostupné z: <https://president.kg/ru/news/all/24519>.

Официальный сайт Президента Республики Казахстан. Конституция Республики Казахстан. [online]. [cit. 2025-07-01]. Dostupné z: https://www.akorda.kz/ru/official_documents/constitution.

Портал gov.kz. Концепция развития языковой политики в Республике Казахстан на 2023–2029 годы. [online]. [cit. 2025-06-12]. Dostupné z: <https://www.gov.kz/memleket/entities/kyzylorda-sayasat/press/article/details/206305?lang=ru>.

QazStat бюро национальной статистики. Численность населения Республики Казахстан по отдельным этносам и возрастным группам (на начало 2025 г.). [online]. [cit. 2025-07-30]. Dostupné z: <https://stat.gov.kz/ru/industries/socialstatistics/demography/publications/281562/>.

QazStat бюро национальной статистики. [online]. [cit. 2025-07-30]. Dostupné z: <https://stat.gov.kz/ru/>.

Центральная комиссия по проведению выборов и референдумов в Туркменистане. Конституция Туркменистана. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.saylav.gov.tm/ru/law?id=2>.

Online články

ISKENDER, Bektour. Meduza. Watch your language: How Kyrgyzstan and Kazakhstan resist Russia's linguistic influence. [online]. [cit. 2025-07-20]. Dostupné z: <https://meduza.io/en/feature/2024/05/03/watch-your-language>.

THE MOSCOW TIMES. Kazakhstan Moves to Promote Its Language Over Russian. [online]. [cit. 2025-07-20]. Dostupné z: <https://www.themoscowtimes.com/2023/10/06/kazakhstan-moves-to-promote-its-language-over-russian-a82689>.

KAKTUS MEDIA. Виктория Мозгачева: Все школы Бишкека ведут обучение на кыргызском языке. [online]. [cit. 2025-07-23]. Dostupné z: https://oper.kaktus.media/doc/528061_viktorii_mozgacheva:_vse_shkoly_bishkeka_vedyt_obychenie_na_kyrgyzskom_jazyke.html.

ИВАНОВА, Александра. Deutsche Welle. В Кыргызстане повышают статус кыргызского языка. [online]. [cit. 2025-07-23]. Dostupné z: <https://www.dw.com/ru/v-kyrgyzstane-povysaut-status-kyrgyzskogo-azyka-po-otnoseniu-k-russkomu/a-73044139>.

ХВАН, Екатерина. Deutsche Welle. Закон о языке: общественность Кыргызстана выступает за вето. [online]. [cit. 2025-07-23]. Dostupné z: <https://www.dw.com/ru/novyj-zakon-o-azyke-rosemu-obsestvennost-kyrgyzstana-vystupaet-za-veto/a-73202451>.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Postup výzkumu.....	26
Obrázek 2: Mapa původu respondentů.....	32

Рђїлоћа 1: Вопросы, использованные в рамках интервью с респондентами

- (1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?
- (2) Какой язык Вы считаете своим родным?
- (3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?
- (4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и казахским/кыргызским языком?
- (5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?
- (6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете или работы в Вашей родной стране?
- (7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?
- (8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?
- (9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?
- (10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем — казахский/кыргызский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?
- (11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или казахского/кыргызского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.
- (12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или казахского/кыргызского языка как конкурентное преимущество?
- (13) Какую роль, по Вашему мнению, играет казахский/кыргызский язык в национальной идентичности Казахстана/Кыргызстана?
- (14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?
- (15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению казахского/кыргызского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

Příloha 2: Questions used in the interviews with respondents

- (1) What languages do you speak and what is your level of proficiency?
- (2) Which language do you identify as your mother tongue?
- (3) Has your level of proficiency in any language ever been an obstacle for you?
- (4) When did you first come into contact with Russian and Kazakh/Kyrgyz in your life?
- (5) What language did you use at home and with your friends?
- (6) Do you have experience studying at university or working in your home country?
- (7) What language did you attend kindergarten, primary and secondary school in?
- (8) In your opinion, was the choice of language for your education influenced by future career considerations or social status?
- (9) Are there any words or expressions you always use in one language or the other?
- (10) What associations do you have with Russian and with Kazakh/Kyrgyz? Are you aware of any stereotypes?
- (11) Have you ever witnessed hostile behaviour or conflict due to the use of Russian or Kazakh/Kyrgyz in your country? If so, please describe the situation.
- (12) Have you ever perceived your knowledge of Russian or Kazakh/Kyrgyz as a competitive advantage?
- (13) In your opinion, what role does Kazakh/Kyrgyz play in the national identity of Kazakhstan/Kyrgyzstan?
- (14) Do you think the attitude toward Russian has changed since the outbreak of the war in Ukraine in 2022?
- (15) What is your personal opinion: Should your country do more in the future to preserve Kazakh/Kyrgyz, or should Russian be preserved instead?

Пříloha 3: Transkripty rozhovorů s respondenty z Kazachstánu

Respondent KZ01

Pohlaví: žena

Věk: 22 let

Místo původu: Almaty

Země původu: Kazachstán

Emigrace do ČR: 2020

Délka rozhovoru: 40 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KZ01: Русский язык – это мой родной язык. Чистый русский язык, потому что он не намешан никакими диалектами. То есть я бы сказала интеллектуальный русский язык, поэтому как-то так, то есть с появлением каких-то необычных слов, которые я могу не знать. У меня базовый казахский именно по теме говорить, представиться, сказать, откуда я и так далее – это без проблем. Когда я читаю, и это исключительно казахский без заимствований в русском, это очень важно, потому что казахский может быть чистый казахский, а может быть с большим количеством заимствований в русском. Я не понимаю, если я читаю, чисто казахский. Если в казахском предложении есть хоть одно русское слово, за которое я могу зацепиться, я вспомню какие-то слова, для меня это критичный момент, потому что если текст чисто на казахском, я теряюсь.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KZ01: Русский.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KZ01: Так по поводу ситуации с казахским языком, если мы говорим с точки зрения практики, мне это не мешает, потому что я живу за границей. И это одна из причин, почему я потеряла почти все пассивные навыки, которые у меня были. Я просто язык не использую. Я не читаю новости на казахском. К сожалению, чаще всего это есть такая тенденция, что новости, которые будут на казахском, они будут очень националистичными. Для меня это скорее неприятный момент по поводу того, что я хотела бы выучить его, потому что я человек, родившийся уже в Казахстане, а не в Советском Союзе и поэтому все равно своей родиной я считаю Казахстан и выросла я там и родилась. Я очень люблю казахский и как лингвист. Для меня этот язык очень интересен.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и казахским языком?

KZ01: Первый контакт с русским языком у меня был естественно в семье. С казахским языком в детском саду.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KZ01: Дело в том, что Казахстан многонациональная страна, поэтому очень редко бывают чисто русские, чисто казахские, чисто корейские семьи. Такое случается, не прям чтобы редко, но, я даже скажу, скорее исключение, чем правило, чтобы человек был не намешан. Это скорее в деревне. Если мы говорим об Алматы, откуда я родом, у нас все намешано. По этой причине ситуация с языком тоже интересная. То есть, во время Советского Союза была, естественно, русификация, большинство народов русифицировались и потеряли свой язык. Эта особенность касается так называемых русских корейцев, кем является моя бабушка, то есть ее мама и ее бабушка еще говорили на корейском, она уже слабо. Моя мама не знает ни слова по-корейски, я из

личных интересов. Тем не менее, как бы, в нашей семье мы говорили исключительно на русском.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KZ01: Нет, я поступила в университет в Чехии.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KZ01: В моем детском саду был прекрасный преподаватель казахского языка. И, как говорит моя бабушка и моя мама, я души не чаяла в казахском, я обожала этот язык, и, когда приходила домой, мне не хотелось говорить на русском. Это был исключительно русский садик, куда ходили дети, которые говорят на русском –русские, кыргызы, узбеки, татары, и так далее. Все говорили на русском и воспитательницы были русскоязычные, но нам преподавали базовый уровень казахского. Потом я пошла в школу. Это был следующий крупный контакт, где появлялись казахи, которые как-то говорят на казахском. С 1-го по 4-й класс нас учили тем же самым вещам, это было бесполезно. Когда я пришла в пятый класс, то есть вместо того, чтобы говорить, меня зовут, нас начинают учить, как писать диктанты. В этот момент происходит зло, перелом. Осознание, что ты не пытаешься выучить этот язык, ты пытаешься найти способы, как его избегать. Как тебе получить хорошую оценку, не прилагая усилий, и тут уже, причем, это не моя единственная история. Следующий крупный контакт, который вот прямо именно оставил какой-то след и заставил меня немножко понимать структуру языка и понимать, что такое казахский, это то, что я занималась плаванием. То есть, я поступила в спорт. школу в 7-м классе и до 10-го класса, соответственно, это и был тот самый контакт спортивный с казахами.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KZ01: Не совсем, это не так, потому что в Казахстане, в Алматы, в основном, как я сказала, русскоязычные школы. Казахских школ мало и чаще всего они ниже уровня. Казахских хороших школ в Алматы ограниченное количество, и они чаще всего частные.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KZ01: Важно упомянуть, что казахи никогда не используют казахский мат в шутку, как это делают русские, и, более того, они не используют его так, как используется русский мат. Для казаха казахский мат – это наивысшая степень оскорбления. На казахском можно еще сказать, например *жаным* – дорогой, или *асыңыз дәмді болсын* – приятного аппетита.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем казахский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KZ01: Я не могу судить по ситуации сейчас, но я могу сказать, точно в момент, когда я уезжала. Это в связи с геополитической ситуацией в России и так далее, но до полномасштабной войны, человек, который говорит на чисто русском, он типа крутой человек. Кто не владеет русским языком, говорит только на казахском, это чаще всего обозначает человека невоспитанного, необразованного, грубого. И даже человек, который может причинить тебе вред, то есть физически. Сейчас, наверное, этого меньше. Более того, в Казахстане до 2010–2015 года казахский язык считался языком низшего класса, не интеллектуалов. В то время русский имел положение языка науки и культуры. Я думаю, что в Казахстане пытаются тоже распылить мнение о том, если ты не говоришь на казахском – уезжай отсюда. Но это сложно, потому что, все-таки, поколение моих родителей не станет переходить на казахский. А молодое поколение часто уезжает. Более того, в Алматы, наверное, молодые люди скорее владеют английским, нежели казахским.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или казахского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KZ01: Я лично нет, потому что моя семья живет в социальном пузыре. Мы прямо сознательно ограничиваем себя от большинства историй, которые происходят в Казахстане. Мы чаще всего ходим в свои места, где мы уже знаем людей, которые там работают, поэтому наше общение с казахоязычными ограничено. Но я читаю комментарии. Это, видимо, всем нравится. Можно зайти в любой паблик Казахстана, где есть хоть какой-то русский язык, там сразу польется. Что самое интересное, зайдешь в подобный паблик, такой же, и там будет говорить кто-то на казахском. Там русскоязычный может прилететь до тебя или еще что-то. То есть это двусторонняя ситуация.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или казахского языка как конкурентное преимущество?

KZ01: Нет, опять-таки по причине того, что я родилась в Алматы. В понимании Казахстана это как родиться в Москве, то есть выше прыгнуть только вот за границу. Это было скорее естественным, нежели каким-то преимуществом. Возможно, если бы я прекрасно говорила на казахском при этом, то да, это могло бы быть моим преимуществом, но опять же ограничено, потому что все-таки таких людей достаточно.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет казахский язык в национальной идентичности Казахстана?

KZ01: Вопрос идентичности сложен. Во-первых, в Советском Союзе он исчез, есть сильное влияние советского прошлого. Да, такой национальности, как казах долго не существовало. Были жузы, то есть где-то с 19-го века примерно там территориально непонятно. Общий язык был тюркский, а не казахский. У всех национальностей был свой язык и русский, потому что эти народы проживали на территории уже Российской империи. Все равно уже говорилось на русском. И естественно,

до распада Советского Союза и обретения независимости Казахстана, учреждения были исключительно на русском. И вот на протяжении почти 100 лет вся система была на русском, а казахский даже письменно не существовал. Казахская письменность, в плане алфавита с кириллицей, это уже показатель того, что язык не был на том уровне, чтобы создавать работы грамотными учеными. Любой человек, родившийся в Советском Союзе, когда его спросят, где ты родился, он скажет я родился в Советском Союзе. Он тебе не скажет, я родился в Казахстане. И остатки казахского языка они находились в деревнях, куда не проникала индустриализация. С точки зрения политики, она имеет ограничения заинтересовать молодое поколение. При помощи агрессии, кстати, очень действенный способ заставить людей говорить на одном языке. Вот Украина примером. Но в Казахстане нет такой сильной агрессии, чтобы всех заставить говорить, более того, разжигается другая агрессия, анти-казахская, люди, которые принципиально не будут учить казахский.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KZ01: Я могу сказать, что в Казахстане есть чисто казахская тема, такая среднеазиатская. Наши люди начали изучать казахский язык не потому, что это язык родины. Во время войны начало приезжать очень много россиян и наши начали естественно поднимать цены, то есть, если ты россиянин, тебе более. Чтобы тебя не обманули, русскоязычные начали как-то изучать казахский язык, чтобы показать, я все-таки казах. У нас же мы официально не поддержали, но мы не выступили против войны. Политика Казахстана она всегда была и будет сидеть на двух стульях, потому что мы геополитически находимся очень небезопасно. Казахстан зависит от России так же, как от Китая.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению казахского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KZ01: Я за то, чтобы русский язык остался в Казахстане и с точки зрения практики, и с точки зрения моих личных чувств, однако если русский язык продолжит таким образом оставаться в Казахстане, скорее всего, переход на казахский будет очень медленным. Но я не уверена, что резкий переход на казахский язык сейчас возможен. Это нужно было делать после распада Советского Союза, как это сделала Эстония или Литва. Русский язык уйдет из Казахстана, это я гарантирую, и это будет как только уедут русскоязычные, русскоязычные казахи, русские корейцы, китайцы и так далее, а их дети уже под влиянием общества начнут говорить на казахском. Но у нас ни один язык не работает, кстати тоже одна из проблем, потому что у нас не работает ни казахский, ни русский. У нас нет людей, которые чисто говорят на казахском, и нет людей, которые чисто говорят на русском. Вот придется в будущем решать вопросы более крупного масштаба, что у нас не хватает кадров.

Respondent KZ02

Pohlaví: muž

Věk: 21 let

Místo původu: Astana

Země původu: Kazachstán

Emigrace do ČR: 2022

Délka rozhovoru: 22 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KZ02: Русский и казахский оба у меня как родные языки, уровень C2.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KZ02: Думаю оба, но, если какой из них ближе ко мне, наверное, казахский.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KZ02: У меня нет, если про себя. Внутри страны, я думаю, на самом деле есть, если, к примеру, люди не знают русского языка. Они могут не получить работу в некоторых местах.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и казахским языком?

KZ02: Насчет казахского языка первый контакт был, когда я родился, потому что, это родной язык и на нем разговаривают мои родители, мои родные. А насчет русского языка первый контакт, наверное, тоже примерно так же, потому что у нас страна межнациональная, и в основном здесь разговор и на русском, и на казахском, поэтому с рождения слышал и этот язык.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KZ02: Дома я общаюсь, в основном, на казахском языке, иногда общаюсь на русском языке с друзьями. Я общаюсь на русском языке, иногда общаюсь на казахском языке. Вот у меня есть друзья, кто разговаривает, только на русском языке, есть друзья, кто разговаривает только на казахском языке. Если у меня есть выбор разговаривать с человеком на каком-либо языке, я бы, скорее всего, выбрал на казахском языке, нежели на русском языке.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KZ02: Я учился в Чехии.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KZ02: У меня все образования, начиная с садика, с начальной школы до конца школы, все было на казахском языке. Именно само образование. У нас в Казахстане в школе, начиная с первого класса, у нас одиннадцатилетнее образование, если считать начальную школу и старшую школу вместе, то будет 11 лет за все. У нас есть курс русского языка, обязательно. Кроме русского можно также выбрать английский дополнительный, он начинается со второго класса, получается в течение 10 лет. Можно изучать одновременно три языка – казахский, русский и английский, но русский и английский – это как отдельный предмет, где мы изучаем грамматику, литературу, и так далее. А все остальные уроки, они на казахском языке.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KZ02: Да, у нас была возможность. То есть, когда я родился, в принципе, было очень много казахских школ. Тоже было очень много русских школ. Мы выбрали казахскую школу, так как мне легче было разговаривать на казахском, чем на русском, когда я был маленьким, потому что дома

мы больше разговаривали на казахском, чем на русском. А если говорить про ситуацию в стране, я считаю, что ребенок идет в школу с русским языком, если родители разговаривают с детьми на русском языке, в основном дома. Я думаю, все больше зависит от того, на каком они дома общаются, потому что сейчас влияние русского языка не такое сильное, как было раньше. Можно работать полностью на казахском языке.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KZ02: Есть такие слова, которые, не перевести на другой язык. Есть связи с литературными особенностями языка. Скажем, к примеру, многие говорят слово *жаным*. Это чисто казахское слово, обычно говорится человеку любимому, детям, когда человек кого-то любит, моя любовь, они говорят как обращение.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем казахский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KZ02: Я думаю, существует стереотип по отношению к казахскому языку. То есть, если человек плохо владеет русским языком в Казахстане, то, скорее всего можно посчитать, что этот человек не из большого города. В основном все люди, кто живет в большом городе, они знают русский язык. Так, скорее всего, этот человек пришел из деревни, из маленького города, поселка. Вот есть такой стереотип насчет русского языка. А если человек общается только на русском языке, хотя и казах и не знает казахского, как бы сказать этот, он больше считается таким, что он не придерживается культуры. Он не патриот. Такое вроде.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или казахского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KZ02: Да, да, такие конфликты происходят и не редко, на самом деле. Когда человек просто не понимает другой язык, бывают люди, которые специально создают такие конфликты. К примеру, есть в Инстаграме и в интернете блогеры, которые приходят в магазины, заходят в общественные места, где не говорят на казахском языке, а говорят только на русском языке, и они требуют начать говорить на казахском. И это чаще всего приводит к конфликту. Это активисты.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или казахского языка как конкурентное преимущество?

KZ02: На самом деле, как конкурентное преимущество, казахский язык. По моему мнению, в больших городах ситуация такова, что многие люди больше разговаривают на русском языке, чем на казахском. Есть люди, которые владеют казахским языком, однако степень их владения варьируется, некоторые люди понимают, но не могут разговаривать на нем или имеют очень малый словарный запас на казахском языке. Я грамотный на казахском, и я мог бы получить конкурентное преимущество на работе.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет казахский язык в национальной идентичности Казахстана?

KZ02: К тому же хочу отметить, что в последнее время идет тренд на казахский язык. Все больше и больше людей общаются на нем, люди начинают изучать казахский язык, даже те, которые никогда казахским не владели. Или был учитель казахского языка, который учил казахский язык казахскому языку людей, которые не знали его, и это было бесплатно.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KZ02: Я думаю, ситуация не сильно изменилась или даже, может больше не изменилась, потому что как бы после начала войны России с Украиной люди были против этой войны. Конечно, люди в Казахстане были против, однако эти люди не ненавидели самих русских. У них не было ничего против языка, а скорее всего, они отвергали правительство, президента, госаппарата и так далее.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению казахского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KZ02: Я считаю, страна должна больше внимания уделять казахскому языку, нежели русскому языку. Я считаю, страна также обязана делать следующие действия, то есть, если эти действия выполняются, я буду рад. Я скажу несколько таких действий: Первое, это если официально весь документооборот, документы в стране будут на казахском языке официально. Второе, это если будут законы новые, которые поддерживают только казахский язык в использовании сервисов, к примеру, если я хочу пойти в магазин, то в магазине они обязаны говорить на казахском языке. Или они обязаны давать мне сервис на казахском языке, но, если я буду говорить на русском, они могут это делать на русском. А если я попрошу сделать это на казахском, то они обязаны это делать, и они могут получить штраф. Сейчас, если человек пойдет в магазин и захочет говорить на казахском, и они не будут отвечать на казахском обратно, он не сможет никак защитить свои права потребителя. Насчет русского языка он исторически у нас был, к счастью, или, к сожалению, и является сейчас доминантным в стране. Скорее всего будет таким оставаться следующие десятилетия. Но я считаю, что страна не обязана сильно фокусироваться именно на самом русском языке. Да, могут быть конфликты, могут быть какие-либо споры с правом русского языка, но я считаю такие конфликты нормальными.

Я считаю, русский язык не должен развиваться в Казахстане как основной язык, потому что это должно быть на территории России, не на территории Казахстана. У нас нет никакой обязанности развивать русский язык, потому что это могут делать сами россияне.

Respondent KZ03

Pohlaví: muž

Věk: 21 let

Místo původu: Taraz

Země původu: Kazachstán

Emigrace do ČR: 2022

Délka rozhovoru: 16 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KZ03: Русский в совершенстве как носитель, казахский знаю, наверное, на уровне A1.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KZ03: Своим родным языком я считаю русский.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KZ03: У меня то, что меня люди не понимали, но это не проблема. Просто я с ними не разговаривал. То, что прям проблема, это я устроился на работу помощником. Надо было документы заполнять и мне пришлось отказаться от работы, потому что документы на русском и казахском. А казахский я не знаю.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и казахским языком?

KZ03: Я русский, но казахстанец. С русским - в семье, и казахский был в школе.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KZ03: Мы общаемся все на русском языке, конечно, и с бабушками, со всеми и в общем везде на русском общаемся. Но у меня есть пара знакомых, которые плохо знают русский и говорят только на казахском. Но можно понять друг друга, но это тяжело, и поэтому они только знакомые, а не друзья. Это тяжело.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KZ03: У меня не было в Казахстане высшего образования.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KZ03: В садике никакого не было казахского, только русский, а в школе это была русская школа. У нас был каждый день казахский, но мы как бы не учили его, по сути. Нам давали такие упражнения, чтобы просто закрыть оценки, потому что учителям это надо было. Вот изучения не было такого, что это как в Чехии, такого не было.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KZ03: Я в нее пошел только потому, что там еще учились мои родители. И они не думали о том, казахский язык или какой-то другой, просто это была хорошая школа, там математика и прочее. Про казахский язык, когда давали, даже и не думали. Сейчас да, об этом уже думают, но тогда об этом даже не думали, когда мы учились.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KZ03: На казахском знаю только матюки.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем казахский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KZ03: Есть один стереотип, но это вот даже не стереотип. Просто, когда именно русский человек знает казахский и начинает на нем внезапно говорить, казахи в шоке от этого. Просто это шокирует многих казахов. Только вот это.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или казахского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KZ03: Я с таким не сталкивался. Вот напрямую, чтобы мне говорили, ты там русский и должен знать казахский, сто процентов с такими не сталкивался. Но какие-то притеснения просто есть, какие-то такие обидные слова в сторону и русских, и в сторону казахов, когда начинаются какие-то потасовки на улице. Но с такими я не сталкивался, что я должен его знать, мне никто об этом не говорил.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или казахского языка как конкурентное преимущество?

KZ03: Вот у меня единственное, это профессия. Как с работой, от которой отказался. Я не знал казахский, но если бы знал его, я бы мог составить конкуренцию людям, которые находились на этой работе. Поэтому, как бы, имеется такое, что, если бы знал, где-то бы проскочил чуть дальше.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет казахский язык в национальной идентичности Казахстана?

KZ03: Ну для казахов, это прям нечто, их язык, их культура. Конечно, для казахов, это важно, чтобы все знали казахский язык, кто живет в Казахстане. Это для них важно знать историю, знать до седьмого колена свою семью. Вот это они любят, казахи. Ну а для меня, это ничего не значит, потому что казахский по мне такой язык, что знал бы я его, просто где-то по работе проскочил бы, а какие-то научные статьи или

что-то в этом роде на казахском не выпускаются. И учить ради этого язык? Я считаю, что все происходит на английском и других языках, поэтому как бы только для казахов, конечно, это важно, им это нужно. Вся история, и так далее. Для меня, для русского человека, это не важно.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KZ03: Именно про русский язык я ничего не слышал. Давайте будем отказываться, такого не было. Просто были какие-то настороженности в сторону России со стороны казахов, что типа может произойти что-то такое. А именно с русским языком нет.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению казахского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KZ03: Должен сохраняться и русский язык, и казахский язык. Для казахов и для Казахстана казахский язык важен, но надо и не забывать про русский язык, как многие казахи хотят это сделать. Вот, потому что казахи, которые обрусевшие и понимающие, они понимают, что в дальнейшем их ребенок без русского языка не сможет куда-то поехать, учиться или вообще что-то делать, зная только казахский язык. И поэтому я считаю, что про русский язык тоже не нужно забывать и относиться к нему нормально. Теперь если смотреть со стороны того, должен ли Казахстан что-то делать для казахского языка, он уже делает, потому что даже та же школа, в которой я учился, она уже перестраивается. Там уже больше казахского упора, предметы на казахском уже, а раньше такого не было. Казахстан уже в этом направлении действует.

Respondent KZ04

Pohlaví: muž

Věk: 24 let

Místo původu: Kostanaj

Země původu: Kazachstán

Emigrace do ČR: 2018

Délka rozhovoru: 30 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KZ04: Я знаю русский, чешский, английский. Знание казахского по теории есть, на практике не особо. Тяжело сказать, потому что я скорее не могу говорить, но я могу составить любую грамматику. Так вышло, что был один хороший преподаватель за все это время, он научил меня только слагать и в общем видоизменять слова. То есть, я могу взять любое слово, его проспрягать и так далее, но я не могу составить с этим словом предложение.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KZ04: Русский.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KZ04: Мой уровень казахского языка никогда не делал у меня проблем. Я даже экзамены в школе на отлично все сдал по казахскому языку. В итоге выпустился с пятерками по казахскому языку, а как я говорю, я не могу говорить. С учетом того, что я никогда не метил в какие-нибудь госструктуры или что-то подобное, мне он особо никогда не нужен был.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и казахским языком?

KZ04: С русским, по сути, с рождения. С казахским, тяжело сказать, в первом классе, где-то так. Если не считать различные вывески вокруг на улице, а именно целенаправленное изучение и попытку разговора, то, скорее всего где-то в этом возрасте. Как я говорил, я родился на севере, а это буквально земля куда скорее отправляли людей на целину. Поэтому в основном там украинское, белорусское, русское население. Казахского населения за моих молодых лет там практически не было.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KZ04: Я родился именно на севере, где в основном русские, украинцы, белорусы и само собой на казахском на севере Казахстана не говорили. Это буквально граница с Россией и казахский никогда там не был особо распространен. Сейчас уже более-менее смешивается. Никогда я не встречал много людей, которые мешали языки между собой. Встретить человека, который бы говорил только на казахском, именно в то время, когда я жил в Казахстане на севере, было практически невозможно. На юге это было возможно, но скажем так, я жил потом на юге в достаточно большом городе. Хотя было время, когда я заезжал в какую-нибудь деревеньку, и там, да *апашки*, *агашки* ходили и говорили исключительно на казахском. Я, собственно, никогда не пытался говорить на казахском.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KZ04: Нет, я не поступал там в университет.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KZ04: Я скажу как в моем городе, в котором я родился, именно в то время. Сейчас по-другому. Была всего одна, казахскоязычная школа. Самое смешное, что она была прямо напротив моего дома, но само собой, я туда

не ходил. Сейчас их уже больше, но как я говорю, где-то 20 лет назад, она была всего одна.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KZ04: Это достаточно сложный вопрос, потому что в основном, как я и говорил, когда я жил на севере, людей, которые действительно говорили по-казахски, в то время было очень мало. Сейчас это достаточно сильно изменилось, потому что в основном, они жили в селах, а сейчас начали переселяться в город. Сейчас казахскоязычного населения стало гораздо больше. Поэтому тогда в основном, просто выбора не было. В казахскую школу шли именно те люди, которые не могли говорить по-русски и выбор был просто очевиден. Сейчас все немного по-другому. Двадцать лет спустя уже есть какой-то выбор. Я сейчас говорю, исключительно про север, юг всегда работал иначе, на юге Казахстана всегда было больше казахскоязычного населения. И там ты мог выбрать: пойти в казахскую школу или в русскую, скорее. Каким языком ты владел больше, как разговаривали в твоей семье, и так далее. Мне этот выбор никогда не стоял, потому что все так вышло, что я по национальности украинец и белорус. Мои бабушки и дедушки приехали во время Второй целины в 60-х годах и соответственно, у меня была исключительно русскоговорящая сфера, все вокруг русскоговорящие, и поэтому особых проблем не было. Все русскоговорящие. Да, и в будущем, когда я уже начал жить на юге Казахстана, там скажем так, что казахский язык не ходил в верхах, если можно, так сказать. Его как бы требовали, но люди им не владели в свое время.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KZ04: Иногда может проскочить *рақмет*, но это, скорее, в шутку.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем казахский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KZ04: По-русски в основном говорили в городах всегда. А в *аулах* оставался казахский. После двухтысячных, была большая волна переселения людей из сел в города. Я жил в то время недолго в Кыргызстане и поэтому для меня это было не очень заметно. А когда я еще жил на севере в своем раннем детстве, там действительно просто не было казахского населения практически. Я жил в достаточно большом дворе, и я знал всех, скажем так, пацанов и девочек из двух огромных домов. И был всего один казахский парень на где-то 20 человек. Сейчас, когда я уже приезжаю к бабушке, просто захожу в дом, и я уже вижу, что это не те люди, которых когда-то я знал. Они уже в основном, все съехали оттуда и сейчас в основном, даже во дворе бегают уже исключительно казахские дети.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или казахского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KZ04: О, есть у меня одна интересная история. Один мой друг по работе часто ходит на суды и вот в один момент настала достаточно интересная ситуация. Суть была уже даже не помню в чем, обвиняют женщину и состоялся суд, все пришли. Она откровенно уже проигрывала. То есть у нее уже просто не было выбора и тут она начинает говорить исключительно на казахском начинает прикидываться, что она не знает русский, само собой суд был полностью на русском. Она начинает буквально прикидываться, что не понимает русского и начинает говорить исключительно на казахском. Судья, как мне сказали, тоже совершенно не владел казахским. Она пыталась скажем так отстрочить таким образом время, что она ничего не понимает. И по итогу все закончилось тем, что сам судья на нее накричал и сказал: «Говорите по-русски». Ну он просто уже знал, что она говорит, потому что половину

заседания она говорила по-русски и в момент она разучилась. Вот такой был случай.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или казахского языка как конкурентное преимущество?

KZ04: Если бы я жил в Казахстане и знал казахский язык, это, скажем, была бы такая галочка для того, чтобы попасть в госструктуру какую-нибудь. То есть это бы мне облегчило путь именно куда-то туда, потому что, когда ты идешь в какое-нибудь учреждение и говоришь: «Я знаю казахский, я могу по нему разговаривать», то скажем так галочка и прием. На русском, я просто на нем все время разговаривал и не знаю, было бы это преимуществом или недостатком. Но как я и говорю, я учился во многих школах, и казахский, в принципе, никогда не преподавали нормально. Сейчас, скорее всего, еще хуже, потому что они уже сколько, лет семь, пытаются на латиницу перейти и все не могут. При этом большинство вывесок на зданиях уже переведено на новую латиницу. Но ни один учебник не переведен на латиницу. У меня сейчас племянник как раз ходит в школу. Уже было прям такое направление, что сделаем казахский на латинице, чтобы он стал более международным языком и так далее. 2025 год ничего из учебных материалов, ничего из государственных документов не переведено на латиницу. Появились только на монетах новые надписи, на банкнотах, и на всяких зданиях прокуратуры, и так далее, большие вывески на латинице. Ну и у полиции на машинах на латинице. В остальном язык абсолютно не переведен. Они, как по мне, не собираются сейчас это делать. И даже не знаю, как я и сказал, что за моих лет никогда не преподавали его нормально. По крайней мере, в тех школах, где я учился. А сейчас, когда они приводят на латиницу, даже те учителя, которые хоть что-то делали, скорее всего перестанут это делать, но это, скорее, касается русскоговорящих школ.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет казахский язык в национальной идентичности Казахстана?

KZ04: Для меня это был всегда скорее именно письменный язык. Для меня скорее был шуткой, чем языком. Но это скорее, потому что я знал, что я не собираюсь оставаться в Казахстане. И как я и говорил, в тех школах, где я учился его толком не преподавали. Я умудрился получить лучшие оценки по казахскому языку и толком не могу на нем разговаривать. Это как минимум странно.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KZ04: Тяжело сказать. Потому что, скажем так, на севере все еще остается огромное количество русского населения. И в принципе, там всем было просто все равно, на юге там своих проблем всегда хватало. Поэтому язык остается языком. Да сейчас достаточно пытаются поддерживать казахский язык, те самые идентичности народа пытаются везде его пропихнуть. Но даже вспоминая, по-моему, это было в семнадцатом году, когда Назарбаев выступал в ООН и в какой-то момент перешел на казахский язык, то есть он начинал свою речь на русском и перешел именно на казахский. И случился такой инцидент, что в зале заседания просто не было переводчика. И в итоге он сказал всю речь, и никто ничего не понял. Собственно, как я сказал, для меня, с моей точки зрения, казахский язык, это скорее сейчас галочка для попадания в госструктуру, чем какая-то необходимая потребность. То есть, да, если бы я родился именно в казахской семье с казахскими корнями, скорее всего, я бы мог немного говорить. Да, это не факт, я сидел с парой чистокровных казахов, которые понимали ровно столько же сколько и я.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению казахского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KZ04: Русский язык сам по себе в любом случае сохранится, потому что даже сейчас достаточно большая иммиграция русского населения. Сейчас его не особо поддерживают, но он все еще там сохраняется и сохранится на долгое время, потому что, как я говорил, большое количество иммигрантов, большое количество даже метисов, и в любом случае, он остается. Что касается казахского языка, да, его надо сохранить и надо поддержать именно с той же самой литературной точки зрения. То есть там была достаточно неплохая казахская поэзия, достаточно интересные тексты. Но в то же время, как я и говорил, в 2018 году, когда начали переход на латиницу, я был уверен, что это убьет язык. Ну собственно, видимо, люди так и подумали, до сих пор этого тянется. Не знаю, чем они тогда думали и до сих пор, как по мне, у них нет логичного плана для этого перехода. Казахский язык нужно поддержать хоть немного, как я говорил. Собственно. Это галочка, как минимум до госструктур и неплохо, что они это сделали, потому что да хоть какая-то идентичность. Помню, когда я еще учился в школе, правительство выпустило что-то подобное о том, что каждое утро дети должны петь казахские песни. Тоже было такое время, просто, чтобы люди, скажем, так хоть немного говорили. Но как итог? Сейчас это выглядит скорее, как «о да, у нас есть казахский язык, мы пытаемся этим гордиться», но по итогу мы его не поддерживаем. С точки зрения правительства, это просто, опять же, галочка, что он у нас есть. Вот мы с ним что-то делаем, но по итогу нет мер направленных именно на какое-то сохранение, поддержание. И по сути, более того тот же самый переход на латиницу, который толком у них не получился, а в итоге не уверен, что будет дальше на самом деле, если они в итоге переведут на латиницу язык, это будет достаточно интересно, но за последние 7 лет, как по мне, даже не было нормальной попытки выпустить хоть какой-то учебник.

Respondent KZ05

Pohlaví: muž

Věk: 29 let

Místo původu: Almaty

Země původu: Kazachstán

Emigrace do ČR: 2014

Délka rozhovoru: 35 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KZ05: Мой основной язык в любом случае русский, потому что я жил в русскоговорящей семье, но я сам казах из Казахстана. На казахском я говорю. Я думаю, условно, B2 казахский у меня есть, потому что я начал говорить на нем достаточно поздно. В возрасте 13–14 лет я только начал говорить нормально. Плюс и чешский язык и английский.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KZ05: Родным языком, как языком общения, считаю русский. Я думаю на русском языке, общаюсь на русском языке. В основном и работаю сейчас даже в туристической фирме, которая рассчитана именно на русскоговорящую аудиторию). Казахский язык для меня родной, но скорее больше в таком эмоциональном понимании, нежели в фактическом, то есть на казахском я не думаю, но я слушаю казахскую музыку, и я люблю казахский язык. Но основной язык общения и знания у меня все равно русский язык.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KZ05: Скорее уровень казахского языка. Русский язык мой родной, и я им владею, как бы в совершенстве.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и казахским языком?

KZ05: Я думаю, все равно от рождения. Я всегда понимал два языка от рождения. Просто говорил я только на русском.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KZ05: У меня семья немножко смешанного рода. У меня отец чистый казах, но при этом он учился в русском классе. Но казахский язык он знает. А мама у меня наполовину казашка. Моя бабушка, она сианька, это китайцы, но не такие классические китайцы. То есть она китайский не знает, она знает русский и у нее русская культура по факту. Мама у меня не говорила на казахском языке, и когда мы родились было принято решение нас воспитывать на русском языке. Папа и русский язык знает, то есть, для него как раз таки два родных языка и родители между собой говорят на русском. Но как бы в Казахстане все знают русский язык, там 90 процентов, наверное, но при этом бабушка говорила с нами и на русском, и на казахском языке с самого раннего детства. И она в целом также разговаривала всегда, в зависимости от того, о чем мы говорили, но с друзьями в частности, я говорил, наверное, 90 процентов на русском языке. В общем-то, скорее фразы вставлялись на казахском языке в таком роде, но основное заключение всегда был русский, потому что у нас было в компаниях очень много национальностей, не только казахи, а русские, корейцы, чеченцы, украинцы и очень-очень много национальностей и общий язык общения, как раз-таки был русский.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KZ05: Нет, я учился до 11-го класса и потом сразу после 18 лет переехал сюда.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KZ05: Я не ходил в садик. Сейчас как бы это более популярно, но в мое время из-за того, что у нас были бабушки и дедушки, которые с нами жили, мы не ходили.

То есть только начальная школа, сразу первый класс. У меня была русская школа, где были и казахские классы, и русские классы. Формат в Казахстане у нас такой идет, что допустим, если человек учится в русском классе, у него есть русский язык, ну как у вас здесь, допустим, чешский, как родной, и казахский язык идет как дополнительный обязательный язык. У русских классов казахский пять раз в неделю, а у казахских классов, наоборот, пять раз русский. Есть и отдельно казахские школы, отдельно русские школы, есть смешанные. Вот моем случае, это было смешано.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KZ05: У меня есть ответ точный. У меня отец, как я сказал, он владеет казахским языком, но учился он на русском языке, и он по образованию математик и в университете учился тоже на русском языке. Он планировал нас, детей, отдать в казахскую школу, чтобы мы в совершенстве знали сразу два языка. В итоге была ситуация, что мой отец был в гостях и к нему подошел племянник спросить, какое-то задание по математике. Это был всего лишь третий класс. И отец понял, что он не сможет понять на казахском языке условия задачи в детской школе. Он знает свободный язык, но не знает технические термины даже для детей, и он подумал, если к нему подойдет ребенок, его же, уже в будущем, а он не сможет ему помочь и объяснить, он будет себя чувствовать неловко. Поэтому нас отправили именно в русский класс. История такая, но пример, допустим, как происходило у моих братьев. Их всех наоборот отправляли в казахские классы. Они там условно лет

до 8–9 лучше знали казахский, но из-за того, что Алматы крупный город, я бы даже сказал больше в обиходе русский. Наверное, они впоследствии начинают говорить на русском чаще, но в школе учатся на казахском и потом в университет идут часто на русском, и они в итоге знают максимально свободно два языка сразу. Это вот случай моих братьев.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KZ05: Когда очень много людей говорят на казахском языке, из-за того, что в свое время он был как-то ограничен при Советском Союзе, очень много слов начинает на казахском языке появляться вот буквально от независимости и эти слова не прижились. То есть, если послушать казахскую речь, я могу смотреть видео на казахском, и они там постоянно вставляют русские слова, потому что люди не знают аналога на казахском. Они есть, но они просто еще не успели устояться в языке. На казахском есть, например слово *харам*, это как запрет. Я часто могу его использовать. Еще *ұят* это скорее именно нарицательно обозначает стыд дословно на казахском языке, но в казахском языке оно имеет больший смысл культурный.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем казахский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KZ05: Я люблю русский язык, мне нравится, как он звучит, как он формулируется, что он свободный сам по себе. Казахский мне тоже нравится. Мне нравится, как он мелодично звучит. Раньше у нас существовало такое понятие, когда я учился в школе, что на казахском языке говорить не модно. И использовалось слово бескультурщина, то есть условно, если человек знает казахский язык, но плохо говорит на русском, его могли в свое время осуждать. Это было там лет 15 назад. Сейчас такого уже нет. То есть сейчас наоборот, могут в обратную сторону пристыдить человека, если человек из Казахстана, а в частности,

даже казах, который не знает родного языка. Вот его могут за это пристыдить.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или казахского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KZ05: Это бывает частенько. У меня в школе были конфликты на этой почве, когда казахские классы меня, наоборот, осуждали, что вот я казах, но не говорю на казахском. Есть один очень хороший мем, рилс-видео, который показывает и высмеивает ситуацию, допустим, там такая ситуация происходит, что парень с девушкой ругаются на русском языке, но они в Казахстане и казахи, в итоге парень ударяет девушку. И подходит к ним взрослый мужчина и говорит, казалось бы, он должен был сказать то, что так нельзя делать. Но он им говорит: «Говорите на казахском языке». Для него это было важнее, чем вот этот факт, что он ее ударил. Это юмористическое видео, но такое бывает. Для людей, как будто бы часто важнее говорить на языковой почве, нежели то какой человек на самом деле.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или казахского языка как конкурентное преимущество?

KZ05: На самом деле, если взять крупные города в Казахстане как Астана и Алматы, знание русского языка дает больше преимуществ, чем знание казахского языка. Если брать общие сферы, условно устроиться куда-то со знанием русского проще будет. Если знаешь два языка, это еще лучше. Если брать государственную сферу, то есть в службах работать, там знание казахского языка обязательно. Я могу рассказать один пример, который существует. Есть такое понятие *оралманы*. Допустим, у нас очень много переселенцев было к нам в Казахстан, корейцы, чеченцы, русские и так далее, очень много людей убежали в конце 20-го века из Казахстана в Турцию, в Китай. Они переехали туда и сохранили обычаи казахские и приобрели какие-то другие в зависимости того, где они находились, то есть условно казахстанцы в Турции не знают

русского языка. Они знают казахский и турецкий. И эти люди начинают возвращаться на историческую родину, их называют *оралманы*. То есть им там предоставляют жилье и так далее, но приколом в том, что вот они приезжают к себе на историческую родину, знают государственный язык этой страны, но они не могут часто себе найти работу, потому что они не знают русского языка.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет казахский язык в национальной идентичности Казахстана?

KZ05: Мне кажется, что Казахстан как раз таки, если не брать Беларусь, самая русифицированная страна бывшего Советского Союза. Если посмотреть, на историю других советских стран, допустим, Узбекистан, они сразу же после 91-го года, обретения независимости перешли на латиницу и на свой язык. В Азербайджане такая же история, в Армении. Я был в Узбекистане и был в Грузии, старшее поколение говорит на русском языке, но младшее поколение, уже их очень мало, кто говорит на русском языке, в этом была проблема. Казахстан в целом, наверное, среди этих всех стран самый мультикультурный, потому что очень много было переселенцев, и я рассказываю своей девушке из России, что у меня в классе было там 20 национальностей, разных абсолютно с точки зрения культуры. Это здорово и классно, как идентичность. Мне кажется, реально, сейчас очень многие пытаются, наоборот, вернуть как-то казахский язык больше, чтобы люди говорили больше на казахском. Иногда могут говорить плохо в сторону русского языка, это мода. Если я говорю на русском языке, в основном меня интересует культура, которая заключается не только в одном языке, но и в каких-то других культурных особенностях. Мне нравится фактор того, что очень много национальностей. Яркий пример, когда мы жили по соседству, кто-то праздновал масленицу, русский праздник, мы вышли на улицу поесть блины. Потом был казахский праздник, моя бабушка что-то делает. Для меня это всегда было очень круто.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KZ05: Я думаю, Казахстан в этом плане меньше, чем другие национальности начал на это реагировать. Во-первых, есть кто-то, наоборот, поддерживающий ту сторону, кто-то другую. Но если посмотреть на людей, у нас не стали отказываться. Как говорили, так говорят.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению казахского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KZ05: Я вообще положительно отношусь, когда там существует два языка в стране или более. Канада как-то существует с французским и английским. Бельгия существует также. Есть множество показателей других стран, где несколько языков. Это окей. Проблема казахского языка заключается в отсутствии квалифицированных преподавателей в целом, в доступности. Вот когда началась война и начали массово приезжать в Казахстан люди из России очень многие из них решили начать изучать казахский язык. Они приехали в чужую страну, они такие: «Нам нужно знать казахский хотя бы на каком-то бытовом уровне», и они сталкивались с такой проблемой, что хороших учителей или курсов просто нет. Тяжело найти. Они как бы есть, но в дефиците. То есть это раз поднять качество учителей, чтобы казахский язык был интересен. Я считаю, что учителя, которые преподавали нам казахский язык были неквалифицированные. Надо делать язык доступнее для граждан, чтобы это не было обязательно за деньги. Яркий пример, в Чехию приехали украинцы, вот у меня как раз девушка преподает чешский язык иностранцам. Хороший пример того, что они могут получить доступность к языку, чтобы потом найти работу, чтобы опять же всем было комфортно и им комфортнее. Да, я люблю русский язык. Существуют причины, почему русский язык появился в Казахстане, понятно. Это все исторические факторы, от которых не деться, не избежать. Если такое случилось, что в Казахстане русский язык

является вторым языком, иногда даже бывает первым, я не вижу ничего плохого. Источник, почему это произошло, плохо. Я там к Советскому Союзу негативно отношусь, к их политике, и так далее, но если с этого всего плохого вышло что-то хорошее, это то, что у меня в классе много национальностей и много друзей абсолютно разных национальностей. Два языка знать - супер. Пускай чем больше языков человек знает, тем более он элементарно развитый, открыт, плюс на русском языке, в любом случае, несмотря на политическую ситуацию, говорит огромное количество людей.

Respondent KZ06

Pohlaví: žena

Věk: 26 let

Místo původu: Ekibastuz

Země původu: Kazachstán

Emigrace do ČR: 2019

Délka rozhovoru: 19 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KZ06: Я в целом знаю казахский, русский, украинский, английский, чешский и немецкий. У русского и казахского, наверное, плюс-минус уровень одинаковый. Но у казахского, все-таки поменьше, чем у русского.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KZ06: Но, скорее всего оба, потому что я ходила в казахский садик изначально. Там были дети и преподаватели, которые говорили только на казахском языке, но дома со мной родители говорили на русском.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KZ06: Вообще я чувствую, что если сейчас меня погрузить обратно в Казахстан, то мне будет не хватать казахского. Объективно, потому что у меня очень давно не было практики. Когда долго не практикуешь язык, он все равно забывается постепенно. А когда я еще жила в Казахстане казахского хватало, потому что я училась на врача. И когда ты приезжаешь на вызовы к пациентам, многие из них не говорят на русском языке вообще. Вам приходится говорить на казахском,

и в целом многие казахи предпочитают не говорить на русском. Даже если его знают.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и казахским языком?

KZ06: С русским от рождения, потому что мои родители говорили на русском языке. С казахским примерно, когда мне было где-то год, может чуть меньше. В целом, у нас очень много друзей казахов, и они приходили в гости, поэтому я казахскую речь тоже раньше воспринимала просто.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KZ06: Мы казахстанцы, но мы не казахи. С родителями мы говорим на русском, они плохо знают казахский. Дед со мной говорил на белорусском, его вообще не смущало, что я его не знаю. А бабушка говорила на русском. С друзьями - смотря какой они были национальности. У меня было очень мало русскоязычных друзей, но в плане по национальности русских, больше было казахов или других национальностей. Поэтому, если ты находишься в окружении одних казахов, обычно мы говорили на казахском. Но если ты уже в компании, где находится несколько людей разных национальностей, то там больше использовался русский.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KZ06: Школа на врача была как средняя профессиональная школа. В университет я поступила в Чехии.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KZ06: У нас есть в стране школы, которые нацелены только на казахский язык, чисто казахские женские гимназии, но я ходила в обычную смешанную школу. У нас было больше часов казахского языка, чем русского языка, но мы изучали оба языка параллельно. А у нас основная часть предметов она, все-таки, велась на русском языке. В садике это были группы для

совсем маленьких детей, и это было на казахском. Туда очень редко брали детей, которые говорят на русском, потому что изначально весь садик для казахскоязычных детей.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KZ06: Я думаю, что да, родители, скорее всего, думали про будущее тоже, потому что они окунали меня вот в эту среду, где я весь день находилась в окружении казахского языка и потом в дальнейшем мне было намного проще, когда ты уже идешь в школу, когда у вас начинается более углубленное изучение языка. Ты уже более-менее понимаешь, что откуда берется и как оно работает, потому что русского языка мне хватало и дома.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KZ06: Только матерные слова на казахском.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем казахский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KZ06: Я даже не знаю, скорее нет. Ну ладно, у казахов есть стереотип, что русские, если вот человек европейской национальности, он сто процентов не понимает, что говорят по-казахски. Это не так на самом деле, но они периодически начинают между собой говорить, что там этот русский, он ничего не поймет и продолжают говорить. Ты такой стоишь и думаешь: «Мне сказать, что я их понимаю или дальше молчать?» А у русских есть стереотип, что есть такое некрасивое слово как *мамбет*. Этим считаются только казахи из *аулов*, которые плохо воспитанные, у них плохое образование и они считают, что как-то так это делится.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или казахского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KZ06: Вот такое было, но такое бывает очень редко. Это обычно какое-то прям недопонимание, и мне кажется, что со стороны русскоязычных людей. Это скорее приезжие русскоязычные, которые вообще не понимают, что от них хотят, потому что так в целом я такого сильно не замечала, наоборот, люди больше тянутся один к другому и пытаются как-то коммуницировать и взаимодействовать в целом. Нет никакой вражды. У нас прям с ранних лет Казахстане обучают тому, что у нас живет 137 национальностей в стране. Мы все разные, мы все говорим на разных языках и это все окей. Поэтому с большей части таких стычек нет, но иногда случаются.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или казахского языка как конкурентное преимущество?

KZ06: Нет. Мне кажется, у нас очень много ребят знает казахский и русский, типа и так, и так, поэтому как бы все более-менее спокойно говорят на обоих языках. И это как-то в моей голове не считалось преимуществом в Казахстане.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет казахский язык в национальной идентичности Казахстана?

KZ06: По-моему, это как основной язык страны, основной язык коренного населения страны. И так есть определенная символика, определенные традиции, которые сквозь время проносит собой.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KZ06: Мне кажется, нет. Я с тех пор в Казахстане не была, но у меня там все еще живут родные, и как бы никто не говорил, что к ним начали как-то плохо относиться. Я знаю, что стали плохо относиться к людям,

к россиянам, которые приезжают в Казахстан. Но к русскому языку, как к таковому, нет, наверное.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению казахского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KZ06: Ну там проживает достаточно много людей, которые говорят на русском языке и от этого никуда не денешься, потому скорее всего, русский язык, он останется, как и казахский язык. Но для развития казахского языка, мне кажется, что это в первую очередь зависит от развития страны, то есть каких-то больше курсов для студентов, более каких-то хороших и качественных, которые предлагают качественное образование, в том числе и студентам из-за рубежа. Возможно развитие киноиндустрии, музыкальной индустрии, какой-то продукции, чтобы это распространялось и люди интересовались этой страной и приезжали, смотрели и, возможно, в дальнейшем изучали язык.

Respondent KZ07

Pohlaví: žena

Věk: 30 let

Místo původu: Almaty

Země původu: Kazachstán

Emigrace do ČR: 2012

Délka rozhovoru: 19 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KZ07: Русский у меня как родной. А казахский, я уже долго, получается, здесь живу, поэтому как бы хуже. Я понимаю, но уже плохо разговариваю. Наверное, сейчас А2.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KZ07: Русский.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KZ07: Ну, часто была проблема, что, например с родственниками было неудобно разговаривать, потому что в Алматы очень много людей говорили по-русски, а если приезжали родственники из других городов, то, например уже было тяжелее. А в другие города я особо не ездила, поэтому особо именно если где-то, то не было проблем, как в большом городе. А в маленьких городах я так особо не была. Но общение именно с родственниками иногда бывало проблемой. И позже, когда я потом приезжала на каникулы, то было неудобно, если идешь куда-то в магазин, и казахский сейчас более популярен стал в последнее время, и немножко неудобно себя чувствовала, потому что я казахский вообще

не использую. И люди, если видят меня, они ожидают, что я говорю по-казахски, а я не говорю по-казахски.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и казахским языком?

KZ07: С самого рождения, я думаю. Потому что родители они со мной по-русски, а мы жили и с бабушкой, и с дедушкой, они наполовину по-русски, наполовину по-казахски. То есть и русский, и казахский одинаково с рождения.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KZ07: Мы дома разговаривали на русском и на казахском. Все мои друзья разговаривали на русском. Были те, кто знали казахский, но вместе мы общались на русском, и в нашей школе всегда был один класс на казахском языке и остальные классы на русском языке. То есть, большинство классов было на русском языке и один класс был на казахском. Мы все равно пересекались и общались с ребятами из другого класса, но с ними мы общались все равно на русском, потому что обычно они по-русски тоже разговаривали.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KZ07: Нет, я училась только в школе. После школы переехала учиться в Чехию.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KZ07: В садик я не ходила, но один год в подготовительный класс перед первым классом, перед начальной школой. И этот подготовительный класс был полностью на казахском, потому что меня туда родители отдали, чтобы я выучила казахский, но как-то оно не сложилось, и в итоге все равно решили отдать в школу с русским языком. Все обучение было на русском, но у нас был обязательный и русский язык, и казахский язык, он у нас был в неделю как минимум четыре раза. То есть, казахский, он

всегда у нас был как обязательный предмет. Но как я школу закончила, казахский уже не использовала, и он уже забылся.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KZ07: Точно не знаю насчет будущего, но они рассказывали, что они переживали, что не смогут мне помогать с домашним заданием, потому что они сами казахский не очень хорошо знают. Мама вообще казахский плохо знает, папа разговаривает на бытовом уровне. Они решили отдать меня в русскую школу, потому что они оба тоже учились в русских школах.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KZ07: Раньше может быть, когда я приехала, сейчас навряд ли. Я это заметила, когда переехала сюда, было очень много ребят из Украины, из России, и когда мы начали общаться, то у них слова и сленг был другой на русском и я больше адаптировалась под них, потому что, если я, например что-то сказала, для них это звучало странно.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем казахский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KZ07: Наверное, единственный стереотип, который мне в голову приходит это то, что если ты разговариваешь по-русски, то тебе проще жить в городе и ты как городской. Если ты, например казах, и не говоришь по-русски, то ты из деревни, как бы не знает как в городе жить, в таком плохом смысле, как приезжий. То есть такой стереотип. Поэтому, когда люди, которые приезжали из маленьких городов или деревень, которые русский плохо знали или говорили с заметным акцентом, то к ним относились, что они хуже немного или они глупее. Но это раньше было, сейчас не знаю как там. Это был такой стереотип, что человек, который не знает русского хорошо, то он как бы менее умный.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или казахского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KZ07: Наверное, я лично с этим не сталкивалась, но как бы слышала, что были случаи, если ты как казах и не говоришь по-казахски, то частая фраза была: Ты казах, ты должен говорить по-казахски. И при этом, если ты не говорил, то уже на тебя смотрели немножко косо. А как бы в такой агрессивной форме, я не вспомню.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или казахского языка как конкурентное преимущество?

KZ07: При переезде в Чехию, конечно, было удобнее говорить по-русски, потому что ты приезжаешь и общаешься с другими студентами и в основном все говорят по-русски. Поэтому, да, это было преимущество. А знание казахского, это конечно преимущество только в Казахстане. Ну, при этом знание казахского тоже дает преимущество, например чтение книг в своем как родном языке. Я не чувствую уже такую близость к казахской культуре, не чувствую, что я как казашка, потому что книги я не читала и особо никогда так близко к культуре не была. Преимущество казахского языка для меня в том, что ты ближе к культуре. Даже если я говорю по-русски, для меня это как будто переведенное.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет казахский язык в национальной идентичности Казахстана?

KZ07: Огромную роль. Тем, как очень много людей в Казахстане все еще говорят по-русски, особенно в крупных городах, то все еще чувствуется идентичность Советского Союза и до сих пор смотрится, как я говорила до этого, что если ты не говоришь по-русски, то ты хуже, глупее, а это был такой стереотип, что закрывали школы на казахском языке и были только школы на русском. То есть, из-за этого многие казахи и мои

родители, и многие другие, которые ходили в русские школы, они не чувствуют такую близость к казахской культуре, потому что все равно и фильмы были на русском, и телевидение, и новости и все как-то ближе именно к России казалось, чем к самому Казахстану. До сих пор чувствуется влияние Советского Союза и кажется, если бы полностью перешли в Казахстане на казахский язык, то была бы уже более такая идентичность именно казахская, а не как постсоветская.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KZ07: Да, абсолютно. Я знаю случаи, что из-за начала войны, казахи тоже начали воспринимать эту ситуацию с войной как личную, потому что тоже влияние русского языка было очень сильное в Казахстане и многие казахи, которые в состоянии говорить на казахском, переключились больше на казахский и предпочитают говорить больше на казахском. Я лично, даже могу сказать, что мое отношение к русскому языку поменялось, потому что я жалею, что я по-казахски не говорю. Хотелось бы говорить и сейчас даже приезжая в Казахстан, не очень хочется говорить на русском, хочется быть ближе к казахскому языку. Даже с тем, что я в Чехии уже живу долго, то да, мое мнение к русскому тоже поменялось.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению казахского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KZ07: Русский язык, он сам по себе, не думаю, что пропадет. Все равно носителей русского языка в Казахстане очень много, но, чтобы, например больше распространить казахский язык, то конечно, очень важно и отношение людей, которые живут в Казахстане. Люди не очень стараются помогать людям, которые по-казахски говорят плохо. Если приезжают иностранцы и они учат казахский, то они более терпеливые к иностранцам, чем к самым казахам. То есть, к человеку, который как

я – я казашка и начну учить казахский – то со стороны носителей казахского будет больше осуждения за то, что я не учила его раньше, когда училась в школе. Не будет такой терпеливости как к иностранцам, хотя они будут учить этот язык таким же способом, как и я. Поэтому очень важны отношения людей, чтобы они относились более открыто. Даже, например, если в Чехии я разговаривала по-чешски, то автоматически ко мне относились лучше, чем если бы я говорила по-английски. В Казахстане, если я казашка и заговорю по-казахски с сильным акцентом, то для них, как будто я уже чужая. Поэтому очень важные именно отношения людей, быть более терпеливые.

Respondent KZ08

Pohlaví: žena

Věk: 28 let

Místo původu: Karaganda

Země původu: Kazachstán

Emigrace do ČR: 2014

Délka rozhovoru: 11 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KZ08: Я знаю русский, чешский, английский и грузинский.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KZ08: Русский.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KZ08: Нет, на русском языке в Казахстане говорят все и мы.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и казахским языком?

KZ08: Я изначально начала говорить на русском языке, а с казахским в 6 лет на школьной подготовке.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KZ08: Со всеми на русском.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KZ08: Я переехала сразу после школы.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KZ08: Да, только на русском. Казахский язык мы учили на уроках в течение 11 лет пять дней в неделю. Возможно, в конце школы у меня был какой-то уровень, но сейчас я уже практически ничего не помню.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KZ08: В Казахстане, в основном, все разговаривают по-русски. Особенно в больших городах, поэтому почти все ходят в русские школы. В казахские школы отдают, наоборот, детей, если хотят, чтобы они выучили казахский. Иначе казахский они не выучат.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KZ08: Нет. Фразы какие-то можно сказать в шутку, но, чтобы его использовать на серьезном, нет, только по-русски.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем казахский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KZ08: На данный момент я не знаю, но, когда я 10 лет назад жила в Казахстане, был стереотип о том, что все городские говорят по-русски, а все, кто из *аулов*, то есть сел и деревень, они говорят по-казахски.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или казахского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KZ08: Не было такого.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или казахского языка как конкурентное преимущество?

KZ08: Знать казахский в Казахстане – это преимущество, так как если работать в государственной структуре, то казахский язык очень помогает. Это одно из обязательных условий для того, чтобы работать в государственных органах. Русский, он не преимущественный, но преимущество русского языка в Казахстане в том, что на нем говорит 80 процентов населения и это подавляющее большинство.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет казахский язык в национальной идентичности Казахстана?

KZ08: Я считаю, что каждая нация должна знать свой язык. Поэтому мне кажется, что они должны его учить и передавать из поколения в поколение эти знания. Все-таки это определенный фактор, один из самых важных для любой национальности.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KZ08: Нет, Казахстан достаточно нейтральное государство. И там не поменялось отношение ни к русскому языку, и в общем, ни к кому. В большинстве люди не принимают какие-либо стороны.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению казахского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KZ08: Учитывая, сколько в Казахстане живет национальностей других помимо казахов, да, русский язык должен быть сохранен. Так, как на протяжении уже долгих лет русский язык является государственным и очень много работы делается на русском языке, и было бы сейчас достаточно тяжело что-то менять. Это бы спровоцировало очень большой отток населения, когда бы начали уезжать люди, которые по-казахски не говорят. Поэтому я думаю, русский язык должен остаться, как есть, а чтобы учили люди

больше казахский, то его больше нужно внедрять в школы. И не просто так, как у меня было, что каждый день у нас был урок казахского языка, а именно по-настоящему продумать какую-то стратегию, как научить детей разговаривать на этом языке. Это не было эффективно. Это была просто бутафория. Будто бы учили казахский, но на самом деле все вышли пустые и абсолютно без знаний.

Příloha 4: Transkripty rozhovorů s respondenty z Kyrgyzstánu

Respondent KG01

Pohlaví: žena

Věk: 25 let

Místo původu: Biškek

Země původu: Kyrgyzstán

Emigrace do ČR: 2021

Délka rozhovoru: 25 min

Jazyk rozhovoru: anglický

Forma rozhovoru: osobně

(1) What languages do you speak and what is your level of proficiency?

KG01: I think Russian is my native language and I like to think I'm fluent in English. With Kyrgyz, that's complicated because I didn't grow up talking it because none of my family really spoke it at home. Only maybe some phrases or something.

(2) Which language do you identify as your mother tongue?

KG01: So, we can say it's Russian.

(3) Has your level of proficiency in any language ever been an obstacle for you?

KG01: I think it has become for sure. When I was growing up, Kyrgyz never was there and now when I go back to Kyrgyzstan, I realize that for non-Kyrgyz speakers it becomes a problem in a daily use - you go to the shops or government agencies or whatever. So, I think, yes, it has become an obstacle. For Russian, in Bishkek probably not. You can still get away and I think most people try to hire someone bilingual. It's not like they have to speak

Russian, but they should know Russian as well. It's also a judgment, you know, if they speak to you first in Kyrgyz and you're stressed. I think people start mostly in Kyrgyz, and if I don't start in Kyrgyz, then I'm like, oh sorry and we just switch.

(4) When did you first come into contact with Russian and Kyrgyz in your life?

KG01: With Russian at home. My parents would probably say some words in Kyrgyz, or my grandparents, but it wouldn't be like they would speak it. So, probably, we can say first grade in elementary school or in kindergarten. From first grade in elementary school, you have it as a foreign language, so yes, that would be it. Everything was taught in Russian, all the teachers also spoke Russian. When I was growing up, for example, we knew that there was only about one Kyrgyz school in the city.

(5) What language did you use at home and with your friends?

KG01: My friends are all Russian-speaking, at different levels, so maybe some know Kyrgyz a bit more, because they come from a Kyrgyz speaking family. But we also communicate in Kyrgyz with my family, with some relatives that live in the village, but I don't speak to them. And if we meet, yeah, there's a language barrier.

(6) Do you have experience studying at university in your home country?

KG01: We can say that I am working here in Czechia and using mostly English and sometimes Russian. Sometimes it has some use to some extent.

(7) What language did you attend kindergarten, primary and secondary school in?

KG01: I was also going to a Russian one because mostly schools are in Russian.

(8) In your opinion, was the choice of language for your education influenced by future career considerations or social status?

KG01: It was never a question. Let's say, the parents knew that they are going to put their kid to this Russian language school because it wasn't like it's a national language school, it's like all schools were like that. And of course, there are some schools that have better status. So, you will have like, probably 10 schools where all families from, I don't know, middle class would try to send their kids. So, it wasn't like a question of language. It was more question of which school is bad, because it was already clear that it will be in Russian. At school, we used to have Kyrgyz, and it would change the number of hours each year was changing, but on average probably it would be two hours a week of the Kyrgyz language. And then we would have Kyrgyz literature class, which was one hour a week, but that was taught in Russian.

(9) Are there any words or expressions you always use in one language or the other?

KG01: There's a word *чыңдоо* which is to describe a messy person that you cannot translate. Also now, when I go home, I try I say *пакмат* in shops. Just, that's all I can say, but that's good.

(10) What associations do you have with Russian and with Kyrgyz? Are you aware of any stereotypes?

KG01: Yes, I know one. When I was growing up Kyrgyz was never like - oh, you should speak it! You should have learnt Russian, because it seemed like if you know Russian really well, you come from a nice family. Kyrgyz was always a lower level, but it's changing. Now, when you meet somebody my age and they would say they need to learn Kyrgyz, you would understand it more. But five years ago, when somebody would have said this, you'd ask why.

(11) Have you ever witnessed hostile behaviour or conflict due to the use of Russian or Kyrgyz in your country? If so, please describe the situation.

KG01: It happened to me on several occasions, when I was somewhere out in public or talking to somebody, for example at the post office. I have been speaking Russian and then there can be a random old man who would be yelling at me to speak Kyrgyz. Such things happen. I don't know if it happens vice versa, when you're speaking Kyrgyz and somebody would tell you to speak Russian. With Kyrgyz, it happened to me many times and this is when you feel ashamed like you should speak it, but also, you wouldn't have felt like this five years ago.

(12) Have you ever perceived your knowledge of Russian or Kyrgyz as a competitive advantage?

KG01: I haven't ever thought Russian would be something that will help me because it's like a base. You know, everyone speaks it here, it's the expectation. If you knew Kyrgyz at B2 level and Russian, then I think it opens a lot more opportunities. Especially nowadays, if you're trying to get a decent job or want to work at state institutions. That's where you absolutely need to know Kyrgyz.

(13) In your opinion, what role does Kyrgyz play in the national identity of Kyrgyzstan?

KG01: It's tricky, because what we are promoting is that you should speak Kyrgyz and that it's very much connected to your national identity. So, I think in that sense it's connected, but me living abroad, I don't feel I need to know Kyrgyz. I don't feel it connects me with my country, and I don't want to be connected. For me, it's not an issue, but I would say that knowing Russian has pluses.

(14) Do you think the attitude toward Russian has changed since the outbreak of the war in Ukraine in 2022?

KG01: No, because we are still a very pro-Russian country. I don't think what's happening in the world specifically affected us. I think, maybe, there's been some distancing of our kind of political leadership from Russia or maybe less Russian influence than when I was growing up. Kyrgyz is becoming more popular. I think in general our government just doesn't want any foreign influence or diversity. Now, it's becoming more a Kyrgyz people majority in the country, but maybe 10 years ago, people would have gone to Russia as migrants and just stayed there and that would be kind of the influence coming from there. Now, it's on a lower level, so a lot of people who are from the villages go to Bishkek and of course they don't really speak good Russian.

(15) What is your personal opinion: Should your country do more in the future to preserve Kyrgyz, or should Russian be preserved instead?

KG01: There's some privilege connected to Russian, and I think it makes my communication s lot easier in certain circles. So, I'm really grateful that I know it, can speak it and can connect to other people, who have similar post-Soviet background. But I mean first thing my country should do is just get their s*** together. Language is the last of their problems.

Respondent KG02

Pohlaví: muž

Věk: 24 let

Místo původu: Biškek

Země původu: Kyrgyzstán

Emigrace do ČR: 2019

Délka rozhovoru: 19 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KG02: Я знаю русский только. Кыргызский разговорный, где-то уровень A2.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KG02: Русский язык.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KG02: Когда я стал старше уже были проблемы, но потом я уехал. Как бы проблематично становилось, не только работа, но в целом общество, люди. Было модно говорить по-русски, раньше все говорили по-русски, но потом это перестало быть модным буквально недавно, вот в 2017–18 году. Стало модно говорить на кыргызском языке, а я им плохо владею, и поэтому мне могли даже сказать: «Говори на кыргызском. Почему ты не говоришь на кыргызском?»

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и кыргызским языком?

KG02: С русским - дома с детства. С кыргызским языком где-то на базаре сначала в детстве, когда со мной разговаривали, и я не понимал ни слова. Вот это первое самое.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KG02: На русском. Бабушка и дедушка между собой свободно говорят по-кыргызски, просто с нами они всегда говорили по-русски. Например, один дедушка был полицейский, другой дедушка, у меня был коммунист. Он был очень сильным патриотом и считал, что СССР - самая сильная страна в мире и будет самой сильной еще долго. По этой причине он со своими детьми разговаривал только на русском языке, так как он думал, что это будущий язык всего мира. С друзьями я разговариваю на русском только, но мои друзья многие дома говорят на кыргызском.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KG02: Я учился в Чехии. Тут закончил вуз.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KG02: На русском языке.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KG02: Нет, это тогда сложные времена были, двухтысячные года, девяностые года, переломный момент. Никто ничего не знал, времени думать там не было, что было рядом туда и отдавали. А по привычке все было на русском языке. Таких мыслей не было. Просто по привычке говорю, была рядом школа туда и отдали. В основном были в то время все школы

русские, может быть парочка на кыргызском, остальные на русском. Но, судя по всему, на сегодняшний день, видимо, говорят на кыргызском в садиках, потому что даже люди, которые младше меня на 6–7 лет, они хорошо владеют языком. А я когда был в садике, то мы все по-русски. У нас даже воспитательницы были русские.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KG02: Сейчас в последние годы, когда ездил домой, когда в магазине покупал что-то, я уже говорил спасибо на кыргызском. Раньше я этого никогда не делал.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем кыргызский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KG02: Да, не любят друг друга люди обычно, те, кто говорит на кыргызском и не знает русского. Они не любят нас. Это надо обозначить, что мы в столице, городские. Я буду прямо говорить, раньше у нас считалось, что кыргызский язык – это язык деревенских людей. В столице мы говорили только по-русски, и поэтому даже до сих пор, если я говорю по-русски, а кто-то не понимает, может быть конфликт. Они о нас говорят, что мы русские. А мы не любим их. Мы все из одной страны, но все равно делимся.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или кыргызского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KG02: Да, конечно, это достаточно частая практика, особенно в такси. В такси работают, как правило, люди, которые плохо говорят по-русски или совсем не говорят, зависит от человека. Но водитель может сказать, что мужчине что женщине «говори по-кыргызски, почему ты говоришь по-русски? Ты что русский? Вот хватит так делать». Да он не боится, но если идет парень как я, например, то он может испугаться мне делать

замечания. А вот с девушками обстоит иначе. Девушек они не боятся и начинают ей говорить: «чего ты по-русски говоришь? Ты что русская?» Часто прямо ругаются, люди могут даже подраться, такое бывает. Вот так вот.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или кыргызского языка как конкурентное преимущество?

KG02: На сегодняшний день знание кыргызского языка очень важно. И законы меняются. У нас сейчас вся документация государственная, если работаешь в государстве, пишется на кыргызском. И без знания кыргызского языка государственным служащим уже не стать, например.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет кыргызский язык в национальной идентичности Кыргызстана?

KG02: Я, например, по национальности кыргыз, поэтому хочу жить дома. И поэтому как бы придется учить язык.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KG02: Но, безусловно. Есть люди, которые не любят, что украинцев, что русских как бы, кто кого поддерживает. Политические настроения у людей разные, но в целом нейтрально мы относимся. Как бы все равно большинству. Как бы, естественно, все против войны, но как есть, да, повлияло ли это как-то, очень повлияло. Допустим, вот недавно на днях памятник Ленину в одном из городов страны убрали. Ну и также начали пропагандировать, что надо учить язык кыргызский, что русский язык не наш и так далее. Вот так, но естественно, экономически, у нас нет выхода к морю, к океану и все идет по земле через Россию.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению кыргызского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KG02: Я думаю, чем больше знаешь языков, тем лучше. Я знаю больше, чем три языка и мне очень помогло знание чешского языка, например, здесь. Также мне помогло знание русского языка, и я нашел друзей. Английский точно также. Поэтому, чем больше языков знаешь, тем лучше – это, во-первых. А если этот вопрос про интеграцию именно языков и так далее, безусловно, в Кыргызстане нужно знать больше, чем один язык, если не русский, то хотя бы английский нужно учить.

Respondent KG03

Pohlaví: žena

Věk: 27 let

Místo původu: Biškek

Země původu: Kyrgyzstán

Emigrace do ČR: 2017

Délka rozhovoru: 15 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KG03: Я говорю и по-русски, и по-кыргызски. У меня русский лучше, нежели кыргызский. Я понимаю кыргызский, но я его использую только когда мне нужно, в обычной жизни. Я использую русский язык и думаю на русском языке, поэтому, я бы сказала, что русский язык у меня, может быть, C1, а кыргызский – B2.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KG03: Родным языком считаю кыргызский, потому что это мой язык. Да, наверное, кыргызский все-таки.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KG03: Нет.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и кыргызским языком?

KG03: С кыргызским языком с рождения, потому что я говорю с родителями на кыргызском языке. С русским языком был первый контакт, наверное, когда я пошла в детский сад, потому что я ходила в русский детский сад.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KG03: С друзьями я общаюсь исключительно на русском языке. С родителями я говорю исключительно на кыргызском языке, потому что это единственное место, где я могу говорить на кыргызском языке, и я не хочу забывать язык. Но у меня часто бывают сложности с этим, потому что я привыкла говорить на русском, привыкла думать на русском, и поэтому иногда очень сложно вести какой-то разговор на кыргызском языке. С родителями говорю только на кыргызском языке, так как для них это важно, чтобы я знала свой язык, но с сестрой, допустим, нам легче высказать свое мнение и вести разговор на русском языке, потому что мы к нему привыкли.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KG03: Нет, я училась в Чехии.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KG03: Все было на русском языке.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KG03: Я не уверена, какие мысли были у моих родителей, но я думаю, это просто из-за того, что было удобно. Садик был возле моего дома, и он был русский. Школа была тоже возле дома, и она была русская. Поэтому думаю, что просто так сложились обстоятельства. Так получилось. Но у нас и в русских школах, и в кыргызских школах обязательно преподают кыргызский язык. То есть, у нас был с первого по 11-й класс кыргызский язык.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KG03: Честно говоря, я не знаю, потому что, когда говорю на кыргызском, я не говорю на нем чисто. Я всегда мешаю русские слова. Это для меня уже привычно, если я не могу найти слово, я скажу его на русском. Я не знаю свой язык настолько хорошо, чтобы знать все слова, и поэтому это так получается. Мы всегда чаще всего используем русские слова, потому что мы к ним привыкли. Либо они пришли к нам уже в русском языке, например, как интернет, когда он появился, он уже пришел в русском языке.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем кыргызский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KG03: Это немножко грустно, конечно, но я замечала, что в Кыргызстане если ты говоришь на кыргызском языке, чаще всего тебя воспринимают как необразованного человека, возможно могут сказать, что ты сельчанин, колхоз или что-то такое. Есть такое.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или кыргызского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KG03: Я знаю, что есть такие случаи, но именно лично с этим не сталкивалась.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или кыргызского языка как конкурентное преимущество?

KG03: Нет. Тоже знание кыргызского языка мне ни в чем не помогло, к сожалению.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет кыргызский язык в национальной идентичности Кыргызстана?

KG03: Я не знаю, но это очень важно знать свой язык и это очень важно иметь свой язык. Как раз таки из-за идентичности, если мы потеряем свой язык, мы можем потерять себя. Поэтому я считаю, что это очень важно, но одновременно, я считаю, что мы ничего не выигрываем, зная его.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KG03: Я на самом деле не знаю, потому что у меня нет в кругу людей из Кыргызстана больше, поэтому я не могу сказать, что как там и я давно дома не была. Но лично мое мнение, я считаю, что да, это повлияло.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению кыргызского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KG03: Я считаю, что нельзя сразу сказать, нет, мы сейчас не будем использовать русский язык и будем использовать только кыргызский язык, потому что это не принесет ничего хорошего. Я считаю, это своим большим плюсом, что я была рождена в такой стране, где есть два языка и я с рождения ими владею, что мне очень сильно помогает в жизни. Поэтому я считаю, что это плюс, но мы должны поддерживать свой язык и просто нам приходится говорить на русском языке, потому что у нас нет возможности. Я из Бишкека, поэтому я не знаю, как в регионах, но в столице это так. Работы на русском, университеты на русском, все хорошие школы на русском, все образование на русском. Если ты хочешь преуспеть в жизни, ты должен знать русский язык и поэтому я считаю, что было бы классно, если бы правительство, переводило статьи и учебники на кыргызский язык, чтобы у людей был доступ к образованию, и тогда, если это будет делаться доступно шаг за шагом. Маленькие шаги, а не так, что сейчас мы прекратим говорить на русском

и начнем говорить на кыргызском. Это надо делать очень медленно, чтобы у людей не было шока.

Respondent KG04

Pohlaví: žena

Věk: 23 let

Místo původu: Biškek

Země původu: Kyrgyzstán

Emigrace do ČR: 2024

Délka rozhovoru: 16 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KG04: Русским. Кыргызским я владею, очень-очень плохо. Скорее уровень А1.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KG04: Русский.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KG04: Но препятствием или проблемой это не было. У нас в Кыргызстане все отлично говорят по-русски, но вот мне самой иногда хотелось бы говорить по-кыргызски лучше.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и кыргызским языком?

KG04: Русский с рождения, бабушки и дедушки по-кыргызски говорят. И потом в школе уроки кыргызского.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KG04: У меня есть друзья, которые думают на кыргызском, но говорят на русском и не всегда очень хорошо, но я как бы в целом кыргызский понимаю, так это не проблема. Я не очень хорошо говорю, но понимаю. С родителями говорим на русском, тоже с бабушкой и с дедушкой. У меня все бабушки и дедушки говорят на кыргызском и на русском, но со мной всегда говорили на русском и моих родителей не учили. Вообще у нас как будто бы принято, что на кыргызском говорят в селах в маленьких городах. А как будто бы, когда ты в столице, ты говоришь больше на русском.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KG04: Я не сразу в Чехию поехала, но в университете в Кыргызстане я не поступала.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KG04: В садике и в школе я была на русском. У нас были уроки кыргызского языка каждую неделю, там 1–2 раза в неделю, прям с 1-ого по 11-й класс все это время.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KG04: Я думаю, что все-таки людям проще после русской школы, потому что русский более распространенный язык и на кыргызском у нас очень мало школ и очень мало кто учится.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KG04: Я говорю *кудай сактасын* – это на русском будет “не дай Бог”, когда не хочешь, чтобы что-то случилось.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем кыргызский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KG04: Чаще всего, когда человек говорит на кыргызском и плохо говорит на русском, про него сразу думают, что он приехал из маленького города.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или кыргызского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KG04: Прямо таких конфликтов не было, но когда я на улице с кем-то разговаривала или была в магазине мне могли сказать: «Почему не говоришь по-кыргызски?».

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или кыргызского языка как конкурентное преимущество?

KG04: Нет, я думаю, что знать кыргызский было бы мне просто приятно, но преимущество именно от того, что я говорю по-русски, потому что по-русски говорят в целом везде – Казахстан, Узбекистан, Грузия, все такие страны. То есть я на русском могу не только в Кыргызстане разговаривать и меня поймут.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет кыргызский язык в национальной идентичности Кыргызстана?

KG04: Я думаю, что он важен. Да, я думаю, что это не очень правильно, что у нас так распространен русский. И мне бы хотелось, чтобы кыргызский больше продвигали, чтобы дети его лучше учили, потому что у меня ощущение, что у меня как будто бы нет вот этой вот культурной части меня.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KG04: Да, люди начали думать, что я из России, потому что я не похожа на кыргызов и кто-то говорил, уезжай обратно домой. Я кыргызская казашка и татарка. У меня и татарские бабушки и дедушки, и казахские, но они тоже по-кыргызски говорят.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению кыргызского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KG04: Я думаю, что было бы классно продвигать какие-нибудь мультики на кыргызском языке для деток, обучение в школах, больше чуть-чуть кыргызского изучать, потому что у нас как будто бы мы английский язык учили больше, чем кыргызский. А в тех же кафе и ресторанах, сейчас, например, начали делать меню на кыргызском языке, раньше такого не было. Это уже хорошо. То есть, мне кажется, вот такие какие-то мелочи поменяли бы отношения людей кыргызскому. А русский не как основной. То есть как основной было бы хорошо иметь кыргызский, а русский, как для общего развития, как английскими мы учим.

Respondent KG05

Pohlaví: žena

Věk: 21 let

Místo původu: Biškek

Země původu: Kyrgyzstán

Emigrace do ČR: 2024

Délka rozhovoru: 19 min

Jazyk rozhovoru: anglický

Forma rozhovoru: online

(1) What languages do you speak and what is your level of proficiency?

KG05: So, I speak Russian and Kyrgyz. I think my Russian is better than my Kyrgyz, even though I can speak Kyrgyz, because I interact with Russian media a lot more often. There's just a lot of information that's readily available in Russian in comparison to Kyrgyz. So, because I just hear less Kyrgyz and see less Kyrgyz, I speak less Kyrgyz, but with my family, I speak in Kyrgyz, but sometimes if I need to explain something more technical, I switch to Russian.

(2) Which language do you identify as your mother tongue?

KG05: My mother tongue... I would say Kyrgyz perhaps, because whenever I feel emotions, I want to speak in Kyrgyz. Yeah.

(3) Has your level of proficiency in any language ever been an obstacle for you?

KG05: In my case, yes. I want to improve both my Kyrgyz and Russian because I've mostly used English because of school I attended. And I think, if I improve my Russian, I will be able to connect with smart people, and Kyrgyz because of my heritage and culture, to preserve my heritage and culture. And I want Kyrgyz to become more normalized.

(4) When did you first come into contact with Russian and Kyrgyz in your life?

KG05: My first ever contact with Kyrgyz is that my parents speak Kyrgyz. My dad usually only speaks in Kyrgyz to me; he never uses Russian. My grandparents also only speak Kyrgyz, so, my family speaks to me a lot in Kyrgyz. And in kindergarten, that was when I began speaking Russian because all my classmates were speaking Russian.

(5) What language did you use at home and with your friends?

KG05: So, none of my friends spoke Kyrgyz. They only knew Russian and English and then they preferred to use English over Russian. At home we spoke Kyrgyz.

(6) Do you have experience studying at university or working in your home country?

KG05: I don't have experience in studying university in Kyrgyzstan and study in English in Czechia.

(7) What language did you attend kindergarten, primary and secondary school in?

KG05: In kindergarten, language of instruction, I think, it was Russian and then my primary school for a year, I studied in Kyrgyz, and then in English. I have never studied in a Russian school. I studied in an international school where they only teach in English and there, I had to take Kyrgyz and Russian as language courses. However, my classes did not impact my speaking ability because most of the time, my friends would only talk to me in English. They didn't use Kyrgyz nor Russian, which is why I'm not as confident in my Russian and Kyrgyz skills as I am in English because I don't use them on a day-to-day basis.

(8) In your opinion, was the choice of language for your education influenced by future career considerations or social status?

KG05: I think my parents chose my kindergarten because of proximity. It's just the closest one or it was affordable. It's Kyrgyz and nearby, which is why they sent me to a kindergarten where the teachers also spoke both Kyrgyz and Russian. As well as for schools. It's just because it's more comfortable.

(9) Are there any words or expressions you always use in one language or the other?

KG05: So, when I speak Kyrgyz, I want to use a word that's in Russian and I'm like, oh, I wish there was a word in Kyrgyz. In my case, it's just not having a big enough vocabulary to express myself in Kyrgyz and when I'm explaining something more technical, I'm like, I don't know how to say this in Kyrgyz and then I switch to Russian or English.

(10) What associations do you have with Russian and with Kyrgyz? Are you aware of any stereotypes?

KG05: Regarding stereotypes, I think most don't really react to Russian, but I know that there's this feeling that you don't know your own language when you speak in Russian, but I haven't been confronted yet. I've only been confronted like that when I spoke English and someone heard me. But when I speak Kyrgyz, I think there's like some respect because not many Kyrgyz people speak Kyrgyz. But yeah, when I speak Russian, it's kind of like the default in Kyrgyzstan. Also, I guess some older people, yes, especially family members they get very annoyed when I speak Russian, when people speak Russian instead of Kyrgyz and some patriots as well, like younger patriots as well. I don't know about stereotypes other than that.

(11) Have you ever witnessed hostile behaviour or conflict due to the use of Russian or Kyrgyz in your country? If so, please describe the situation.

KG05: I have never experienced someone getting a negative reaction when speaking Kyrgyz, it's like: Wow, respect, you know Kyrgyz, that's so cool. But when speaking Russian, there's usually no reaction or just some dissatisfaction, like, why are you always using that language? That's it.

(12) Have you ever perceived your knowledge of Russian or Kyrgyz as a competitive advantage?

KG05: Russian is no longer such a huge competitive advantage. The only reason why Russian is relevant is because of the post-Soviet countries that still use Russian, and I think Russian is on its way to lose some relevance. If people stop speaking Russian, it's not going to be a catastrophe. I think so. I think Kyrgyz would be a better competitive advantage if you combine it. But you have to combine it with an international language like English. I think Russian is losing its power as an international language.

(13) In your opinion, what role does Kyrgyz play in the national identity of Kyrgyzstan?

KG05: Language, definitely, shapes the way we think, how we express ourselves, how we perceive others. And communicating, I've noticed that when people speak Russian, usually their tone is quite flat, and it can come up as a bit unfriendly sometimes. But when you try to add too much emotion, when speaking Russian, it sounds strange. I've noticed that Kyrgyz speakers who don't speak Russian have a very fluctuating voice tone, they express themselves more but Kyrgyz-speakers who speak Russian, they also have this monotone voice. I think it affects our relations because we pick up on these small cues like our tone of voice and that's affect us. And how we interact with foreigners. For example, how they perceive our monotone voice. Kyrgyz is a very rich language which just needs to be developed by reading books and learning more than day-to-day Kyrgyz. I think we mix a lot of Russian in our day-to-day Kyrgyz because we don't know the Kyrgyz alternatives. So,

I think, when you speak Kyrgyz, you are more in touch with your culture and heritage. It's also a bit strange, for example, how foreigners might perceive Kyrgyz people that just don't speak Kyrgyz, it's a bit contradictory. If you are in touch with the traditions, if you're in touch with like, for example, traditional food except for the language.

(14) Do you think the attitude toward Russian has changed since the outbreak of the war in Ukraine in 2022?

KG05: I don't think it changed much because the news outlets that most Kyrgyz people use are run by Russian channels. And I don't think our view on Russian changed that much, perhaps some people. But again, when you speak out against it, there's a fear that someone is listening or that you could get reported or arrested and you try to not engage with it online either. So, I don't think it impacted us much.

(15) What is your personal opinion: Should your country do more in the future to preserve Kyrgyz, or should Russian be preserved instead?

KG05: So, I think it's definitely important. We should not only preserve Kyrgyz, but we should grow it, develop it, make it more commonplace, because it should be the main language of Kyrgyzstan. But Russian, I think there's no need to preserve it because Russian can be spoken in Russia and it's relevant, as I said earlier, thanks to post-Soviet countries. But post-soviet countries aren't that economically developed as other, for example, Chinese-speaking countries or English-speaking countries. So, I think Russian is losing its relevance and it's also tied to colonialism. I don't think we need to hold on to Russian much longer. I think it's English that should be developed as a second language and not Russian.

Respondent KG06

Pohlaví: žena

Věk: 24 let

Místo původu: Biškek

Země původu: Kyrgyzstán

Emigrace do ČR: 2024

Délka rozhovoru: 18 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KG06: Получается, русский язык основной, как первый язык. Потом я знаю английский, у меня B2 средний уровень. Да и вот чуть-чуть я кыргызский понимаю. Кыргызский – начальный уровень.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KG06: Русский язык.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KG06: Мне хотелось бы знать лучше кыргызский только вот из-за самого интереса. Мне интересно выучить кыргызский тоже, но как бы для жизни в Кыргызстане, в столице Бишкеке, он не так сильно нужен. То есть, к сожалению, как бы хотелось бы, чтобы больше говорили тоже на кыргызском и у нас правительство сейчас к этому идет, но пока что у нас официальный язык русский и вот все говорят на нем, школы и университеты - все на русском. Кыргызский он там как второй или даже третий после английского идет. Вот так пока что.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и кыргызским языком?

KG06: Получается с русским сразу с рождением можно сказать. Как бы мы все в семье и все люди вообще в окружении говорили на нем. А кыргызский язык, когда я пошла в детский садик, там в пять лет где-то, нас стали алфавиту учить и первые слова и в школе был потом у меня кыргызский тоже.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KG06: У меня папа русский и мама гречанка. У нас этнических кыргызов в семье нет, но у меня много друзей кыргызов. И получается, что мои друзья говорят хорошо и на кыргызском, и на русском. Они знают два языка, но это как правило, у них семьи из каких-то регионов, тоже не из столицы, потому что люди, которые живут в столице, очень плохо знают кыргызский язык, даже старшее поколение. А те, которые приезжие из каких-то соседних городов Кыргызстана, те говорят лучше.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KG06: Есть, я училась на русском языке, но потом я поступила в Чехию, не закончив это образование.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KG06: У нас везде все было на русском. В неделю уделялось где-то два урока кыргызского языка, то есть, по сути, шел как иностранный. На нем не было какого-то акцента, просто как бы был урок всех 11 школьных лет и все. Чтобы его хорошо знать, надо было ходить на платные курсы. И вот я какое-то время ходила на курсы отдельно для себя, чтобы чуть-чуть лучше понимать.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KG06: Я не знаю как у других семей, но у нас, чтобы устроиться на работу и продвигаться по карьере кыргызский не так нужен. То есть, сейчас у нас только последние буквально год-два правительство стало об этом говорить, что вообще нужно кыргызский больше внедрять в общество, но в целом мне кажется, что родители, когда ребенок растет, не сильно об этом задумываются. У нас кыргызские школы есть вот в селах, в регионах, а вот в Бишкеке, я даже не знаю, чтобы у нас были кыргызские школы. То есть у нас в основном все государственные школы на русском.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KG06: Интересный вопрос. Скорее всего, такое точно есть. Слово сестра переводится на кыргызском как *эже* и я часто могу так обращаться и например, на улице к кому-то, как бы у нас так принято к старшему поколению даже или ровесникам. В магазинах и в кафе можно так обратиться. Это у нас считается как бы по-доброму. Общество и культура такая, что все друг к другу относятся, как будто мы уже знакомы, хотя мы не знакомы. Или, например, мужчина может другому мужчине сказать *байке*, это значит брат.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем кыргызский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KG06: У меня было всегда, что люди здесь удивляются, если я допустим с внешностью более славянской, европейской, скажу что-то на кыргызском. Они удивляются, если я понимаю их. Да вот такой стереотип есть. И я даже сейчас, когда мы говорили об этом, тоже сказала, что школы на кыргызском больше в других городах, селах и регионах.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или кыргызского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KG06: Честно говоря, со мной вообще не было такого. Только, наверное, когда я училась в начальной школе был один мальчик, который как-то сказал такую фразу уезжай в свою Россию, хотя я родилась в Кыргызстане. У меня родители тоже здесь родились. Но, когда он это сказал, на него сразу же напали другие ребята, которые стали его за это ругать. Я за всю свою жизнь здесь с таким не сталкивалась. У нас очень дружественные отношения.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или кыргызского языка как конкурентное преимущество?

KG06: Русский не был конкурентным преимуществом, потому что все его здесь знают. Это такая база в Кыргызстане, на самом деле. Я верю, что знать кыргызский было бы очень здорово, потому что действительно, люди очень удивляются, когда ты с ними начинаешь говорить на кыргызском и сразу располагаются к тебе. Они сразу хотят с тобой побольше поговорить. И если работать в сфере, допустим, продаж, в сфере услуг, то люди, которые русский плохо знают, для них прямо необходимо, чтобы сотрудник мог говорить на кыргызском тоже. Это точно преимущество.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет кыргызский язык в национальной идентичности Кыргызстана?

KG06: Я считаю, что кыргызский играет большую роль и меня очень радует, что сейчас государство начинает больше мотивировать людей на то, чтобы молодые учили этот язык, потому что все-таки очень страшно, когда страна теряет свою культуру и когда все уже говорят на русском. Кыргызский даже в столице не первый язык, а на самом деле Кыргызы – это же древний народ. Этот язык через многое прошел, у него интересная история и традиции и классно, когда люди пытаются это сохранить.

В Казахстане гораздо больше людей говорят и больше по телевизору его показывают. И мне бы хотелось, чтобы здесь люди тоже язык не забывали, и чтобы следующие поколения его помнили. Даже мы, как не кыргызы, родились в Кыргызстане, это тоже наш дом, и мы должны это место уважать. Это и наша родина. У нас есть наши близкие кто кыргызы, и мы должны говорить с ними на одном языке и тоже понимать его, изучать его и интересоваться им.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KG06: Вообще не изменилось на удивление, как бы. Кыргызстан, сильно привязан к России из-за каких-то экономических отношений, есть какие-то торговые отношения, и поэтому к русскому они как относились, так и продолжают относиться. То есть не как в европейских странах, в Кыргызстане все осталось таким, как было раньше. Я ничего не заметила.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению кыргызского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KG06: Я думаю, что они должны в первую очередь думать о кыргызском языке, потому что это, все-таки, их язык. Русский – пережиток советского прошлого и многие страны от него уже давно ушли. А Кыргызстан как будто бы остался под влиянием России. Мне это совсем не нравится, честно говоря, то есть это совсем другая культура, совсем другая история, чужая страна, но мы как будто бы до сих пор, как какая-то колония. Да, можно сказать, по справедливости, Кыргызстан не должен стремиться сохранить русский язык как официальный, а скорее кыргызский язык должен взять главную роль в стране.

Respondent KG07

Pohlaví: žena

Věk: 30 let

Místo původu: Biškek

Země původu: Kyrgyzstán

Emigrace do ČR: 2013

Délka rozhovoru: 19 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KG07: Я говорю на русском, чешском, английском. На кыргызском я уже очень плохо говорю, но я так, плюс-минус очень хорошо понимаю, но плохо уже могу изъясняться, к сожалению.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KG07: Русский больше я считаю родным, потому что вообще я родилась в семье, где у меня мама корейка, папа у меня кыргыз и между собой они говорили на русском языке. Когда я родилась, все говорили на русском. Даже те же кыргызы.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KG07: Когда я жила дома, нет, потому что на тот момент я в принципе разговаривала по-кыргызски, чуть хуже русского, но все равно на хорошем уровне. Но единственное, наверное, со стороны папы родственники, им немножко не нравилось, что я больше говорю на русском, чем на кыргызском. А так, в то время, когда я там жила, у меня никогда не было проблем с тем, что я говорю по-русски.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и кыргызским языком?

KG07: Я думаю, что одновременно с рождения, потому что два родителя говорили на двух языках.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KG07: Это был микс, но допустим бабушка, которая с папиной стороны, она очень плохо по-русски говорила, и в принципе, я когда летом приезжала к ней, я говорила с ней только на кыргызском языке. Ну как какой-то микс. Было она что-то могла сказать на русском, но в основном на кыргызском и в принципе, со всеми родственниками с папиной стороны я говорила по-кыргызски. С друзьями в школе мы в основном говорили по по-русски.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KG07: Нет.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KG07: Все было на русском языке.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KG07: Я думаю, что на тот момент, когда я еще училась, у нас не было выборов. Все школы, университеты, которые находятся в столице, там обучение на русском языке. Это только сейчас в ныне они стали разделять. То есть, есть школы только на кыргызском, есть на русском. У меня на тот момент, я не думаю, что был выбор. Все столичные школы были именно на русском языке. Но был предмет кыргызский язык и кыргызская литература и в школе, и в музыкальном училище, где я обучалась.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KG07: Да, такое есть. Но сейчас мне, наверное, трудно будет какой-то пример привести, потому что в моей жизни сейчас мало русского и мало кыргызского языков. Но некоторые слова ты никак не переведешь на кыргызский, поэтому люди используют их слова на русском.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем кыргызский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KG07: Да, наверное, стереотип, если ты говоришь на кыргызском, значит ты не из столицы. Значит ты откуда-то из, так скажем, поселков или с гор. Я не знаю, в то время в основном, когда я росла, была такая пропаганда русского языка. Да и поэтому, в основном все люди больше хотели говорить хорошо на русском. Но если только сейчас в нынешнее время, допустим, я в этот раз приезжала домой год назад и уже никто не говорит по-русски. Все говорят на кыргызском, и они просят тебя, чтобы ты тоже говорил на кыргызском, потому что многие даже уже не понимают, то есть уже не так популярен русский язык, а в основном, говорят на кыргызском.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или кыргызского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KG07: Да, но нет таких прямо конфликтов, потому что сами по себе кыргызы достаточно, можно так сказать, миролюбивые. Они достаточно спокойные. Они просто очень вежливо попросят тебя не говорить, или как бы выказать, что им не нравится. Можешь, пожалуйста, говорить на кыргызском? А так, если честно, нет, я никогда даже за то время, что я жила там, я не встречала никогда какой-то открытой агрессии, если я использовала русский или использовала кыргызский язык.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или кыргызского языка как конкурентное преимущество?

KG07: Да, на самом деле, если бы я лучше знала кыргызский то, возможно. У нас еще все так устроено в нашем государстве, что все по знакомствам. И в принципе, ты можешь найти хорошую работу только через знакомства. Если у тебя там кто-то из родственников, допустим, где-то работает на хорошей работе. Поэтому в принципе, да, если бы я знала получше кыргызский, то, может быть, я могла бы себе там какое-то местечко получше найти.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет кыргызский язык в национальной идентичности Кыргызстана?

KG07: Ты больше проникаешься больше к людям, культуре, к менталитету и к самим кыргызам, которые там живут. Как еще выразить, наверное, как-то так ты становишься просто ближе. Ты лучше понимаешь людей, какие они по сути.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KG07: Я скажу определенно, да. Как я заметила, когда я была в том году у родственников. По самой атмосфере того, что люди боятся того же, поэтому они очень отрицательно к этому относятся и они стали очень сильно пропагандировать кыргызский язык, то есть, чтобы люди использовали свой родной язык, и как я поняла, они пытаются отойти от русского языка. Хотя в стране же официально есть два языка – это русский и кыргызский. Но как я заметила в последний раз, что они действительно, пытаются как-то убрать русский язык и идет пропаганда родного кыргызского языка.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению кыргызского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KG07: Я не думаю, что есть необходимость сохранять русский язык. Однако он может быть, так скажем, побочным языком, потому что определенная страна должна сохранить свой язык. Они должны улучшить методику преподавания именно кыргызского языка в школах, потому что та методика, которая существует на данный момент, по которой учат детей, она как мне кажется, абсолютно не работает. То есть, они должны пересмотреть саму методику преподавания. Они должны что-то улучшить, чтобы хорошо усваивался материал, потому что многим школьникам, и я была школьником, очень плохо поддается этот язык. Надо сделать диагностику и разработать новую методику, действительно, обучение должно поменяться. Они должны сделать какие-то изменения, чтобы сохранить язык, потому что на данный момент даже материалы, по которым, как я поняла, обучаются дети, они немножко устаревшие и нужно это все обновлять.

Respondent KG08

Pohlaví: žena

Věk: 27 let

Místo původu: Oš

Země původu: Kyrgyzstán

Emigrace do ČR: 2024

Délka rozhovoru: 32 min

Jazyk rozhovoru: ruský

Forma rozhovoru: online

(1) Какими языками Вы владеете и на каком уровне?

KG08: В Кыргызстане все разговаривают на русском. Кыргызский тоже свободный с детства у меня.

(2) Какой язык Вы считаете своим родным?

KG08: Я, наверное, скажу русский, это самый совершенный для меня язык, потому что я в школе училась на русском, дома мы разговариваем наполовину на кыргызском и на русском, но все книги, которые я читала в школьное время, были на русском. Поэтому комфортнее всего разговариваю на русском, потом английский.

(3) Было ли когда-либо знание какого-либо языка для Вас препятствием?

KG08: Конечно. Как бы русский, он очень богатый язык, очень много правил грамматики, поэтому мне кажется, всегда его можно совершенствовать. Это сто процентов. Кыргызский у меня не самый лучший до сих пор, хотя я на нем разговаривала. Нет так много книг на кыргызском языке, нет так много каких-то шоу на кыргызском языке и люди просто перестают его видеть и читать. И поэтому, например, мои братик и сестренка, которые намного младше меня, они на кыргызском не

разговаривают. Есть такое, младшие они мало разговаривают, потому что просто нет контента на этом языке и они все мультики смотрят на русском языке, читают книжки на русском, ходят в школу на русском языке. И поэтому у нас есть такая проблема в Кыргызстане, что более эти маленькие детки, они уже не разговаривают на языке.

(4) Когда в Вашей жизни впервые состоялся контакт с русским и кыргызским языком?

KG08: Практически с момента, как я начала разговаривать, года два-три, потому что, как я себя помню, я была двуязычная с рождения. То есть, как бы с момента, как я начала разговаривать.

(5) На каком языке Вы общались дома и с друзьями?

KG08: С родственниками я общаюсь на кыргызском языке, с бабушкой общаюсь на кыргызском языке, с дедушкой общаюсь на кыргызском языке. Там тети, дяди тоже на кыргызском языке. Единственное, когда у меня словарного запаса не хватает, я на русский перехожу, но, в целом, дома со старшими общаюсь на кыргызском языке. В целом, старшее поколение, я бы сказала, чаще всего общается на кыргызском языке. И, например, бабушка с мамой, разговаривают на кыргызском и дедушка с папой чаще всего, процентов на 80–90 – это кыргызский язык. Я с родителями так 50:50. С друзьями, я бы сказала, чаще русский, нежели кыргызский. Скорее всего, нет таких, чтобы только на кыргызском. В основном, потому что мы все были в русскоговорящей школе.

(6) Есть ли у Вас опыт обучения в университете в Вашей родной стране?

KG08: Нет, я училась в Швейцарии в университете. Я закончила там четыре года и это было на английском языке. Я даже могу сказать, что переехала с 10-го класса. У меня была программа по обмену в Америку, в одиннадцатом классе я была в Америке и потом я прилетела обратно. Мои одноклассники все куда-то поступили, а я еще не выбрала

университет и решила взять *gap year* и подумать. И потом я нашла программу в Швейцарии и уехала через полгода на зимний семестр.

(7) На каком языке Вы посещали детский сад, начальную и среднюю школу?

KG08: В садик мы ходили на русском, а дома разговаривали на кыргызском. Дальше в школу я ходила в русскоязычную. У нас есть такое разделение: можно пойти в кыргызскую школу, либо в русскую школу. Если все предметы на кыргызском языке, имеется русский язык и русская литература, а в русской школе все идет на русском языке и имеется кыргызский язык и кыргызская литература. Я ходила в русскоговорящую школу, и поэтому у меня русский намного лучше, чем кыргызский. Кыргызский у меня на таком бытовом разговорном уровне. Кстати, если это важно, это была частная школа. Я первый и второй класс училась в государственной школе, потом с третьего по 11-й класс я училась в частной школе. И эта частная школа, как раз таки в городе была известна тем, что там хороший английский язык, хорошо преподавали в целом. В Кыргызстане тоже частный уровень чаще всего лучше, потому что студентов поменьше, чем в государственных школах.

(8) Считаете ли Вы, что выбор языка обучения был связан с размышлениями о будущем трудоустройстве или социальном статусе?

KG08: Мне кажется, мои родители, действительно, думали и отдали нас в школу, где прям образование на хорошем уровне, потому что, когда вот эта школа открывалась, я была третий класс. Мой братик поступал в первый класс, и я на самом деле, не хотела туда переходить, потому что там в старой школе были мои друзья и потом на каникулах нужно было готовиться к экзаменам. То есть эта школа даже принимала студентов по экзамену. Я как-то не хотела, но после того, как я завершила школу, в принципе, после одного года, я уже поняла, что это было одно из наилучших решений. Изначально, когда в третий класс перешла, я совсем не знала английский язык. Мы даже нанимали

репетиторов отдельно, чтобы я могла догнать студентов, а потом уже все нормально было. Многие ученики этой школы дальше поступают за границу. И мои родители отдали всех своих четверых детей в частную школу.

(9) Есть ли слова или выражения, которые Вы всегда используете на одном или другом языке?

KG08: В принципе, и на кыргызском, и на русском в целом так, если с тобой разговаривать на русском языке, то ты соответственно, если он там скажет привет, сразу получается на русском. Если там он скажет на кыргызском языке, тоже в ответ идет кыргызский. Я всегда использую на кыргызском в основном какие-то наименование еды, например или традиции культуры, одежда, игры. Но у нас в Кыргызстане многие не знают, по крайней мере я и моя семья, наименования месяцев. Там, январь, февраль, март, мы используем только русские. На кыргызском есть какая-то путаница и я до сих пор не могу их сказать. Я даже на чешском лучше знаю месяцы, нежели на кыргызском. Вот это я могу сказать за всю свою семью, за всех тех людей, которых я знаю, это действительно сложно. Также я использую дни недели на русском – понедельник, вторник, среда, и так далее. На кыргызском редко использую.

(10) С чем у Вас ассоциируется русский язык, а с чем кыргызский? Знаете ли Вы какие-либо стереотипы?

KG08: Но стереотип, что все городские здесь разговаривают на русском языке. Такой стереотип, что те, кто живут за городом, либо в деревне, где-то далеко от столицы, то чаще всего они разговаривают на кыргызском языке, а столичные, кто в городе, они больше на русском языке. Это с одной стороны стереотип, с другой стороны какая-то частично правда. Но вот это самое основное, я бы сказала, что городские на русском разговаривают. А те, кто в деревне, в селах, они больше на кыргызском разговаривают, такое есть.

(11) Становились ли Вы когда-либо свидетелем враждебного поведения или конфликта из-за использования русского или кыргызского языка в Вашей стране? Если да, опишите, пожалуйста, ситуацию.

KG08: Лично я такое не встречала, но я очень часто вижу это в комментариях в Инстаграме или еще где-то, когда есть какое-то видео на русском языке. Да, многие люди, которые хотят, чтобы все разговаривали на кыргызском языке, они выражаются и говорят, что это ваш родной язык. Почему вы его не знаете? Пишите на родном языке. Иногда обвиняют эти компании, чтобы они выпускали контент на кыргызском языке. Лично я с таким не сталкивалась. Но я бы сказала, я это вижу все чаще и чаще. Как-то так.

(12) Воспринимали ли Вы когда-либо знание русского или кыргызского языка как конкурентное преимущество?

KG08: В Кыргызстане я бы не сказала, что это какое-то преимущество, потому что здесь все разговаривают на двух языках. Но, по крайней мере большинство. За границей это два языка, которые в принципе, не холодно, не жарко. Возможно, там русский мог бы мне помочь. Когда ты работаешь, например в сфере отель менеджмента, конечно, чем больше языков ты знаешь, тем лучше, потому что гости из разных стран. А именно в моей стране, я бы сказала совсем нет, потому что я работала раньше в международной компании, а там, наоборот, нужен был английский язык.

(13) Какую роль, по Вашему мнению, играет кыргызский язык в национальной идентичности Кыргызстана?

KG08: Мне кажется, язык играет огромную роль, потому что если люди перестанут на этом языке разговаривать, культура исчезнет сама по себе. Это песни на кыргызском языке, у нас есть эпос Манас, то есть самый длинный эпос в мире. Вот, поэтому если это все как бы исчезнет, люди не будут знать о своих предках. Мне кажется, тогда культура может исчезнуть, как многие другие культуры. Тысячи лет назад было же очень

много разных культур, которые сейчас не существуют. Да есть много людей, которые разговаривают на своем языке, много украинцев, русские и чаще всего кыргызский не знают, но есть русские, которые изучают кыргызский, хорошо им владеют. Тоже есть кыргызы на Памире, это в горах. Вот у них сохранился, такой настоящий кыргызский язык, потому что у нас сейчас кыргызском языке есть какие-то смешанные слова, из русского взятые и еще из других языков. А вот есть кыргызы, которые живут очень далеко в горах, живут на высоте 4200 метров над уровнем моря, но они специально там живут, чтобы сохранить культуру.

(14) Считаете ли Вы, что отношение к русскому языку изменилось после начала войны в Украине в 2022 году?

KG08: Я бы сказала, нет. Я скорее всего нет, потому что вначале войны, конечно, все понимали, что это плохо. Но у нас ничего не поменялось. Я не видела, чтобы кто-то говорил, давайте, перестанем на русском разговаривать или еще что-то. Наоборот, как бы люди поделились на тех, кто кого поддерживал.

(15) Каково Ваше личное мнение: должна ли Ваша страна в будущем больше способствовать сохранению кыргызского языка, или, наоборот, сохранению русского языка?

KG08: Я думаю, стоит сохранить оба языка, потому что последние сто лет так и происходит и как бы, если перейти полностью на кыргызский, русский все равно не исчезнет, если даже кто-то захочет убрать его в целом из страны. У нас очень достаточно близкие связи с Россией. Потребуется много лет. Но в целом мы должны больше упор делать на развитие нашего языка в дальнейшем. Если кыргызский язык будет больше развиваться, естественно получится так, что люди больше будут разговаривать на кыргызском, а меньше употреблять русский. Он сам по себе как-то может исчезнуть, но не стоит делать какие-то определенные усердия. Вот, например, мультики смотрят все дети, а если интересно

сделать на кыргызском языке, конечно будут смотреть больше мультиков на кыргызском языке. Это момент, когда человек начинает разговаривать и ребенок начинает познавать этот мир. Мне кажется, нужно и больше садиков школ на этом языке, потому что в целом-то система была русскоговорящая, поэтому нужно переводить систему. У нас сейчас стало больше для взрослых людей, много всяких подкастов на кыргызском языке, тоже на ютюб очень много, кстати, кинематография развивается, по сравнению 10 лет назад, так много фильмов на кыргызском не было. Какими-то таким маленькими шагами, в принципе, уже начинает решаться эта проблема с языком. Нужно больше развивать кыргызский язык, кажется.